

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ (MSc)

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και στη φτώχεια: Η περίπτωση των ΗΠΑ»

Χήρης Ιωάννης

Επιβλέπων Καθηγητής: Κος Τσακλόγλου Παναγιώτης

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική διερευνάται το θέμα της επίδρασης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και την φτώχια, ειδικότερα στην περίπτωση των ΗΠΑ. Η θεωρία, σε μικροοικονομικό επίπεδο, δείχνει ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, ενώ και οι σχετικές απόψεις είναι κάπως σκεπτικές ως προς την αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου και στην απασχόληση αλλά και στην καταπολέμηση της φτώχιας. Οι διάφορες εμπειρικές μελέτες επιβεβαιώνουν την αρνητική επίδραση ή και την μη αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου στην απασχόληση αλλά και στην φτώχια, ενώ η σχετική εμπειρία δείχνει το ίδιο και στην περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ, όπου η άνοδος του κατώταου μισθού έχει συνοδευτεί με άνοδο της ανεργίας και με κάποια άνοδο στους δείκτες φτώχιας ακόμα και την περίοδο πριν την κρίση. Εκφράζονται διάφορες απόψεις και ερμηνείες γιατί αυτό το μέτρο ενώ φαίνεται να έχει «αγαθές» προθέσεις είναι τελικά μάλλον αναποτελεσματικό. Η εργασία κλείνει με την σύνοψη των τελικών συμπερασμάτων που προέκυψαν από όλη την αναφορά σε θεωρία, απόψεις και εμπειρικές μελέτες πάνω στην επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και στην φτώχια, αλλά και με την παράθεση συγκεκριμένων προτάσεων, ώστε να γίνει αυτό το μέτρο πιο αποτελεσματικό, συνδυαζόμενο με άλλα μέτρα, αλλά και πιο μακροχρόνιων λύσεων πάνω στο θέμα της απασχόλησης και της φτώχιας οι οποίες περιλαμβάνουν επενδύσεις σε παιδεία και υγεία για ενδυνάμωση της παραγωγικότητας της εργασίας ώστε αυτή να γινει ένας ελκυστικός παραγωγικός συντελεστής που να αμείβεται αξιοπρεπώς και επάξια χωρίς να χρειάζεται κρατική παράμβαση που στρεβλώνει την αγορά εργασίας και οδηγεί σε αρνητικές σχετικές επιπτώσεις.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή **4**

1.1 Περιγραφή Θέματος Εργασίας **4**

1.2 Στόχοι Εργασίας **6**

1.3 Δομή Εργασίας **6**

Κεφάλαιο 2: Επιβολή Κατώτατου Μισθού - Θεωρία και Απόψεις **8**

2.1 Θεωρίες Επιβολής Κατώτατου Μισθού **8**

2.1.1 Τέλεια Αγορά Εργασίας **8**

2.1.2 Ατελής Αγορά Εργασίας **10**

2.2 Απόψεις στην Επιβολή Κατώτατου Μισθού **17**

2.2.1 Αύξηση ή Μείωση στο Επίπεδο του Κατώτατου Μισθού; **18**

2.2.2 Επιβολή ή μη Κατώτατου Μισθού για τους Νέους; **19**

2.2.3 Επιβολή ή μη Κατώτατου Μισθού; **21**

Κεφάλαιο 3: Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού **23**

3.1 Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση **23**

3.2 Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Φτώχια **31**

Κεφάλαιο 4: Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση - Η Περίπτωση των ΗΠΑ **37**

4.1 Ιστορικά Στοιχεία Απασχόλησης στις ΗΠΑ **37**

4.2 Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση **42**

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 5: Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στη Φτώχια - Η Περίπτωση των ΗΠΑ **50**

5.1 Ιστορικά Στοιχεία Φτώχιας στις ΗΠΑ **50**

5.2 Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού στη Φτώχια **59**

Κεφάλαιο 6: Τελικά Συμπεράσματα **65**

6.1 Σύνοψη Συμπερασμάτων **65**

6.2 Προτάσεις **67**

Βιβλιογραφία **72**

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η εισαγωγή της παρούσας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα παρουσιάζεται πιο είναι το θέμα της παρούσας εργασίας και η σχετική προβληματική. Στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζονται οι στόχοι της παρούσας εργασίας που προκύπτουν βάσει του επιλεγέντος θέματος. Τέλος, στο τρίτο τμήμα παρουσιάζεται η δομή της παρούσας εργασίας, όπου αναφέρεται τι περιέχεται σε κάθε κεφάλαιο που ακολουθεί.

1.1 Περιγραφή Θέματος Εργασίας

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το θέμα της επιβολής του κατώτατου μισθού στο πλαίσιο μιας αγοράς εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, ασχολείται με την επίδραση της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση και στην καταπολέμηση της φτώχιας και μελετά ιδιαίτερα την περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ.

Όπως στην αγορά αγαθών έτσι και στην αγορά εργασίας, στο πλαίσιο μιας απλής μικροοικονομικής ανάλυσης υπάρχουν οι δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης οι οποίες και καθορίζουν το σημείο ισορροπίας. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της αγοράς εργασίας η ζήτηση εργασίας καθορίζεται από τους εργοδότες ενώ η προσφορά εργασίας καθορίζεται από τους εργαζομένους. Η ζήτηση και η προσφορά μετρώνται σε αριθμό εργαζόμενων, ενώ η «τιμή» της εργασίας είναι ο γνωστός και ως μισθός. Καθώς η εργασία αποτελεί κόστος για τον εργοδότη, είναι λογικό όσο η «τιμή» (μισθός) αυξάνει τόσο να μειώνει τη ζήτηση για εργασία ο κάθε εργοδότης και να αναζητά εναλλακτικούς παραγωγικούς συντελεστές ή και να μειώνει την παραγωγή. Έτσι, είναι λογικό η καμπύλη της ζήτησης εργασίας να έχει αρνητική κλίση. Αντίστοιχα, καθώς όσο αυξάνει ο μισθός, όλο και περισσότερα άτομα θα δηλώνουν πρόθυμα να εργαστούν, τότε είναι λογικό η καμπύλη της προσφοράς εργασίας να έχει μια θετική κλίση. Στο σημείο που τέμνονται αυτές οι καμπύλες προκύπτει το σημείο ισορροπίας που δείχνει το επίπεδο του μισθού που προσφέρεται και ο αριθμός των εργαζομένων που θα απασχολούνται.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Όπως στην αγορά αγαθών μια τιμή που προκύπτει από την ελεύθερη αγορά μπορεί να κριθεί είτε πολύ χαμηλή και να θεσπιστεί μια κατώτατη τιμή πώλησης, πάνω από την τιμή ισορροπίας, είτε πολύ υψηλή και να θεσπιστεί μια ανώτερη τιμή πώλησης κάτω από την τιμή ισορροπίας, μέσα από σχετική κρατική παρέμβαση, έτσι και στην αγορά εργασίας όταν το επίπεδο του μισθού κριθεί κάπως χαμηλό και ότι δεν παρέχει εισόδημα ικανό για αξιοπρεπή διαβίωση και για συντήρηση οικογένειας και νοικοκυριού, τότε το κράτος παρεμβαίνει και θεσπίζει έναν κατώτατο μισθό πάνω από το τρέχον επίπεδο ισορροπίας.

Το μέτρο αυτό θεωρείται σαφώς ένα μέτρο κοινωνικής πολιτικής το οποίο εφαρμόζεται από πάρα πολλές κυβερνήσεις παγκοσμίως εδώ και πολλές δεκαετίες. Η λογική του μέτρου αυτού είναι να τονώσει τα χαμηλά εισοδήματα και να προστατέψει τους χαμηλόμισθους εργαζόμενους. Οι προθέσεις θεωρούνται μάλλον «αγαθές», με την έννοια ότι το μέτρο αυτό υποτίθεται ότι έχει στόχο να προστατέψει τους φτωχούς εργαζόμενους, να τονώσει την απασχόληση και να εξαλείψει κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες αλλά και να καταπολεμήσει όσο το δυνατό αποτελεσματικά το φαινόμενο της φτώχιας. Εντούτοις, έχει κατακριθεί από διάφορους οικονομολόγους, αναλυτές και διάφορους συγγραφείς ότι δεν πετυχαίνει ουσιαστικά κανέναν από τους στόχους του και είναι στην πράξη ένα αναποτελεσματικό μέτρο κοινωνικής πολιτικής, σε μακροχρόνιο ορίζοντα.

Η παρούσα εργασία μελετάει μέσα από θεωρητικά μοντέλα, μέσα από απόψεις και από σχετικές εκτιμήσεις, αλλά και μέσα από στοιχεία και παρελθούσες εμπειρικές μελέτες το κατά πόσο η επιβολή κατώτατου μισθού και σε περίπτωση ανόδου αυτού υπάρχει ή όχι τόνωση στην απασχόληση και αν καταπολεμάται αποτελεσματικά ή όχι το φαινόμενο της φτώχιας. Η διερεύνηση αυτή δίνει βάρος στην οικονομία των ΗΠΑ, η οποία και αποτελεί την πλέον ανεπτυγμένη οικονομία, ενώ η δομή της χώρας αυτής σε πολιτείες δημιουργεί μια μάλλον ανομοιογένεια ως προς την απασχόληση και την φτώχια και άρα προσθέτει επιπλέον δυσχέρειες στην χαμηλή αποτελεσματικότητα της επιβολής του κατώτατου μισθού ως μέσο τόνωσης της απασχόλησης και καταπολέμησης της φτώχιας.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εκπόνηση της εργασίας βασίστηκε αποκλειστικά σε δευτερογενείς πηγές που συμπεριλαμβάνουν ακαδημαϊκή βιβλιογραφία για την ανάπτυξη και παράθεση των καθαρά οικονομικών θεωριών που αφορούν το θέμα,

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

άρθρα και διάφορες εμπειρικές μελέτες που έχουν γίνει για τη σχέση μεταξύ ανόδου κατώτατου μισθού και απασχόλησης και φτώχιας, αλλά και δευτερογενή στατιστικά στοιχεία που αφορούν την απασχόληση και την φτώχια στις ΗΠΑ, καθώς και το επίπεδο του κατώτατου μισθού.

1.2 Στόχοι Εργασίας

Οι στόχοι της εργασίας είναι καθαρά θεωρητικοί και περιλαμβάνουν τη διερεύνηση κατά πόσο η άνοδος σε μια επιβολή κατώτατου μισθού προκαλεί θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση και στην φτώχια με έμφαση στην οικονομία των ΗΠΑ.

Πιο συγκεκριμένα, ένας στόχος είναι να αναφερθεί σε μικροοικονομικό θεωρητικό επίπεδο πως η άνοδος στον κατώτατο μισθό επιδράει στην απασχόληση στο πλαίσιο τέλειων και ατελών αγορών. Ένας δεύτερος στόχος είναι να καταγραφούν οι απόψεις διαφόρων συγγραφέων πάνω στο θέμα που θα ενισχύουν ή θα απορρίπτουν την τυχόν θεωρία. Ένας τρίτος στόχος είναι να αναφερθούν αποτελέσματα εμπειρικών μελετών πάνω στην επίδραση στην απασχόληση αλλά και την φτώχια προκειμένου και πάλι να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν σχετικές θεωρίες και απόψεις. Ένας τέταρτος στόχος είναι να γίνει εκτενή αναφορά της επίδρασης του κατώτατου μισθού στην οικονομία των ΗΠΑ. Τέλος, ένας πέμπτος στόχος είναι να δοθούν σαφείς εξηγήσεις γιατί προκύπτουν θετικές ή αρνητικές επιδράσεις από την επιβολή κατώτατου μισθού και γενικά και στην περίπτωση των ΗΠΑ και ένας έκτος στόχος είναι να διατυπωθούν ξεκάθαρες προτάσεις, έτσι ώστε το μέτρο αυτό να γίνει πιο αποτελεσματικό από όσο τυχόν είναι αλλά και προτάσεις που αφορούν πιο μακροχρόνιες λύσεις στα προβλήματα της ανεργίας και της φτώχιας και πως θα συμμετέχει σε τέτοιες λύσεις και η επιβολή κατώτατου μισθού.

1.3 Δομή Εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο τρέχον κεφάλαιο παρουσιάζεται μια εισαγωγή στο θέμα της εργασίας και στους στόχους που επιθυμείται να καλύψει.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται εκτενώς το μικροοικονομικό θεωρητικό πλαίσιο της επίδρασης της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση, τόσο σε τέλειες όσο και σε ατελείς αγορές εργασίας. Παρουσιάζονται, επίσης, και κάποιες γνώμες και απόψεις που αφορούν την επιβολή ή όχι κατώτατου μισθού και την άνοδο ή πτώση του, αλλά και την επιβολή του ειδικά στους νέους.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εμπειρία που προκύπτει από διάφορες σχετικές μελέτες ως προς την επίδραση της ανόδου του κατώτατου μισθού στον τομέα της απασχόλησης, αλλά και στον τομέα καταπολέμησης της φτώχιας.

Στο κεφάλαιο τέσσερα παρουσιάζεται η επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση στην περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ. Εκτός από σχετικές εμπειρικές μελέτες πάνω στο θέμα που έχουν γίνει για αυτήν την οικονομία, παρουσιάζονται και ορισμένα ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία που αφορούν την απασχόληση στις ΗΠΑ και που δίνουν μια καλύτερη οπτική πάνω στο θέμα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται, αντίστοιχα, η επίδραση του κατώτατου μισθού στην καταπολέμηση της φτώχιας στην περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ. Και εδώ, μαζί με αναφορά σε σχετικές εμπειρικές μελέτες πάνω στο θέμα, οι οποίες έχουν διεξαχθεί για τη συγκεκριμένα οικονομία, παρουσιάζονται και ορισμένα ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία που αφορούν τη φτώχια στις ΗΠΑ για μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα πάνω στο θέμα.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα που προέκυψαν από τη θεωρητική και εμπειρική μελέτη πάνω στο θέμα της επίδρασης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και στην φτώχια, ειδικά στην οικονομία των ΗΠΑ. Εκτός από μια σύνοψη και καταγραφή των τελικών συμπερασμάτων για το πόσο θετικές ή αρνητικές είναι οι επιδράσεις του κατώτατου μισθού, αναφέρονται και σχετικές προτάσεις για μια πιο αποτελεσματική εφαρμογή αυτού του μέτρου, αλλά κα για μια πιο οριστική και μακροχρόνια λύση στα προβλήματα της ανεργίας και της φτώχιας.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 2: Επιβολή Κατώτατου Μισθού - Θεωρία και Απόψεις

Στο κεφάλαιο 2 παρουσιάζονται θέματα μιας αρχικής προσέγγισης της επιβολής κατώτατου μισθού. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα παρουσιάζεται το σχετικό μικροοικονομικό υπόβαθρο που διερευνά την επίπτωση της επιβολής και της μεταβολής του επιπέδου κατώτατου μισθού στην απασχόληση στο πλαίσιο τέλειων και ατελών αγορών εργασίας, υπό συγκεκριμένες συνθήκες και προϋποθέσεις. Στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζονται απόψεις πάνω σε θέματα πολιτικών για την επιβολή του κατώτατου μισθού, όπου γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα κατά πόσο ο κατώτατος μισθός πρέπει να αυξάνεται ή να μειώνεται και κατά πόσο πρέπει να υπάρχει στους νέους ή και γενικότερα.

2.1 Θεωρίες Επιβολής Κατώτατου Μισθού

Όπως σε κάθε αγορά, έτσι και στην αγορά εργασίας, υπάρχουν οι δυνάμεις της προσφοράς και ζήτησης που καθορίζουν το επίπεδο ισορροπίας. Παρακάτω παρουσιάζεται πως η θέσπιση ενός κατώτατου επίπεδου μισθού επηρεάζει τόσο στο πλαίσιο μιας τέλεια ανταγωνιστικής αγοράς εργασίας, όσο και στο πλαίσιο μιας ατελούς αγοράς.

2.1.1 Τέλεια Αγορά Εργασίας

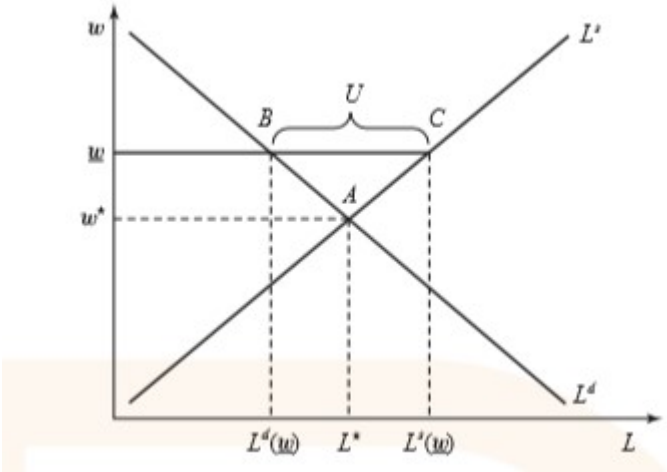
Στο πλαίσιο μιας τέλεια ανταγωνιστικής αγοράς εργασίας, η οικονομική θεωρία προσφέρει κάποιες ξεκάθαρες προβλέψεις σχετικά με την επίδραση του κατώτατου μισθού.

Πιο συγκεκριμένα, οι Boeri & van Ours (2013) αναφέρουν ότι μια θέσπιση κατώτατου μισθού σε επίπεδο πάνω από το επίπεδο ισορροπίας εκτιμάται ότι θα τείνει να μειώσει το επίπεδο της απασχόλησης και να αυξήσει το επίπεδο ισορροπίας των μισθών. Η λογική είναι ότι καθώς ο πραγματικός μισθός πληρώνεται στην πράξη από τους εργοδότες είναι υψηλότερος και η απασχόληση είναι χαμηλότερη, κάποιοι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

εργαζόμενοι που συνήθιζαν να λαμβάνουν χαμηλότερο από το τωρινό θεσπισμένο κατώτατο μισθό αντικαθιστούνται, ενώ εργάτες οι οποίοι δεν αποτελούσαν μέρος της προσφοράς εργασίας, τώρα με έναν σχετικά υψηλό κατώτατο μισθό είναι τώρα πρόθυμοι να εργαστούν. Αυτές οι δύο επιδράσεις, όμως, προκαλούν κάποια αρνητική επίπτωση στη συνολική απασχόληση, όπως επισημαίνουν και οι Boeri & van Ours (2013).

Σχήμα 2.1, Επιβολή Κατώτατου Μισθού σε μια Πλήρως Ανταγωνιστική Αγορά Εργασίας

Πηγή: Boeri & van Ours (2013)

Στο πλαίσιο ενός απλού μικροοικονομικού υποδείγματος προσφοράς και ζήτησης εργασίας, προκύπτει ότι χωρίς επιβολή κατώτατου μισθού, η αγορά εργασίας είχε ισορροπήσει στο σημείο Α (βλέπε σχήμα 2.1). Η επιβολή κατώτατου μισθού, πάνω από το σημείο ισορροπίας προκαλεί μεταβολή στην κλίση της καμπύλης προσφοράς η οποία είναι παράλληλη στον οριζόντιο άξονα μέχρι το σημείο C και έπειτα έχει ανοδική κλίση, όπως η παραδοσιακή καμπύλη προσφοράς, χωρίς επιβολή κατώτατου μισθού. Η κλίση είναι τέτοια, ώστε να «απαγορεύει» στους εργοδότες να προσλαμβάνουν εργάτες μισθό κάτω από το επίπεδο του κατώτατου. Έτσι, το τμήμα BC υποδηλώνει τη διαφορά ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση εργασίας, άρα το

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

επίπεδο του άνεργου εργατικού δυναμικού (U) , δηλαδή τα άτομα που αναζητούν εργασία και είναι πρόθυμοι να λάβουν έστω και τον επιβαλλόμενο κατώτατο μισθό.

2.1.2 Ατελής Αγορά Εργασίας

Η επίδραση της επιβολής του κατώτατου μισθού, σύμφωνα με τους Boeri & van Ours (2013), σε μια αγορά εργασίας με διαστρεβλώσεις είναι πολύ πιο δύσκολο να εκτιμηθεί και να προβλεφθεί σε σχέση με μια τέλεια αγορά εργασίας.

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η επιβολή κατώτατου μισθού σε σχετικά χαμηλό επίπεδο μπορεί να έχει κατάληξη την άνοδο της απασχόλησης. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν, για παράδειγμα, όταν οι εργοδότες έχουν ισχυρή δύναμη μονοψωνίου ως προς τον καθορισμό του μισθού, ιδιαίτερα όταν υπάρχουν τριβές και εξωτερικότητες σχετικά με την αναζήτηση εργασίας.

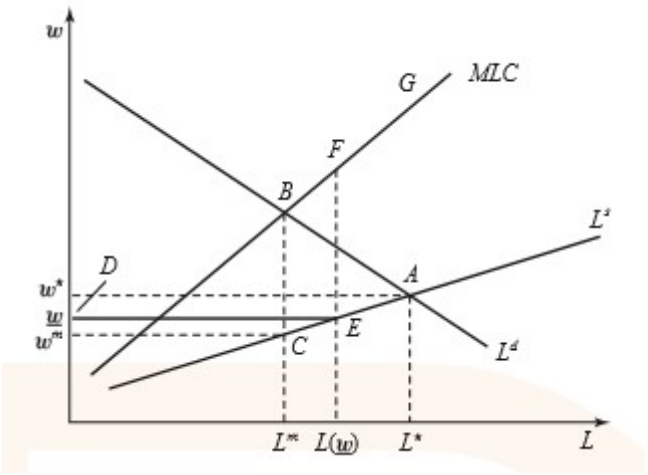
Πράγματι, όταν οι εργοδότες διαμορφώνουν μονόπλευρα μόνο τους μισθούς, η διαδικασία μεγιστοποίησης του κέρδους τους περιλαμβάνει χαμηλότερα επίπεδα απασχόλησης και μισθών σε σχέση με μια περισσότερο ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Από πολύ παλιά, στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, διάφοροι οικονομολόγοι όπως οι Stigler (1946) και Lester (1947) είχαν αναφέρει ότι υπάρχει, θεωρητικά, μια πιθανότητα ο καθορισμός ενώ κατώτατου μισθού πάνω από το επίπεδο ισορροπίας θα μπορούσε να αυξήσει την απασχόληση. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό μπορεί να αποδοθεί στα χαρακτηριστικά της αγοράς του καθαρού μονοπωλίου. Πιο συγκεκριμένα, όταν ένας καθαρός μονοπωλητής (στην αγορά κάποιου προϊόντος) αντιμετωπίζει καμπύλη ζήτησης με αρνητική κλίση, τότε αυτός που χαρακτηρίζεται από καθαρό μονοψώνιο, αντιμετωπίζει μια καμπύλη προσφοράς εργασίας με θετική κλίση. Συνεπώς, το οριακό κόστος πρόσληψης ενός εργάτη για αυτόν τον μοναδικό εργοδότη είναι υψηλότερο σε σχέση με τον τρέχον μισθό οποιουδήποτε επιπρόσθετου εργάτη επειδή η αύξηση πληρωμής που είναι απαραίτητη για να προκαλέσει την προσφορά εργασίας πρέπει να αποδοθεί όχι μόνο στον επιπρόσθετο εργάτη, αλλά και στο σύνολο του εργατικού δυναμικού.

Το οριακό εργατικό κόστος (marginal labor cost – MLC) ενός εργοδότη με μονοψωνιακή δύναμη παρουσιάζεται στο σχήμα 2.2. Βρίσκεται πάνω από το επίπεδο της καμπύλης $L^s(w)$ και αποκλείει όλο και περισσότερο από αυτή, όσο η πρόσληψη

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ενός επιπρόσθετου εργάτη υπονοεί μια άνοδος στο μισθό σε ένα όλο και μεγαλύτερο εργατικό δυναμικό. Η επιλογή απασχόλησης για μεγιστοποίηση κερδοφορίας ενός εργοδότη με μονοψωνιακή δύναμη εξισώνει το οριακό εργατικό κόστος με τα οριακά έσοδα που προέρχονται από την επιπλέον απασχόληση, που απεικονίζονται από την καμπύλη $L^d(w)$ και υπολογίζονται ως την τιμή των αγαθών επί την οριακή παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού.

Σχήμα 2.2, Επιβολή Κατώτατου Μισθού και Μονοψώνιο

Πηγή: Boeri & van Ours (2013)

Γραφικά, η βέλτιστη επιλογή βρίσκεται στο σημείο Β όπου τέμνονται οι καμπύλες του οριακού εργατικού κόστους και ζήτησης εργατικού δυναμικού. Έτσι, ένας μονοψωνιακός εργοδότης προσλαμβάνει L^m εργάτες σε σχέση με L^* εργάτες που θα προσλάμβανε σε μια ανταγωνιστική οικονομία. Γραφικά, επίσης, φαίνεται ότι πληρώνει ένα επίπεδο μισθού w^m, χαμηλότερο σε σχέση με το τι θα πλήρωνε μια επιχείρηση σε μια ανταγωνιστική οικονομία, w^*, καθώς ο μονοψωνιακός εργοδότης πληρώνει στην ισορροπία χαμηλότερο σε σχέση με την οριακή παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού.

Θα πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι η μονοψωνιακή δύναμη μετράται από το τμήμα BC, που δημιουργείται από τη διαφορά ζήτησης και προσφοράς εργατικού

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

δυναμικού, $y(L^m) - w^m$. Αυτό το τμήμα είναι μεγαλύτερο όσο πιο απότομη είναι η κλίση της καμπύλης προσφοράς.

Παρουσία, λοιπόν, μονοψωνίου, η επιβολή κατώτατου μισθού λίγο πάνω από το μισθό που διαμορφώνει μια τέτοια κατάσταση έχει ως αποτέλεσμα μια νέα καμπύλη οριακού εργατικού κόστους η οποία αποτελείται από το τμήμα DEFG, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2.2, όπου πρόκειται για μια παράλληλη γραμμή που ξεκινάει από το επίπεδο W και σταματάει στο σημείο E όπου «συναντάει» την παλιά καμπύλη προσφοράς εργατικού δυναμικού και κατόπιν πηδάει απότομα στο σημείο F όπου εκεί συναντάει και ακολουθεί την παλιά καμπύλη οριακού κόστους. Έτσι, το νέο σημείο ισορροπίας ανάμεσα στα οριακά έσοδα και τα οριακά εργατικά κόστη βρίσκεται στο σημείο F. Συνεπώς, είναι ξεκάθαρο ότι η επιβολή κατώτατου μισθού σε ένα επίπεδο ανάμεσα σε μια ανταγωνιστική (w*) και μια μονοψωνιακή (w^m) οικονομία αυξάνει και το επίπεδο των μισθών, αλλά και την απασχόληση.

Εντούτοις, εάν το επίπεδο του κατώτατου μισθού τύχει να βρίσκεται πάνω από το επίπεδο του w*, όπως φαίνεται στο σημείο A στο διάγραμμα 2.2, τότε αυτή η επιβολή συσχετίζεται με χαμηλότερο επίπεδο απασχόλησης σε σχέση με το σημείο ισορροπίας σε μια ανταγωνιστική οικονομία. Αν, για παράδειγμα, ο κατώτατος μισθός φτάσει να ξεπεράσει και το σημείο B, στο διάγραμμα 2.2, τότε το επίπεδο απασχόλησης θα πέσει κάτω και από το επίπεδο L^m που θα πραγματοποιούνταν ακόμη και σε συνθήκες καθαρού μονοψωνίου. Συνεπώς, παρουσία μονοψωνίου, δημιουργείται μια μη μονότονη σχέση ανάμεσα στο επίπεδο του κατώτατου μισθού και της απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, για πολύ χαμηλό επίπεδο κατώτατου μισθού, μια άνοδος του θα προκαλέσει μια άνοδος και στην απασχόληση, ενώ όταν ξεπεράσει ο κατώτατος μισθός κάποιο όριο τότε η περεταίρω άνοδος του θα προκαλέσει πτώση της απασχόλησης, όπου ισχύει η παραδοσιακή αρνητική σχέση μεταξύ μισθών και απασχόλησης.

Συνοψίζοντας, η επιβολή κατώτατου μισθού σε μια κατάσταση μονοψωνίου έχει τις παρακάτω επιδράσεις:

- Εάν το επίπεδο κατώτατου μισθού τεθεί ανάμεσα στην ισορροπία με μονοψώνιο και στην ισορροπία με ανταγωνιστική οικονομία, η καμπύλη προσφοράς εργατικού δυναμικού είναι αυτή που καθορίζει τη σχέση μεταξύ

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

κατώτατου μισθού και απασχόλησης, όπου η άνοδος του κατώτατου μισθού οδηγεί σε άνοδο της απασχόλησης

- Εάν το επίπεδο κατώτατου μισθού τεθεί πάνω από την ισορροπία σε ανταγωνιστική οικονομία, η καμπύλη ζήτησης εργατικού δυναμικού είναι αυτή που καθορίζει τη σχέση ανάμεσα στον κατώτατο μισθό και την απασχόληση, όπου η άνοδος του κατώτατου μισθού μειώνει την απασχόληση.
- Εάν το επίπεδο κατώτατου μισθού τεθεί πάνω από την καμπύλη οριακού εργατικού κόστους για τον μονοψωνιστή (πάνω από το σημείο Β στο διάγραμμα 2.2), τότε η απασχόληση καταλήγει να είναι σε χαμηλότερο επίπεδο ακόμα και από αυτό που επιτυγχάνεται σε ισορροπία στο πλαίσιο μονοψωνίου.
- Η επιβολή κατώτατου μισθού πάνω από το επίπεδο μισθού του μονοψωνίου μειώνει τα κέρδη του μονοψωνιστή, αλλά στο εύρος που ορίζει το τμήμα BC ανάμεσα στο μισθό του μονοψωνίου και της καμπύλης οριακού εργατικού κόστους, το συνολικό πλεόνασμα αυξάνεται. Συνεπώς, σε αυτό το εύρος, η επιβολή κατώτατου μισθού αυξάνει την οριακή αποτελεσματικότητα του εργατικού δυναμικού.
- Η επιβολή κατώτατου μισθού πάνω από την καμπύλη οριακού εργατικού κόστους του μονοψωνιστή μειώνει το ολικό πλεόνασμα και, συνεπώς, μειώνει και την αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περίπτωση επιβολής κατώτατου μισθού στην περίπτωση μονοψωνίου δεν έχει πρακτική σημασία διότι είναι πολύ σπάνιο να υπάρχει αγορά εργασίας με μόνο ένα εργοδότη. Εντούτοις, η παραπάνω περίπτωση που περιγράφτηκε είναι δυνατό να παρατηρηθεί και στην πράξη σε περίπτωση που σε μια αγορά εργασίας υπάρχει συνεργασία, σε επίπεδο συνωμοσίας μάλιστα, μεταξύ εργοδοτών για τον καθορισμό των μισθών, όπως επισημαίνουν οι Boeri & van Ours (2013). Βέβαια, τέτοιες περιπτώσεις προϋποθέτουν επίσημες οργανώσεις μεταξύ των εργοδοτών σε θεσμικό επίπεδο. Εντούτοις, αυτό συνοδεύεται και από αντίστοιχες οργανώσεις των εργατών σε συνδικάτα, κάτι που σημαίνει ότι δεν μπορούν τελικά οι εργοδότες να καθορίζουν μονομερώς τους μισθούς. Συνεπώς, είναι μοιραίο ότι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

μειώνεται σημαντικά η όποια δύναμη των εργοδοτών στον καθορισμού του επιπέδου των μισθών.

Ακόμα και σε αγορές εργασίας όπου το μέγεθος του κάθε εργοδότη είναι πολύ μικρό σε σχέση με το σύνολο της αγοράς, είναι δυνατό να δημιουργούνται καταστάσεις μονοψωνίου σε κάποιο βαθμό. Αυτό συμβαίνει λόγω εμφάνισης διαφόρων τριβών, κόστη κινητικότητας στην αγορά, όπου κάνουν αρκετά κοστοβόρο για έναν εργαζόμενο να αλλάξει εργασιακό περιβάλλον. Μάλιστα, αυτά τα κόστη είναι που κάνουν τους εργαζόμενους να μην μπορούν να εκμεταλλεύονται τυχόν διαφορές στις πληρωμές από τη μεριά των εργοδοτών που πληρώνουν για ομοιογενείς υπηρεσίας εργασίας. Επιπλέον, η δημιουργία θέσεων εργασίας αλλά και τα κόστη πρόσληψης δίνουν επιπλέον ευκαιρίες στους εργοδότες για κάποια μονοψωνιακή δύναμη. Όλα αυτά μειώνουν το άνοιγμα θέσεων εργασίας και συνεπώς μειώνουν τις ευκαιρίες απασχόλησης από τη μεριά των εργατών. Έτσι, όλες αυτές οι περιπτώσεις της μοντέρνας θεωρίας του μονοψωνίου συναντώνται συχνά στην πράξη, σύμφωνα με τον Manning (2003) ακόμα και στην περίπτωση πολυάριθμων εργοδοτών, όπου όμως δεν υπάρχει μεγάλος αριθμός ανοιγμάτων εργασίας.

Οι Boeri & van Ours (2013) αναρωτούνται εάν η επιβολή κατώτατου μισθού μπορεί να δώσει ώθηση στην απασχόληση σε περιπτώσεις τέτοιων μοντέρνων μονοψωνίων. Η απάντηση που δίνουν οι ίδιοι είναι ότι ναι είναι δυνατό να συμβεί αυτό εάν το επίπεδο του κατώτατου μισθού δεν είναι πολύ υψηλό και εάν οι προσπάθειες εξεύρεσης εργασίας από μέρους των εργαζόμενων ανταποκρίνονται επαρκώς στον μισθό που μπορούν να κερδίσουν εάν βρουν μια θέση εργασίας.

Η λογική αυτής της απάντησης είναι απλή και ευθεία, σύμφωνα με τους Boeri & van Ours (2013). Σε μια αγορά εργασίας χωρίς τριβές, ο κατώτατος μισθός, από μια μεριά, μειώνει τη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό (που σημαίνει μετατόπιση άνω και αριστερά της καμπύλης ζήτησης L^d), αλλά από την άλλη μεριά αυξάνει την προσφορά σε εργατικό δυναμικό (κάτι που σημαίνει μετατόπιση άνω και δεξιά της καμπύλης προσφοράς L^s).

Σε μια αγορά εργασίας με τριβές και όπου οι εργαζόμενοι μπορούν να επιλέξουν εάν θα αναζητήσουν ή όχι εργασία και το πόσο έντονα θα την αναζητήσουν, ένας υψηλότερος μισθός που θα πληρώνεται σε όσους επιτύχουν να βρουν δουλειά δίνει κίνητρο όλο και σε περισσότερα άτομα να συμμετέχουν όλο και

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

πιο ενεργά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση. Την ίδια στιγμή, ο κατώτατος μισθός μειώνει το πλεόνασμα που μπορούν να αποκομίσουν οι εργοδότες πάνω από την οριακή εργασιακή παραγωγικότητα όταν μια ανοικτή θέση εργασίας συμπληρωθεί. Εντούτοις, η παρουσία περισσότερων ατόμων που αναζητούν εργασία και το γεγονός ότι την αναζητούν όλο και πιο έντονα αυξάνει την πιθανότητα ότι μια κενή θέση εργασίας θα συμπληρωθεί. Στο βαθμό που αυτή η δεύτερη επίδραση της προσφοράς εργασίας κυριαρχεί σε σχέση με την αρνητική επίδραση της ζήτησης της εργασίας που σχετίζεται με τη μείωση του πλεονάσματος των εργοδοτών, εκτιμάται ότι θα υπάρξουν περισσότερα άτομα να αναζητούν εργασία και άνοιγμα περισσότερων θέσεων εργασίας σε κατάσταση ισορροπίας κάτω από την παρουσία κατώτατου μισθού, από ότι θα ήταν σε κατάσταση ισορροπίας χωρίς την παρουσία κατώτατου μισθού. Καθώς η αγορά εργασίας είναι μεγαλύτερη, αντίστοιχα μεγαλύτερη θα είναι και η απασχόληση σε κατάσταση ισορροπίας, ακόμα και εάν ο κάθε εργάτης αντιμετωπίζει χαμηλότερη πιθανότητα εξεύρεσης εργασίας για κάθε επίπεδο προσπάθειας του.

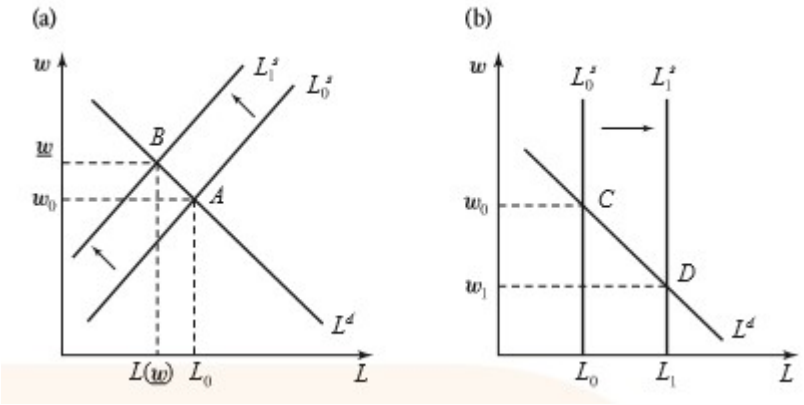
Οι Boeri & van Ours (2013) επισημαίνουν ότι ο κατώτατος μισθός μπορεί να έχει θετικές επιδράσεις στην απασχόληση και όταν οι εργοδότες δεν παρακολουθούν επαρκώς την παραγωγικότητα των εργατών σε μεγάλες επιχειρήσεις. Σε μια τέτοια περίπτωση, η επιβολή κατώτατου μισθού μπορεί να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να γίνονται όλο και μεγαλύτερες. Η λογική είναι ότι οι επιχειρήσεις αυτές μπορεί να πληρώνουν περισσότερα σε μισθούς, αλλά απολαμβάνουν και υψηλότερη παραγωγικότητα σε ανταπόδοση, καθώς υπάρχουν και σημαντικές ποινές για χαμηλή εργασιακή απόδοση.

Η επιβολή κατώτατου μισθού μπορεί και να μην έχει αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση στις δυαδικές αγορές εργασίας, όπου ο κατώτατος μισθός δεν επιβάλλεται στη δευτερογενή ή πληροφοριακή αγορά εργασίας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπάρχουν παράπλευρες επιδράσεις ανάμεσα στους δύο τομείς. Πιο συγκεκριμένα, μια αύξηση του κατώτατου μισθού εξωθεί τους εργαζόμενους από τον επίσημο εργασιακό τομέα στον άτυπο. Αυτό αποτυπώνεται και στο γράφημα 2.3. Αρχικά η ισορροπίας στους δύο τομείς διαμορφώνονται στο επίπεδο μισθού w_0, στα σημεία Α και C στο σχετικό γράφημα. Η επιβολή κατώτατου μισθού σε επίπεδο πάνω από αυτό της ισορροπίας στον επίσημο εργασιακό τομέα μειώνεται η ζήτηση εργασίας και η ισορροπία προκύπτει στο σημείο Β όπου η προσφορά εργασίας είναι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

υψηλότερη από τη ζήτηση και έτσι δημιουργείται ανεργία. Έτσι, οι άνεργοι εργάτες αναγκάζονται να αναζητήσουν απασχόληση στον άτυπο εργασιακό τομέα. Στον επίσημο εργασιακό τομέα προκύπτει μια άνοδος της καμπύλης προσφοράς εργασίας, ενώ στον άτυπο τομέα η καμπύλη προσφοράς μετακινείται προς τα δεξιά για να αποτυπώσει τους εργαζόμενους που διοχετεύονται σε αυτή την αγορά. Έτσι, προκύπτει μια αναδιανομή εργασιακού δυναμικού ανάμεσα στους δύο τομείς και αυξάνεται η διαφορά στους μισθούς μεταξύ τους, καθώς οι μισθοί στον επίσημο τομέα αυξάνονται και στον άτυπο μειώνονται σε σχέση με το αρχικό επίπεδο τους. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον παραπάνω μηχανισμό, όταν υπάρχει τέλεια κινητικότητα του εργασιακού δυναμικού ανάμεσα στους δύο εργασιακούς τομείς, τότε δεν προκύπτει καμιά απώλεια στην απασχόλησης, όπως καταλήγουν οι Boeri & van Ours (2013).

Σχήμα 2.3, Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στον Επίσημο (α) και Άτυπο (b) Εργασιακό Τομέα

Πηγή: Boeri & van Ours (2013)

Επισημαίνεται, τέλος, ότι μπορεί να προκύψουν και θετικές επιδράσεις από την επιβολή του κατώτατου μισθού στον πλούτο, αλλά όχι αναγκαία και στην απασχόληση, όταν η εργασιακή παραγωγικότητα εξαρτάται στην επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση από τη μεριά των εργαζομένων, όπως επισημαίνουν και οι Cahuc & Michel (1996) Acemoglu & Pischke (1999). Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ένας σφιχτός κατώτατος μισθός αναγκάζει τους εργαζόμενους να

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

αυξήσουν την παραγωγικότητα τους μέσα από προσωπική εκπαίδευση και κατάρτιση, έτσι ώστε να ξεφύγουν κάποια στιγμή από αυτό το χαμηλό μισθολογικό επίπεδο. Έτσι, σε κατάσταση ισορροπίας κάτω από την επιβολή ενός κατώτατου μισθού, θα προκύψουν εργασίες με υψηλότερη παραγωγικότητα.

Η ίδια επίδραση μπορεί να προκύψει και από την πλευρά της ζήτησης, όπως επισημαίνει και ο Acemoglu (2001), καθώς ο κατώτατος μισθός αυξάνει τον αριθμό των προσφερόμενων ανοιγμάτων νέων θέσεων εργασίας υψηλής παραγωγικότητας. Ωστόσο, η παραδοσιακή άποψη αναφέρει ότι εάν ο κατώτατος μισθός τεθεί σε ένα υψηλό επίπεδο, οι εργοδότες θα το βρίσκουν ακριβό να επενδύουν στην εκπαίδευση ανειδίκευτων εργατών, καθώς δεν εξοικονομούν κόστη εκπαίδευσης μέσα από χαμηλότερους μισθούς. Αλλά και οι εργαζόμενοι δε θα έχουν και τόσο υψηλό κίνητρο να καταρτιστούν καθώς θα απολαμβάνουν έναν σχετικά υψηλό κατώτατο μισθό.

Από όλη την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι η επίδραση του κατώτατου μισθού έχει να κάνει όχι τόσο με την παρουσία του, αλλά με το επίπεδο στο οποίο θα διαμορφωθεί. Αν και η οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι η επιβολή κατώτατου μισθού μειώνει την απασχόληση, κάποιες ατέλειες στην αγορά εργασίας επιτρέπουν τελικά μια τέτοια επιβολή, σε ένα σχετικά χαμηλό επίπεδο βέβαια, έτσι ώστε να προκύψουν θετικές επιδράσεις και στην απασχόληση αλλά και στον πλούτο σε μια οικονομία.

2.2 Απόψεις στην Επιβολή Κατώτατου Μισθού

Έχοντας παρουσιάσει το θεωρητικό μικροοικονομικό υπόβαθρο για την επίδραση της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση, παρουσιάζονται σε αυτό το τμήμα ορισμένες απόψεις πάνω σε θέματα πολιτικής που έχουν να κάνουν με την επιβολή του κατώτατου μισθού. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα όπως το να αυξάνεται ή να μειώνεται το επίπεδο του κατώτατου μισθού, το να υπάρχει κατώτατος μισθός στους νέους, αλλά και γενικά για επιβολή ή μη κατώτατου μισθού.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

2.2.1 Αύξηση ή Μείωση στο Επίπεδο του Κατώτατου Μισθού;

Όπως επισημαίνει και ο Flinn (2007) η εμπειρία έχει μάλλον αποτύχει να παρέχει ξεκάθαρα συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο μιας μετά-ανάλυσης από τους Neumark and Wascher (2000) βρέθηκε ότι περίπου στα δύο τρίτα των εμπειρικών ερευνών που μελετήθηκαν υπήρξε αρνητική επίπτωση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και μάλιστα σε αρκετές των περιπτώσεων οι επιπτώσεις αυτές δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές, υπονοώντας τελικά ότι δεν υπήρχαν καν επιδράσεις. Για αυτό υπάρχουν ερευνητές που είναι υπέρ μιας αύξησης του κατώτατου μισθού και άλλοι που είναι κατά.

Οι Boeri & van Ours (2013) επισημαίνουν ότι κάτω από ρεαλιστικές συνθήκες κάποιου βαθμού μοντέρνου μονοψωνίου τα υποδείγματα κατώτατου μισθού υποδεικνύουν ότι η επιβολή κατώτατου μισθού είναι θέμα σε ποιο επίπεδο θα καθοριστεί. Εάν καθοριστεί σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, αυτό δεν είναι και τόσο δεσμευτικό, ενώ εάν καθοριστεί σε σχετικά υψηλό επίπεδο, μπορεί να επιφέρει χειρότερες συνέπειες ως προς την απασχόληση με την έννοια ότι το συνολικό εργασιακό πλεόνασμα είναι χαμηλότερο από ότι θα ήταν σε σχέση με αν δεν υπήρχε κατώτατος μισθός.

Η κύρια λογική που υπαγορεύει τη μείωση κατώτατου μισθού έχει να κάνει με το ότι η αγορά εργασίας δεν λειτουργεί αποτελεσματικά και έτσι κάποιοι εργάτες (ιδιαίτερα οι νεαροί και άπειροι αλλά και οι ανειδίκευτοι) με χαμηλότερη παραγωγικότητα κινδυνεύουν από το φάσμα της ανεργίας. Αυτό το επιχείρημα ενδυναμώνεται από την παρουσία διψήφιων ρυθμών ανεργίας για αυτές τις ομάδες εργαζομένων σε σχέση με άλλες ομάδες.

Αντίθετα, η λογική που υπαγορεύει την αύξηση του κατώτατου μισθού έχει να κάνει με το ότι κάποιες ομάδες εργαζομένων εμφανίζουν αδυναμίες στο να διαπραγματευτούν τις αποδοχές τους και ο κατώτατος μισθός λειτουργεί προστατευτικά υπέρ τους. Μάλιστα, θεωρείται ότι ένας σχετικά υψηλός κατώτατος μισθός εμποδίζει ακόμα και όσους εργάζονται κανονικά να βρίσκονται στα όρια της φτώχιας. Πάντως, η επιβολή κατώτατου μισθού δεν θεωρείται και ένα τόσο αποτελεσματικό εργαλείο για μια πιο δίκαια αναδιανομή εισοδήματος, καθώς οι πολύ φτωχοί θα είναι, πιθανόν, και άνεργοι και έτσι δε θα επηρεαστούν από μια επιβολή

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

κατώτατου μισθού, ενώ και οι εργαζόμενοι στον άτυπο εργασιακό τομέα μάλλον θα αντιμετωπίσουν μια σχετική μείωση στο μισθό τους από μια άνοδο στον κατώτατο μισθό στον επίσημο τομέα.

Καθώς η οικονομική θεωρία δεν προσφέρει ξεκάθαρα συμπεράσματα για την επίδραση της επιβολής του κατώτατου μισθού στην φτώχια, κρίνεται σημαντικό, σύμφωνα με τους Boeri & van Ours (2013) να διερευνηθεί αυτό εμπειρικά. Στο πλαίσιο αυτό, οι Card & Krueger (1994), όπως και οι περισσότερες σχετικές μελέτες, βρήκαν ότι η κατανομή των μισθών έχει κορυφή το επίπεδο του κατώτατου μισθού.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από εμπειρικές μελέτες είναι επίσης όχι πολύ ξεκάθαρα όσον αφορά στην επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, ιδιαίτερα σχετικά με τους λιγότερο ειδικευόμενους εργάτες. Πάντως, ειδικά για αυτές τις ομάδες φαίνεται να υπάρχει μια ισχυρότερη αρνητική επίδραση στην απασχόληση.

Σε έρευνα τους για την επίδραση του κατώτατου μισθού στην φτώχια στις ΗΠΑ, οι Addison & Blackburn (1999) βρήκαν ότι μείωσε τα ποσοστά φτώχιας, ιδιαίτερα στους νέους μέχρι 24 ετών. Σε άλλη έρευνα, ο Flinn (2007) βρήκε ότι η φτώχια μειώνεται για αρκετές περιπτώσεις αύξησης κατώτατου μισθού κατά το 1997, αλλά δεν βρήκε το ίδιο αποτέλεσμα το 1996 υπονοώντας ότι υπάρχουν σε κάθε περίπτωση και παράπλευρες επιδράσεις όσον αφορά την κατανομή των μισθών.

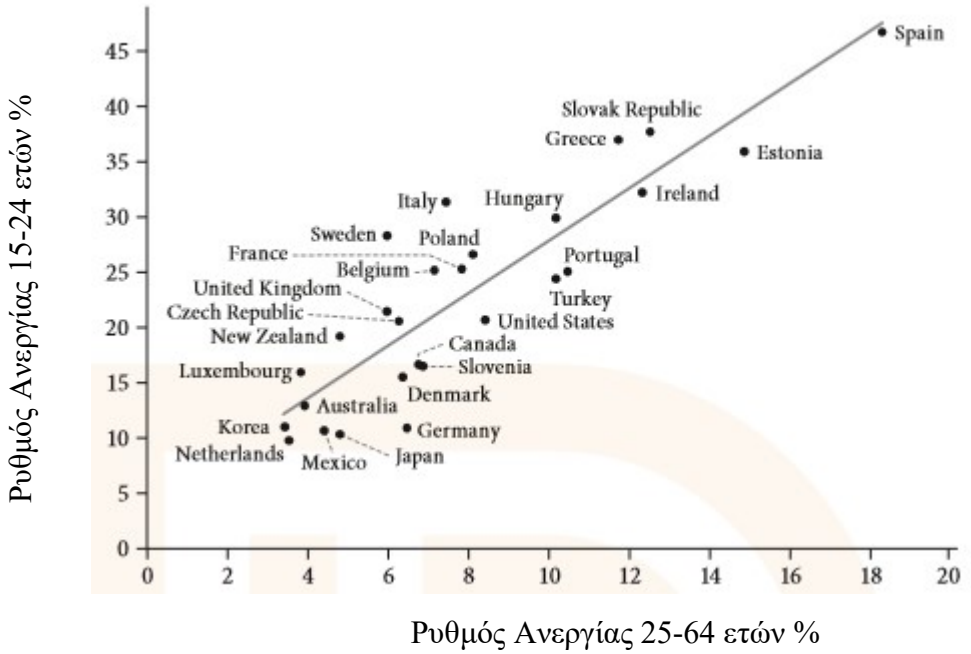
2.2.2 Επιβολή ή μη Κατώτατου Μισθού για τους Νέους;

Σε πολλές χώρες η επιβολή του κατώτατου μισθού εξαρτάται από την ηλικία των εργαζομένων, με την έννοια ότι ο κατώτατος μισθός αφορά τους νέους. Σε κάποιες χώρες υπάρχει ένα επίπεδο κατώτατου μισθού για τους νέους, σε άλλες χώρες υπάρχουν δύο επίπεδα κατώτατου μισθού και σε άλλες χώρες υπάρχει ένας κατώτατος μισθός ανά ηλικία. Επιπλέον, δε, σε πολλές χώρες το επίπεδο του κατώτατου μισθού για τους νέους διαφέρει από το επίπεδο κατώτατου μισθού για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργάτες και αυτή η διαφορά ποικίλει από χώρα σε χώρα.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τα εμπειρικά δεδομένα, όπως παρουσιάζονται από τους Boeri & van Ours (2013) δείχνουν ότι την περίοδο 2010-11 ο ρυθμός ανεργίας είναι υψηλότερος στις νεαρές ηλικίες σε σχέση με τον συνολικό ρυθμό ανεργίας, ενώ υπάρχει υψηλή θετική συσχέτιση ανάμεσα στους δύο ρυθμούς (βλέπε γράφημα 2.4). Η θετική συσχέτιση υπάρχει καθώς σε χώρες με χαμηλή ανεργία ενηλίκων, σημαίνει ότι υπάρχουν δυνατοί θεσμοί που προστατεύουν την εργασία οι οποίοι προστατεύουν και την απασχόληση στους νέους.

Σχήμα 2.4, Ρυθμοί Ανεργίας σε Νεαρές και Μεγαλύτερες Ηλικίες

Πηγή: Boeri & van Ours (2013)

Προσφάτως, λίγες σχετικά μελέτες έχουν διεξαχθεί σχετικά με την επιβολή κατώτατου μισθού ειδικά για τους νέους και για την απασχόληση στις ηλικίες αυτές. Σε σχετική έρευνα του στην Πορτογαλία, η Pereira (2003) βρήκε η άνοδος του κατώτατου μισθού στους νέους ηλικίας 18-19 ετών προκάλεσε σημαντική μείωση στην απασχόληση σε αυτές τις ηλικίες, αλλά αύξησε την απασχόληση στις ηλικίες 20 έως 25 ετών. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα αποτέλεσμα υποκατάστασης. Δηλαδή η σχετική αύξηση του κατώτατου μισθού στους νεαρότερους εργαζόμενους έκανε τους λίγο μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους να είναι πιο ελκυστικοί προς πρόσληψη.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Στην έρευνα τους για τον κατώτατο μισθό στους νέους, οι Hyslop & Stillman (2007) βρήκαν ότι δεν υπάρχει καμία επίδραση στο ρυθμό ανεργίας, αλλά μια θετική επίδραση στις ώρες απασχόλησης. Σε αντίστοιχη έρευνα στη Νέα Ζηλανδία, η Pacheco (2011) βρήκε τελείως διαφορετικά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, βρήκε ότι για αυτούς που επηρεάζονται από μια άνοδο του κατώτατου μισθού υπάρχει μια αρνητική επίδραση στην απασχόληση. Επίσης, σε παρόμοια έρευνα σε διάφορες επαρχίες του Καναδά, ο Shannon (2011) βρήκε ότι σε άλλες περιπτώσεις προέκυψε αρνητική επίδραση στην απασχόληση και σε άλλες καμία επίδραση.

Τέλος, οι Anton & Munoz de Bustillo (2011) σε έρευνα τους στην Ισπανία βρήκαν ότι μια άνοδος στο κατώτατο επίπεδο μισθού για τους νέους αύξησε τους ρυθμούς ανεργίας στους νέους, ενώ μείωσε και την πιθανότητα παραμονής των νέων στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα.

Είναι φανερό ότι η εμπειρία δεν έχει δείξει ξεκάθαρα συμπεράσματα. Φαίνεται ότι η άνοδος κατώτατου μισθού στους νέους από τη μια μειώνει την απασχόληση σε αυτές τις ηλικίες, αλλά φέρνει παράπλευρες επιπτώσεις αυξάνοντας την απασχόληση σε μεγαλύτερες ηλικίες. Εντούτοις, υπάρχουν και έρευνες που δεν δείχνουν κάποια επίδραση του κατώτατου μισθού στους νέους στην απασχόληση. Πάντως σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρείται αύξηση του κατώτατου μισθού για τους νέους ώστε να συγκλίνει με το επίπεδο του κατώτατου μισθού για τους μεγαλύτερους εργαζόμενους. Πάντως, η εμπειρία δεν έχει προσφέρει, τελικά, αρκετές και ισχυρές ενδείξεις για το εάν πρέπει να υπάρχει ξεχωριστός κατώτατος μισθός για τους νέους και εάν πρέπει να υπάρχει από ηλικία είναι βέλτιστο να εφαρμόζεται.

2.2.3 Επιβολή ή μη Κατώτατου Μισθού;

Από τις σχετικές θεωρίες περί επιβολής κατώτατου μισθού, αλλά και την όποια εμπειρία έχει προκύψει, ο κατώτατος μισθός φαίνεται, σύμφωνα με τους Boeri & van Ours (2013), μπορεί να επιτύχει δύο σκοπούς που αφορούν την αγορά εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της αγοράς η οποία δεν είναι στο επίπεδο που θα έπρεπε λόγω υπερβολικής μονοψωνιακής δύναμης. Μπορεί, επίσης, να μειώσει τις ανισότητες στα εισοδήματα υποστηρίζοντας το εισόδημα των πιο χαμηλόμισθων και ανειδίκευτων εργατών.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ουσιαστικά, η θεωρία και η εμπειρία δείχνει ότι η επιβολή κατώτατου μισθού είναι ευεργετική για την οικονομία όσο αφορά την απασχόληση και το εισόδημα, αρκεί, όμως, να τίθεται στο σωστό επίπεδο, όπου για μια σειρά από λόγους που παρουσιάστηκαν δεν πρέπει να τίθεται ούτε σε πολύ χαμηλό αλλά ούτε και σε πολύ υψηλό επίπεδο.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 3: Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού

Η θεωρία περί επιδράσεων της επιβολής του κατώτατου μισθού έδειξε ότι δεν υπάρχουν σαφείς επιδράσεις, ιδιαίτερα στον τομέα της απασχόλησης, όπως έγινε προσπάθεια να δειχθεί με μια απλή μικροοικονομική ανάλυση και βάση κάποιων υποθέσεων περί τέλειων και ατελών αγορών εργασίας. Πράγματι, και οι σχετικές απόψεις που παρουσιάστηκαν, σε ένα πρώτο επίπεδο, επιβεβαίωσε τις αμφιλεγόμενες επιδράσεις. Εκτός από την απασχόληση, η επιβολή ενός κατώτατου μισθού εκτιμάται ότι έχει επίδραση και στην φτώχια. Και στην περίπτωση αυτή, βέβαια, οι απόψεις διίστανται και δεν προκύπτουν κάποια ομοιόμορφα συμπεράσματα για θετικές ή αρνητικές επιδράσεις.

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται να παρουσιαστεί η εμπειρία όσον αφορά την επίδραση της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση αλλά και τη φτώχια. Η εμπειρία που θα παρουσιαστεί θα βασίζεται σε σχετικές εμπειρικές μελέτες που έχουν διερευνήσει τις σχετικές σχέσεις σε διάφορες οικονομίες παγκοσμίως. Στο πρώτο τμήμα του κεφαλαίου θα διερευνηθεί η επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, ενώ στο δεύτερο τμήμα θα διερευνηθεί η επίδραση στη φτώχια.

3.1 Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση

Ο μισθός νοείται η «τιμή» της εργασίας και η απασχόληση η «ποσότητα» της εργασίας στο πλαίσιο ενός μικροοικονομικού υποδείγματος προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε μια αγορά εργασίας. Έτσι, είναι λογικό η βασική επίδραση επιβολής κατώτατου μισθού, ως ένα περιορισμός στην «τιμή» της εργασίας, να αφορά στον τομέα της απασχόλησης.

Από την δεκαετία του 70, ο Mincer (1974) είχε επισημάνει ότι ήταν ήδη πολύ δημοφιλής από τότε η διερεύνηση της επίδρασης της θεσμικής επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση. Μάλιστα, έως τότε οι διάφορες έρευνες εστίαζαν στην επίδραση του κατώτατου μισθού σε βιομηχανίες που παραδοσιακά οι μισθοί ήταν σε χαμηλά επίπεδα, λόγω της φύσης των εργασιών του και τη χρήση, μάλλον, πολλών

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

άπειρων και ανειδίκευτων εργατών. Μάλιστα, μεγάλος πλήθος ερευνών εστίαζε, τότε, στην επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση στις νεαρές ηλικίες.

Ο Mincer (1974) είχε επισημάνει, επίσης, ότι δεν υπήρχε σαφής διαχωρισμός των σχετικών επιδράσεων στην απασχόληση ή στον ρυθμό της ανεργίας, με την έννοια ότι μια θετική επίδραση στην απασχόληση υπονοεί μείωση ποσοστού ανεργίας και το αντίστροφο. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, στην έρευνα του ο Mincer (1974) προσπάθησε να διαχωρίσει τις επιδράσεις της επιβολής κατώτατου μισθού και σε επίπεδο απασχόλησης, αλλά και σε επίπεδο ανεργίας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Mincer (1974) ο σχετικός διαχωρισμός ανακύπτει όταν μόνο ένα μέρος της οικονομίας υπόκειται σε θεσμική επιβολή κατώτατου μισθού και όταν η προσφορά εργασίας δεν είναι τέλεια ανελαστική. Η λογική αυτών των προτάσεων έχει ως εξής. Όταν το σύνολο μιας οικονομίας θα υπόκειται σε θεσμική επιβολή κατώτατου μισθού και όταν το εργατικό δυναμικό είναι δεδομένο, δεν υπάρχει, πρακτικά, κανένας διαχωρισμός ανάμεσα στους όρους απασχόληση και ανεργία και έτσι μια μεταβολή στον έναν παράγοντα υπονοεί ισόποση μεταβολή αλλά με αντίθετο πρόσημο στον άλλον παράγοντα. Ουσιαστικά, οι συνθήκες που δημιουργούν τον διαχωρισμό ανάμεσα σε απασχόληση και ανεργία, σύμφωνα με τον Mincer (1974), είναι σημαντικές και πρέπει να ξεκαθαριστούν επαρκώς στο πλαίσιο των επιδράσεων της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση.

Για παράδειγμα, μια ανοδική κίνηση πάνω στην καμπύλη ζήτησης, στον εργασιακό τομέα που καλύπτεται από επιβολή κατώτατου μισθού και η αντίστοιχη μείωση της απασχόληση, λόγω της αρνητικής κλίσης της καμπύλης, είναι μόνο η αρχή της ιστορίας, όπως επισημαίνει ο Mincer (1974), καθώς ανάμεσα στις αντιδράσεις από τη μεριά των εργαζομένων περιλαμβάνονται και οι μετακινήσεις αυτών από τον εργασιακό τομέα που καλύπτεται από επιβολή κατώτατου μισθού στον εργασιακό τομέα που δεν έχει τέτοια κάλυψη (και αντίστροφα) αλλά και μετακινήσεις αυτών ακόμα και εκτός αγοράς εργασίας, περιμένοντας ίσως καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης (και αντίστροφα). Η μετακίνηση εκτός αγοράς εργασίας, δημιουργεί, πρακτικά, όπως αναφέρει και ο Mincer (1974), ένα μόνιμο ή ένα φυσικό ποσοστό ανεργίας.

Στο πλαίσιο της μικροοικονομικής ανάλυσης που είχε προηγηθεί στο δεύτερο κεφάλαιο, έχει ήδη δειχθεί ότι μια επιβολή κατώτατου μισθού σε ένα τμήμα της

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

αγοράς εργασίας πάνω από το σημείο ισορροπίας, θα δημιουργήσει νέα σημεία ισορροπίας, όπου στον τομέα που καλύπτεται από τον κατώτατο μισθό θα υπάρχει υψηλότερο επίπεδο μισθού στην ισορροπία, σε σχέση με το επίπεδο μισθού που θα προκύψει στον τομέα που δεν καλύπτεται. Ο Mincer (1974) έρχεται να επισημάνει ότι εκτός από τις μεταβολές στο επίπεδο του μισθού, καθώς ο τομέας που θα καλύπτεται από κατώτατο μισθό θα είναι πιο ελκυστικός για τους εργαζόμενους, τότε κάποιοι εργαζόμενοι θα επιλέξουν να μην απασχολούνται ούτε στον τομέα που δεν καλύπτεται από κατώτατο μισθό, περιμένοντας σχετικές ευκαιρίες απασχόλησης στον άλλον τομέα. Έτσι, δημιουργείται ένα σταθερό επίπεδο ανεργίας.

Στο πλαίσιο μιας αρχικά θεωρητικής ανάλυσης, ο Mincer (1974) έδειξε ότι το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο της οικονομίας εξαρτάται αναλογικά από το πόσο ποσοστιαία διαφέρει ο κατώτατος μισθός στον τομέα κάλυψης σε σχέση με τον μισθό ισορροπίας στον τομέα που δεν καλύπτεται και από το ποσοστό κάλυψης της οικονομίας από κατώτατου μισθό. Πιο συγκεκριμένα, όσο αυξάνει το χάσμα των μισθών, δηλαδή όσο πιο ελκυστικός είναι ο τομέας που καλύπτεται και όσο αυξάνει το ποσοστό της αγοράς εργασίας που καλύπτεται από κατώτατο μισθό, τόσο περισσότεροι εργαζόμενοι έχουν κίνητρα να περιμένουν να βρουν απασχόληση στον πιο ελκυστικό τομέα που καλύπτεται και άρα τόσο είναι λογικό να αυξάνεται το μόνιμο ποσοστό ανεργίας, άρα και το επίπεδο ανεργίας ανά πάσα στιγμή.

Στο πλαίσιο της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, ο Mincer (1974) έχει επισημάνει ότι η μία παραδοσιακή άποψη αναφέρει ότι η επιβολή κατώτατου μισθού επιφέρει απολύσεις εργαζομένων στον τομέα που καλύπτεται σχετικά και έτσι δημιουργείται μια ροή εργατικού δυναμικού από αυτόν τον τομέα στον τομέα που δεν καλύπτεται. Εντούτοις, μια πιο νέα άποψη υποστηρίζει ότι ο τομέας που καλύπτεται από κατώτατο μισθό γίνεται πιο ελκυστικός για τους εργαζόμενους οι οποίοι ακόμα και με κόστος να μείνουν για κάποιο διάστημα άνεργοι προτιμούν να περιμένουν να εργαστούν σε αυτόν τον τομέα και έτσι δημιουργείται μια ροή εργαζομένων από τον τομέα που δεν καλύπτεται στον τομέα που καλύπτεται από επιβολή κατώτατου μισθού.

Η κάθε άποψη μπορεί να παρατηρηθεί εμπειρικά και να αποδειχθεί ορθή, όπως υποστηρίζει σχετικά ο Mincer (1974) και όλα τελικά είναι θέμα του κατά πόσο το επίπεδο της ανεργίας που δημιουργείται είναι υψηλότερο από τη μείωση της

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

απασχόλησης στον τομέα που καλύπτεται από την επιβολή κατώτατου μισθού. Πιο συγκεκριμένα, εάν η ανεργία που δημιουργείται είναι μικρότερη από τη μείωση της απασχόλησης στον τομέα που καλύπτεται, τότε δημιουργείται μια εκροή εργατικού δυναμικού από αυτόν τον τομέα στον τομέα που δεν καλύπτεται και μια πίεση για μείωση μισθών εκεί λόγω της ανόδου της προσφοράς εργασίας. Προφανώς, τα αντίστροφα συμβαίνουν εάν η ανεργία που δημιουργείται είναι υψηλότερη από την μείωση της απασχόλησης στον τομέα που καλύπτεται, αν και πρέπει να τονιστεί ότι η άνοδος των μισθών στον τομέα που δεν καλύπτεται δεν μπορεί να είναι τέτοια που να φτάνει το επίπεδο του κατώτατου μισθού στον τομέα που καλύπτεται.

Διαχωρίζοντας, έτσι, τους όρους ανεργία και απασχόληση, ο Mincer (1974) έδειξε γιατί είναι δυνατό να παρατηρηθούν ακριβώς αντίθετες επιδράσεις από την επιβολή κατώτατου μισθού. Αυτό εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και τα αντικρουόμενα αποτελέσματα που δείχνει η εμπειρία και τότε και σε μελλοντικές έρευνες για τις επιδράσεις του κατώτατου μισθού στην απασχόληση.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον θεωρητικό εύρημα του Mincer (1974) είναι ότι στο πλαίσιο μιας ανάλυσης που εκτείνεται σε πιο πολλές χρονικές περιόδους, όσο τα επιτόκια σε μια οικονομία είναι χαμηλότερα, τόσο ένας εργάτης θα έχει περισσότερο κίνητρο να κάνει υπομονή για να περιμένει να απολαύσει τα μελλοντικά οφέλη από μια εργασία στον τομέα που καλύπτεται από κατώτατο μισθό και έτσι δημιουργείται υψηλότερη μόνιμη ανεργία και άρα υψηλότερη ανεργία. Έτσι, προκύπτει μια αρνητική σχέση ανάμεσα στα επιτόκια και στην ανεργία.

Στη δεκαετία του 80, οι Brown et al (1982) σε έρευνα τους διαχωρίζουν και αυτοί τους όρους απασχόληση και ανεργία και εστιάζουν στην επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση των νέων. Εντούτοις, ασχολούνται και με τις επιδράσεις σε κλάδους και περιοχές που αφορούν χαμηλόμισθους εργαζόμενους. Μάλιστα θεωρούν ότι η μέτρηση της απασχόλησης ξεχωριστά από την ανεργία είναι μια θετική εξέλιξη ως προς να προκύπτουν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα. Αυτό, κατά τη γνώμη τους, συμβαίνει διότι πολλές φορές η επιβολή κατώτατου μισθού επιφέρει μια κάποιου είδους «τεχνητή» ανεργία από άτομα που περιμένουν να εργαστούν στον τομέα που καλύπτεται από κατώτατο μισθό και είναι πιο ελκυστικός. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μειώνεται η απασχόληση με την έννοια ότι κάποια άτομα θα μπορούσαν να εργαστούν και απλά επιλέγουν να μην εργάζονται αναμένοντας. Ένας ακόμη

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

λόγος έχει να κάνει με το ότι είναι κάπως θολό το τι σημαίνει κάποιο άτομο να είναι άνεργο και τελικά τι ακριβώς σημαίνει ο όρος ανεργία. Ένας τρίτος λόγος είναι ότι με τη μέτρηση της απασχόλησης δίνεται και η δυνατότητα να γίνει η διάκριση ανάμεσα στους εργαζόμενους πλήρους και μερικούς απασχόλησης. Τέλος, ένας ακόμη λόγος έχει να κάνει και με το γεγονός ότι σε κάποιες οικονομίες μετράται ως στατιστικό δεδομένο με συνεχή τρόπο η απασχόληση και όχι η ανεργία, με συνέπεια εκτιμήσεις που να βασίζονται στην ανεργία να μην είναι και τόσο αξιόπιστες τελικά.

Στη μελέτη τους οι Brown et al (1982) αναδεικνύουν και την αυξανόμενη σημασία που έχει η επιβολή κατώτατου μισθού στην αγορά εργασίας, καθώς από εκείνη την εποχή η επιβολή του όλο και καλύπτει περισσότερους τομείς της οικονομίας. Παρόλο, όμως, που η σημασία του αυξάνεται, επισημαίνεται παράλληλα ότι οι επιδράσεις του στην απασχόληση εξακολουθούν να μην είναι ευδιάκριτες.

Οι Brown et al (1982) επισήμαναν ότι οι περισσότερες έρευνες χρησιμοποιούν μια εξαρτημένη μεταβλητή μέτρησης της απασχόλησης, όπως είχε επισημάνει και ο Mincer (1974), ενώ η βασική ερμηνευτική μεταβλητή μετράει το επίπεδο του κατώτατου μισθού. Παράλληλα χρησιμοποιούνται και μεταβλητές ελέγχου μετρήσεις που αφορούν τον οικονομικό κύκλο και το επίπεδο προσφοράς εργασίας, προκειμένου να προκύψουν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα.

Τα αποτελέσματα των ερευνών που μελέτησαν οι Brown et al (1982) έδειξαν ότι υπάρχει μια αρνητική επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση των νέων. Σε επίπεδο ανεργίας άλλες μελέτες έδειξαν αύξηση στην ανεργία, από μια αύξηση στον κατώτατο, μισθό, όπως αναμενόταν, αλλά σε άλλες όχι. Ουσιαστικά, η επίπτωση του κατώτατου μισθού έχει να κάνει περισσότερο με την διάθεση των εργαζομένων να απασχοληθούν σε τομείς με επιβολή κατώτατου μισθού, παρά σε πραγματική ανεργία. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ίδια αποτελέσματα, περί αρνητικής επίδρασης, βρέθηκαν και με χρήση χρονολογικών σειρών, ως δεδομένα, αλλά και με διαστρωματικών όπου συγκρινόντουσαν διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές μεταξύ τους, ως προς το πώς ο κατώτατος μισθός επηρέαζε την απασχόληση των νέων.

Οι μελέτες που αφορούν την επίδραση του κατώτατου μισθού σε λιγότερο νεότερους εργαζόμενους ήταν, σύμφωνα με τους Brown et al (1982), σαφώς λιγότερες εκείνη την εποχή. Εντούτοις και αυτές οι λιγότερες έρευνες επιβεβαίωναν την αρνητική επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και τη θετική στην

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ανεργία ακόμη και για αυτό το κομμάτι των εργαζόμενων. Πάντως, οι σχετικές επιδράσεις εκτιμήθηκαν σε πιο χαμηλό βαθμό σε σχέση με τις αντίστοιχες επιδράσεις για τους νέους.

Για εργαζόμενους ακόμη μεγαλύτερης ηλικίας, όπου δεν τους αφορά η επιβολή κατώτατου μισθού με την έννοια ότι λόγω ηλικίας και εμπειρίας ήδη έχουν αποδοχές υψηλότερες από κάποιο κατώτατο επίπεδο, η θεωρία αναφέρει ότι η επίπτωση της επιβολής κατώτατου μισθού θα έχει μικρή έως καθόλου επίδραση στην απασχόληση τους. Για αυτό άλλωστε και η μέχρι τότε εμπειρία, όπως επισημαίνουν και οι Brown et al (1982) έχει δείξει αρκετά αντικρουόμενα αποτελέσματα. Η λογική είναι ότι αναμενόταν η απασχόληση των μεγαλυτέρων εργαζόμενων άλλοτε να αυξάνει και άλλοτε να μειώνεται με συνοδεία της επιβολής κατώτατου μισθού με συνέπεια η επίδραση τελικά να μην είναι απολύτως ξεκάθαρη, όπως επιβεβαιώνεται και εμπειρικά με τις τότε σχετικές μελέτες.

Η επίδραση της επιβολής του κατώτατου μισθού εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά της κατανομής των χαμηλόμισθων και από τη σχετική ενδυνάμωση που επιχειρείται. Κάποιες σχετικές εμπειρικές μελέτες συνήθως μετρούν την αναλογία των εργαζομένων που κερδίζουν ένα μισθό ανάμεσα στο παλαιό και νέο κατώτατο επίπεδο (Card 1992; Card & Krueger 1995; Brown 1999) ή την αντίστοιχη αναλογία εργαζομένων που επηρεάζονται από μια αύξηση του κατώτατου μισθού.

Οι Dolado et al (1996) παρουσιάζουν μια περίληψη διαφόρων μελετών πάνω στις επιδράσεις του κατώτατου μισθού στην απασχόληση σε διάφορες χώρες του ΟΑΣΑ. Ο κατώτατος μισθός βρέθηκε γενικά να επηρεάζει αρνητικά την απασχόληση, αν και το μέγεθος της επίδρασης ποικίλει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από την κατηγορία που επηρεάζει. Για παράδειγμα, η επιβολή κατώτατου μισθού στους νέους γενικά έχει πολύ πιο έντονες αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση. Πράγματι, σε νεότερη έρευνα (OECD 2006a) έχει δειχθεί ότι υπάρχουν κάποιες μικρές αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση στους νέους.

Οι Abowd et al (1999) σε έρευνα τους στην Γαλλία βρήκαν ότι μια άνοδος 1% στον κατώτατο μισθό, προκαλεί μείωση της πιθανότητας ότι οι άντρες που λαμβάνουν αυτόν τον μισθό θα διατηρήσουν αυτή τη θέση κατά 1,3%, ενώ η σχετική μείωση για τις γυναίκες είναι στο 1%. Στις ΗΠΑ, αντίθετα, μια άνοδος του

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

κατώτατου μισθού βρέθηκε να αυξάνει την πιθανότητα και στους άντρες και στις γυναίκες να διατηρήσουν την τρέχουσα θέση απασχόλησης τους.

Οι Portugal & Cardoso (2001) με παρόμοια μεθοδολογία, βρήκαν αντίθετα αποτελέσματα, διερευνώντας τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στους νέους στην Πορτογαλία. Βρήκαν ότι πολύ μεγάλες αυξήσεις στον κατώτατο μισθό νέων 17-19 ετών (33%-50%) μείωσαν κατά πολύ το ποσοστό προσλήψεων και αύξανε την πιθανότητα των ήδη απασχολούμενων να διατηρούν την θέση τους. Τα αποτελέσματα αυτή είναι συμβατά με τις προβλέψεις κάτω από το υπόδειγμα του μονοψωνίου, καθώς δείχνει άνοδος στην προσκόλληση των νεαρών εργαζόμενων στις θέσεις που ήδη κατέχουν όσο αυξάνεται το επίπεδο του κατώτατου μισθού, άρα και του μισθού που λαμβάνον, τυπικά, οι νεαροί.

Ο Stewart (2004) διερεύνησε την επίδραση της επιβολής εθνικού κατώτατου μισθού στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1999, που ακολουθήθηκε από σχετικές αυξήσεις το 2000 και το 2001. Στην έρευνα αυτή μελέτησε τις επιπτώσεις στην απασχόληση εργαζομένων που λάμβαναν πάνω από το επίπεδο του κατώτατου μισθού πριν και μετά την επιβολή του κατώτατου μισθού. Μάλιστα, διερεύνησε ξεχωριστά τις επιδράσεις σε άντρες και γυναίκες και έλαβε υπόψη του και τις διάφορες κυκλικές διακυμάνσεις. Στα εμπειρικά ευρήματα του δεν περιλαμβάνονται δυσμενείς επιπτώσεις στην απασχόληση σε κάποιες από τις δημογραφικές ομάδες που διερευνήθηκαν.

Σε έρευνα τους οι Neumark & Wascher (2008) βρήκαν ότι όντως η άνοδος του κατώτατου μισθού επιφέρει μείωση της απασχόλησης για τους ανειδίκευτους εργάτες, καθώς οι εργοδότες είχαν κίνητρα να μειώσουν και τις σχετικές θέσεις εργασίας αλλά ακόμη και ώρες εργασίας διότι η παραγωγικότητα δεν ήταν ανάλογη με το μισθό. Παρόμοια αποτελέσματα, ειδικά για τους ανειδίκευτους εργάτες αλλά και για αυτούς με χαμηλές δεξιότητες και χαμηλή εμπειρία προέκυψαν και από τις έρευνες των Thompson (2009) και Sabia et al (2012).

Σε μια νεότερη έρευνα, οι Draca et al (2011) διερεύνησαν την εισαγωγή του κατώτατου μισθού στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1999 ως προς τις οικονομικές συνέπειες που επέφερε. Εστίασαν στην επίδραση του κατώτατου μισθού στα κέρδη και στην παραγωγικότητα των επιχειρήσεων. Βρήκαν ότι η επίδραση στο περιθώριο κέρδους ήταν σημαντικά αρνητική σε επιχειρήσεις που δίνουν εκ φύσεως χαμηλούς μισθούς,

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ενώ ήταν αμελητέα σε επιχειρήσεις που δίνουν πιο υψηλούς μισθούς. Αντίθετα, δε βρέθηκε σημαντική επίπτωση στην παραγωγικότητα και στην απασχόληση και για τις δύο ομάδες των επιχειρήσεων.

Οι Fang & Lin (2013) σε έρευνα τους στην Κίνα, την περίοδο 2004-2009 βρήκαν ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού είχε αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση και ιδιαίτερα για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες όπως γυναίκες, νέους ενήλικους και ανειδίκευτους εργάτες. Πάντως η επίδραση είναι πολύ πιο έντονα αρνητική για εργαζόμενους με λιγότερες δεξιότητες και λιγότερο αρνητική για εργαζόμενους με περισσότερες δεξιότητες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι άλλες έρευνες στην Κίνα είχαν παράγει κάποια μικτά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, οι Ni et al (2011) βρήκαν αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση για τις ανεπτυγμένες περιοχές και θετικές επιδράσεις στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές για την περίοδο 2000-2005. Οι Wang & Gunderson (2011) σε έρευνα τους την περίοδο 2000-2007 βρήκαν ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα για τις ανεπτυγμένες και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας. Ο λόγος που βρέθηκαν τόσο διαφορετικά αποτελέσματα είναι μάλλον λόγω διαφορετικών ομάδων εργαζομένων που χρησιμοποιήθηκαν για τις έρευνες αυτές.

Σε έρευνες των Sabia (2014) και Addison et al (2012) βρέθηκε ότι η αρνητική επίδραση της ανόδου του κατώτατου μισθού υπάρχει σε κάθε στάδιο του οικονομικού κύκλου, ενώ τις περιόδους ύφεσης η αρνητική επίδραση είναι ακόμη πιο έντονη, σχεδόν διπλάσια σε σχέση με τις άλλες περιόδους.

Συνοψίζοντας, οι πολλές εμπειρικές έρευνες που εξέτασαν την επίπτωση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση έδειξαν ότι υπάρχει μεγάλη επίδραση της επιβολής κατώτατου μισθού και στην εξεύρεση εργασίας αλλά και στην πιθανότητα απώλειας εργασίας. Εντούτοις, δεν προκύπτει κάποιο ομοιογενές αποτέλεσμα στην θετική επίδραση στην πιθανότητα απώλειας εργασίας ανάμεσα σε όσους εργαζόμενους επηρεάζονται. Επιπλέον, δε, εντοπίζονται και διάφορες μεροληψίες στις διάφορες σχετικές έρευνες, όπως επισημαίνουν και οι Doucouliagos & Stanley (2009). Μάλιστα, στο πλαίσιο μιας μετά-ανάλυσης που διεξήχθη για 1.474 εκτιμώμενες αρνητικές ελαστικότητες του κατώτατου μισθού, βρέθηκε ισχυρή ένδειξη για μεροληψία στην επιλογή δείγματος σε πολύ υψηλά αρνητικές

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ελαστικότητες, ενώ δεν βρέθηκε μεγάλη ένδειξη για τέτοια αρνητικά υψηλή επίδραση όταν η μεροληψία αυτή λήφθηκε υπόψη.

3.2 Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Φτώχια

Εκτός από την βασική επίδραση στην απασχόληση, η επιβολή κατώτατου μισθού εκτιμάται ότι επιφέρει και κάποια επίδραση στην φτώχια, καθώς θεωρείται ότι αποτελεί ένα εργαλείο καταπολέμησης της. Η λογική είναι ότι μέσω της τόνωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών στα χαμηλά μισθολογικά εισοδήματα θα επέλθει και κάποια αναδιανομή εισοδήματος η οποία θα έχει ευεργετικές επιπτώσεις στον τομέα της φτώχιας. Είναι όμως έτσι απλοϊκά τα πράγματα ή οι επιδράσεις είναι και πάλι αμφιλεγόμενες όπως στην περίπτωση της απασχόλησης και της ανεργίας; Παρακάτω παρουσιάζονται διάφορες σχετικές απόψεις οι οποίες και προέρχονται από τη σχετική εμπειρία.

Οι Neumark & Wascher (1997) στην έρευνα τους αναρωτήθηκαν εάν κατά πόσο η επιβολή κατώτατου μισθού είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχιας. Άλλωστε, όπως επισημαίνουν σχετικά οι συγγραφείς αυτοί, η λογική της επιβολής ενός κατώτατου μισθού είναι να υποστηριχθούν τα εισοδήματα φτωχών νοικοκυριών των οποίων τα μέλη τους συμμετέχουν ενεργά στο εργατικό δυναμικό.

Οι διάφορες μελέτες, πάντως, που εξετάζουν την επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, μέχρι τότε, δεν έλεγαν και πολλά σχετικά με το εάν επιτυγχάνεται ο στόχος για την ενδυνάμωση των εισοδημάτων των περισσότερων φτωχών οικογενειών, όπως επισημαίνουν σχετικά οι Neumark & Wascher (1997). Αν και οι σχετικές επιδράσεις έχουν βρεθεί να είναι μάλλον μετρίας έντασης, εντούτοις μια άνοδος στο επίπεδο του κατώτατου μισθού μπορεί να επιφέρει ακόμη και μείωση στο εισόδημα των περισσότερο φτωχών οικογενειών.

Στην έρευνα τους οι Neumark & Wascher (1997) βρήκαν ότι η επιβολή κατώτατου μισθού έχει τα εξής αντικρουόμενα αποτελέσματα σε βάθος 1-2 ετών. Πιο συγκεκριμένα, βρήκαν ότι αυξάνει η πιθανότητα για κάποια νοικοκυριά που ήταν κάτω από το όριο της φτώχιας να το ξεπεράσουν, αλλά αυξάνει επίσης και η πιθανότητα κάποια νοικοκυριά που ήταν πάνω από το όριο αυτό να βρεθούν ξαφνικά

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

από κάτω. Βρέθηκε επίσης ότι τα εισοδήματα των φτωχών νοικοκυριών εμφάνιζαν μεν μια άνοδο ακόμα και εάν παρέμεναν κάτω από το όριο της φτώχιας. Τα αποτελέσματα αυτά της έρευνας των Neumark & Wascher (1997) δείχνουν ότι ουσιαστικά η επιβολή κατώτατου μισθού προκαλεί μια αναδιανομή εισοδήματος μεταξύ των νοικοκυριών στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα και όχι από τα υψηλά προς τα χαμηλά εισοδήματα. Συνεπώς, φαίνεται, από αυτά τα αποτελέσματα τουλάχιστον, ότι η επιβολή κατώτατου μισθού δεν φέρνει τα επιθυμητά αποτελέσματα στον τομέα της καταπολέμησης της φτώχιας.

Μια εξαίρεση στον κανόνα φαίνεται να είναι η μελέτη των Addison & Blackburn (1999) η οποία βρήκε θετικές επιδράσεις της ανόδου του κατώτατου μισθού στη φτώχια, αλλά μόνο για τους πολύ νέους που άφηναν το σχολείο για να αναζητήσουν απασχόληση στην αγορά εργασίας.

Η Saget (2002) επισημαίνει από τη μια μεριά ότι η επιβολή κατώτατου μισθού φαίνεται να είναι ένα μέτρο για να αυξηθεί η ποιότητα του επιπέδου ζωής για νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα, αλλά δεν παραλείπει να τονίσει και από την άλλη μεριά ότι υπάρχει μεγάλη κριτική ότι τελικά καταλήγει να δημιουργεί περισσότερη φτώχια. Συνεπώς, αναρωτιέται, εντέλει, ποια είναι η αλήθεια πάνω σε αυτό το θέμα.

Αν και η Saget (2002) υποστηρίζει ότι με μια πρώτη ματιά η επιβολή κατώτατου μισθού θα πρέπει να έχει θετική επίπτωση στην καταπολέμηση της φτώχιας, καθώς αυτή είναι η βασική επιδίωξη του μέτρο να τονώσει το εισόδημα των νοικοκυριών χαμηλών εισοδημάτων, εντούτοις, παραβλέπει, μάλλον, το γεγονός ότι πολλά τέτοια νοικοκυριά έχουν μέλη που απασχολούνται στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας ο οποίος δεν καλύπτεται από μια τέτοια επιβολή κατώτατου μισθού. Ένα επιχείρημα υπέρ της δημιουργίας φτώχιας λόγω καταβολής κατώτατου μισθού είναι ότι αυξάνονται τα κόστη παραγωγής και αναγκάζονται οι διάφοροι εργοδότες να μειώνουν θέσεις εργασίας, κάτι που μειώνει και την απασχόληση, όπως έχει ήδη επισημανθεί, αλλά το εισόδημα σε πολλά νοικοκυριά που θα είχαν και απασχόληση και, φυσικά, υψηλότερο εισόδημα σε κάθε άλλη περίπτωση. Επιπλέον, δε, σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι που θα απολέσουν την απασχόληση τους στον επίσημο εργασιακό τομέα θα αναγκάζονται να αναζητούν απασχόληση στον ανεπίσημο τομέα, όπου δε θα καλύπτεται από την επιβολή κατώτατου μισθού, με συνέπεια να πληρώνονται σαφώς λιγότερα και να έχουν, ουσιαστικά, μια μείωση στο εισόδημα

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

τους και να οδηγούνται πιο κοντά και με μεγαλύτερα πιθανότητα στα όρια της φτώχιας.

Η Saget (2002) αναφέρει ότι στις θετικές επιδράσεις του κατώτατου μισθού στην φτώχια περιλαμβάνονται επιβολή κατώτατου μισθού σε επαγγέλματα που αναφέρονται στην εκπαίδευση και στην υγεία (δάσκαλοι, εκπαιδευτικοί, νοσοκόμοι και ιατροί), έτσι ώστε να δίνονται σχετικά κίνητρα σε τέτοιους επαγγελματίες να εργάζονται ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές, προκειμένου να αυξάνεται η οικονομική ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο γενικότερα, καθώς η σχετική ανάπτυξη σχετίζεται με ένα καλό επίπεδο στους τομείς της υγείας και της παιδείας.

Κάποιες έμμεσες θετικές επιδράσεις του κατώτατου μισθού στην φτώχια, σύμφωνα με την Saget (2002), περιλαμβάνουν το γεγονός ότι έχει παρατηρηθεί σε πολλές μεσαίες οικονομίες, ειδικά στη Λατινική Αμερική, η επιβολή ενός κατώτατου μισθού επηρεάζει και τον ανεπίσημο τομέα της αγοράς εργασίας, όπου σε πολλές θέσεις εργασίας του προσφέρεται ο εκάστοτε κατώτατος μισθός του ανεπίσημου τομέα, με συνέπεια να αυξάνεται το εισόδημα ακόμα και των εργαζομένων σε αυτόν τον τομέα, όπου συνήθως απασχολούνται άτομα από νοικοκυριά χαμηλών εισοδημάτων.

Η Saget (2001) σε παλαιότερη έρευνα της, αναφέρει ότι έχει βρεθεί μια θετική συσχέτιση ανάμεσα στην αύξηση του κατώτατου μισθού και τη μείωση της φτώχιας. Εντούτοις, επισημαίνει ότι το αποτέλεσμα αυτό αποτελεί μια απλή συσχέτιση και όχι μια πιθανή σχέση αιτίου και αιτιατού. Δηλαδή, δεν είναι απαραίτητο η άνοδος του κατώτατου μισθού να είναι αυτή που προκαλεί μείωση της φτώχιας. Το πλέον πιθανό είναι ότι οι χώρες με αυξημένο επίπεδο κατώτατου μισθού να εφαρμόζουν και άλλες πολιτικές που έχουν να κάνουν με την καταπολέμηση της φτώχιας και να δημιουργείται, έτσι ένας ενάρετος κύκλος ανάμεσα στις διάφορες πολιτικές καταπολέμησης και ενός αυξημένου κατώτατου μισθού.

Η Saget (2002) αναφέρει ότι θα πρέπει να τηρούνται οι παρακάτω τρεις συνθήκες, ώστε να προκύψει μια θετική επίδραση του κατώτατου μισθού στο εισόδημα των χαμηλόμισθων νοικοκυριών. Μια πρώτη συνθήκη αφορά το ότι δεν πρόκειται να χάνουν τη δουλειά τους εργαζόμενοι εξαιτίας της επιβολής κατώτατου μισθού ή έστω και ακόμα και να τις χάνουν θα μπορούν εύκολα να βρίσκουν άλλη απασχόληση. Δηλαδή θα πρέπει η οικονομία να αναπτύσσεται και να δημιουργούνται

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

συνεχώς θέσεις εργασίας. Μια δεύτερη συνθήκη έχει να κάνει ότι και οι εργοδότες θα συμμορφώνονται με την επιβολή κατώτατου μισθού και θα έχουν όλες εκείνες τις υποδομές για να μπορούν να είναι σύμφωνοι με τη σχετική νομοθεσία. Τέλος, μια τρίτη συνθήκη είναι δε θα υπάρχει ανάλογη αύξηση στο επίπεδο τιμών να ακολουθεί μια αύξηση στον κατώτατο μισθό, καθώς σε μια αντίθετη περίπτωση το πραγματικό εισόδημα δεν αυξάνεται επί της ουσίας.

Έτσι, η Saget (2002) καταλήγει αναφέροντας ότι για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την φτώχια η επιβολή κατώτατου μισθού, θα πρέπει να τεθεί αυτός σε ένα σχετικά υψηλό επίπεδο. Εάν, όμως, τεθεί σε τέτοιο επίπεδο, τότε οι παραπάνω τρεις συνθήκες είναι πολύ δύσκολο να τηρηθούν και έτσι, δε θα υπάρξει, κατά πάσα πιθανότητα, το θετικό αποτέλεσμα που αναζητείται. Εάν, τεθεί σε χαμηλό επίπεδο, μπορεί να αυξάνεται η πιθανότητα να τηρούνται οι σχετικές τρεις συνθήκες, αλλά δεν θα είναι και τόσο ισχυρή η αντιμετώπιση της φτώχιας. Για αυτό άλλωστε, έχει διαφανεί ότι η επιβολή κατώτατου μισθού δεν φαίνεται να έχει κάποια σημαντική επίδραση στην καταπολέμησης της υπερβολικής φτώχιας, με την έννοια ότι η επιβολή του επηρεάζει τους σχετικά φτωχούς, αλλά όχι τους υπερβολικά φτωχούς.

Η Saget (2002) υποστηρίζει, τελικά, ότι η επιβολή κατώτατου μισθού σε αναπτυσσόμενες οικονομίες δεν είναι αρκετή για την καταπολέμηση της φτώχιας. Οι μισθοί σε τέτοιες χώρες είναι γενικά χαμηλή λόγω της χαμηλής παραγωγικότητας η οποία είναι απόρροια του χαμηλού επιπέδου σε παιδεία και υγεία. Συνεπώς, πρώτα πρέπει να υπάρξουν σοβαρές επενδύσεις σε παιδεία και υγεία και αφού καλυφθεί αυτή η προτεραιότητα, τότε με μια αυξανόμενη παραγωγικότητα και επίπεδο μισθών, η επιβολή κατώτατου μισθού μπορεί πιο αποτελεσματικά να συνεισφέρει στην καταπολέμηση της φτώχιας αλλά και στην άνοδο του επιπέδου διαβίωσης γενικότερα.

Οι Neumark & Wascher (2002) σε σχετική έρευνα τους βρήκαν ότι δεν υπάρχει μια σαφή σύνδεση ανάμεσα στην άνοδο του κατώτατου μισθού και στη μείωση της φτώχιας. Αυτό συνέβη διότι κάποιοι εργαζόμενοι στα χαμηλά εισοδήματα καταφέρνουν και διατηρούν τη θέση τους και έτσι η άνοδος στο εισόδημα τους, το οποίο επηρεάζεται από την άνοδο του κατώτατου μισθού τους οδηγεί εκτός φτώχιας, αλλά κάποιοι αντίστοιχοι εργαζόμενοι χάνουν τις δουλειές τους και είτε εξωθούνται στην ανεργία, είτε στον ανεπίσημο εργασιακό τομέα με χαμηλότερες αποδοχές από τις κατώτατες με συνέπεια να οδηγούνται στη φτώχια. Ουσιαστικά, όπως έχει

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

αναφερθεί, η άνοδος κατώτατου μισθού αναδιανέμει το εισόδημα μεταξύ των χαμηλών εισοδημάτων και όχι μεταξύ χαμηλών και υψηλών.

Σε έρευνα τους οι Burkhauser & Sabia (2007) σε έρευνα τους για την περίοδο 1979-2003 βρήκαν ότι δεν υπάρχει καμία σύνδεση ανάμεσα στην άνοδο του κατώτατου μισθού και στην καταπολέμηση της φτώχιας. Σε παρόμοιες έρευνες και με περισσότερα δεδομένα τόσο οι Sabia & Burkhauser (2010) όσο και ο Sabia (2008) δεν βρήκαν καμία σύνδεση μεταξύ ανόδου κατώτατου μισθού, που αφορούσε τους εργάτες με χαμηλές δεξιότητες και τις ανύπαντρες μητέρες, και της καταπολέμησης της φτώχιας.

Σε νεότερη έρευνα τους, οι Sabia & Nielsen (2013) είχαν επισημάνει ότι ίσως η φτώχια να μην είχε μετρηθεί με κατάλληλο τρόπο και ότι μπορεί αυτή να ήταν μια αιτία που δεν βρισκόταν κάποια σχέση ανάμεσα στην άνοδο του κατώτατου μισθού και στην καταπολέμηση της φτώχιας. Εντούτοις, ακόμα και η θεώρηση ενός εναλλακτικού μέτρου της οικονομικής ευημερίας, τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής και πάλι δεν έδειξαν ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού έκανε τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα να μπορούν να ανταποκρίνονται πιο άνετα στην αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών ως προς να πληρώνουν ενοίκια, λογαριασμούς και να είναι ασφαλισμένοι. Συνεπώς, ούτε με τη λήψη εναλλακτικού μέτρου οικονομικής ευημερίας, βρέθηκε κάποια σύνδεση ανάμεσα στην άνοδο του κατώτατου μισθού και στην καταπολέμηση της φτώχιας.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι οι περισσότερες έρευνες συγκλίνουν στην άποψη ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού δεν βοηθάει στην καταπολέμηση της φτώχιας. Σύμφωνα με τον Sabia (2014) ο λόγος που η άνοδος του κατώτατου μισθού αποτυγχάνει να καταπολεμήσει αποτελεσματικά την φτώχια είναι η αρνητική επίπτωση που έχει στις θέσεις αλλά και τις ώρες εργασίας, αλλά και το γεγονός ότι από αυτούς που επωφελούνται από μια τέτοια άνοδο λίγοι ζουν σε νοικοκυριά κάτω από το όριο της φτώχιας, υπονοώντας τελικά ότι η επιβολή κατώτατου μισθού γίνεται μάλλον με λάθος στόχευση. Πράγματι, αυτό το τελευταίο εύρημα αποτελεί ένα γεγονός, σύμφωνα με σχετικές έρευνες των Sabia (2008) και Sabia & Nielsen (2013).

Μάλιστα, ο Sabia (2014) υποστηρίζει ότι η άνοδος κατώτατου μισθού όχι απλά δεν καταπολεμά αποτελεσματικά την φτώχια, αλλά λειτουργεί και ανασχετικά με την έννοια ότι στρέφει την προσοχή σε τέτοια μέτρα από κάποια άλλα και από κάποιες

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

σχετικές μεταρρυθμίσεις που θα μπορούσαν να τονώσουν την επιχειρηματικότητα, την παραγωγικότητα και την άνοδο της απασχόλησης και των μισθών και να αυξηθεί γενικότερα η οικονομική ευημερία.

Και ο Neumark (2015) τονίζει ότι ενώ φαίνεται πολύ λογικό και φυσικό η άνοδος του κατώτατου μισθού να καταπολεμά την φτώχια, τελικά αποτυγχάνει να το κάνει αυτό διότι παραγνωρίζεται ότι οι εργαζόμενοι που κερδίζουν έναν κατώτατο μισθό δεν είναι απαραίτητο να προέρχονται από φτωχά νοικοκυριά. Ουσιαστικά, με την άνοδο του κατώτατου μισθού δεν υπάρχει στόχευση στα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, αλλά στους εργαζόμενους με χαμηλές αποδοχές, όπου αυτά τα δύο σύνολα δεν συμπίπτουν απαραίτητα. Έτσι, μια άνοδος του κατώτατου μισθού έχει ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, να αναδιανέμεται περισσότερο εισόδημα όχι προς φτωχά νοικοκυριά αλλά προς λιγότερα φτωχά. Έτσι, όπως και άλλοι συγγραφείς, έτσι και ο Neumark (2015) θέτει θέμα ότι ναι μεν η άνοδος του κατώτατου μισθού βοηθάει τα φτωχά νοικοκυριά, αλλά βοηθάει πολύ περισσότερο τα λιγότερο φτωχά και καταλήγει να συμφωνήσει με την άποψη ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού αποτελεί, τελικά, ένα μέτρο αναδιανομής του εισοδήματος μεταξύ των φτωχών και πολύ φτωχών νοικοκυριών και όχι από των πλούσιων στα πιο φτωχά, όπως θα έπρεπε να συμβαίνει.

Από εμπειρικής πλευράς και ο Neumark (2015) αναφέρει ότι οι περισσότερες έρευνες δεν έχουν δείξει κάποια σημαντική σύνδεση ανάμεσα στην άνοδο του κατώτατου μισθού και στην καταπολέμηση της φτώχιας. Εξαίρεση αποτελούν οι έρευνες των Neumark et al (2005) και Dube (2013).

Ένα ενδιαφέρον εύρημα είναι και ότι δεν έχει βρεθεί ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού χρησιμοποιείται ως υποκατάστατο μέτρο καταπολέμησης φτώχιας τέτοιο ώστε να μειώσει τις κρατικές δαπάνες πάνω σε προγράμματα που προσπαθούν να την καταπολεμήσουν, σύμφωνα με σχετικές μελέτες των Sabia et al (2015) και Reich & West (2015).

Συνοψίζοντας, η εμπειρία δείχνει ότι το μέτρο του κατώτατου μισθού δεν είναι και τόσο αποτελεσματικό ως προς την ουσιαστική καταπολέμηση της φτωχιάς και μάλιστα για μια σειρά από εύλογες αιτίες.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 4: Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση - Η Περίπτωση των ΗΠΑ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται η επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση στην περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα του κεφαλαίου αυτού παρουσιάζονται ορισμένα στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην απασχόληση και στο επίπεδο του κατώτατου μισθού, ενώ στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζονται οι επιδράσεις που είχε η εξέλιξη του κατώτατου μισθού στην απασχόληση ειδικά στην οικονομία και την αγορά εργασίας των ΗΠΑ.

4.1 Ιστορικά Στοιχεία Απασχόλησης στις ΗΠΑ

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα ιστορικά στοιχεία της τελευταίας δεκαετίας, από το 2007 έως και την άνοιξη του 2017, που αφορούν την απασχόληση και το επίπεδο του κατώτατου μισθού στις ΗΠΑ.

Σχήμα 4.1, Ποσοστά Ανεργίας και Απασχόλησης στις ΗΠΑ

--------- Ποσοστό Ανεργίας % ---------- Ποσοστό Απασχόλησης %

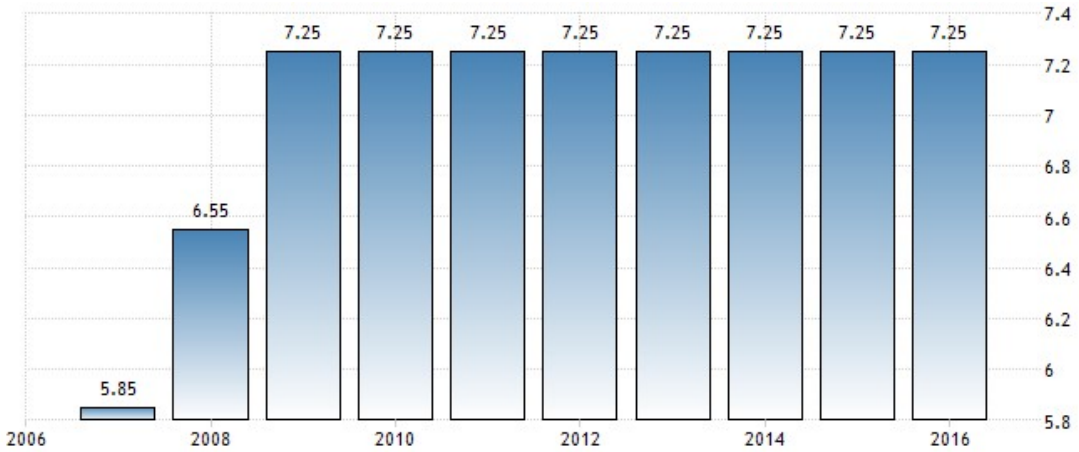

Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/unemployment-rate

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Παρατηρείται ότι η ανεργία στις ΗΠΑ κορυφώθηκε κατά το 2010, αγγίζοντας και διψήφιο ποσοστό, λίγο μετά την παγκόσμια κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2008. Από εκεί και ύστερα ακολούθησε μια έντονη και συνεχόμενη πτωτική πορεία, φτάνοντας στα τωρινά επίπεδα λίγο πάνω από το 4%. Προφανώς, το ποσοστό απασχόλησης ακολούθησε μια αντίστροφη πορεία έχοντας μια λιγότερο έντονη άνοδο από το 2010 και φτάνοντας να ξεπεράσει το 60% μέσα στο 2017.

Σχήμα 4.2, Επίπεδο Κατώτατου Μισθού σε Εθνικό Επίπεδο στις ΗΠΑ ($ Ανά Ώρα)

Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/minimum-wages

Παρατηρείται ότι την περίοδο 2006-2009 υπήρξε μια ανοδική πορεία του κατώτατου μισθού όπου από 5,85$ / ώρα έφτασε στα 7,25$ / ώρα το 2009. Αυτή η ανοδική πορεία του κατώτατου μισθού συνοδεύτηκε από την ανοδική πορεία της ανεργίας (και μια πτωτική πορεία στην απασχόληση) παρέχοντας ένδειξη και εμπειρικά πως η άνοδος του κατώτατου μισθού συσχετίζεται με μια αρνητική επίδραση στην απασχόληση, όπως άλλωστε αναφέρουν οι σχετικές θεωρίες αλλά και όπως έχουν δείξει και παλαιότερα διάφορες εμπειρικές έρευνες και στις ΗΠΑ, αλλά και σε άλλες οικονομίες.

Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι τα επόμενα χρόνια ενώ το επίπεδο του κατώτατου μισθού παραμένει σταθερό, δεν παραμένει αντίστοιχα σταθερό το επίπεδο της ανεργίας και της απασχόλησης. Αν ίσχυε η θετική (αρνητική) συσχέτιση ανάμεσα σε κατώτατο μισθό και ανεργία (απασχόληση), τότε θα έπρεπε τα σχετικά ποσοστά

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

να μην έχουν καμία καθοδική (ανοδική) τάση τα επόμενα έτη. Αυτό σημαίνει ότι παρόλο που το επίπεδο του κατώτατου μισθού στις ΗΠΑ παρέμεινε σε ένα σταθερό επίπεδο, δεν είχε ανασχετικές επιπτώσεις στο ποσοστό της ανεργίας, το οποίο έχει μια έντονη πτωτική τάση, ούτε είχε αρνητικές επιπτώσεις στο ποσοστό της απασχόληση το οποίο αυξάνεται αντίστοιχα. Συνεπώς, φαίνεται ότι παράλληλα με τη διατήρηση του κατώτατου μισθού σε ένα, σχετικά, υψηλό επίπεδο, κάποια άλλα μέτρα ελήφθησαν τα οποία είχαν, καθώς φαίνεται, ευεργετική επίπτωση στην απασχόληση.

Σχήμα 4.3, Μέσες Εβδομαδιαίες Ώρες Εργασίας

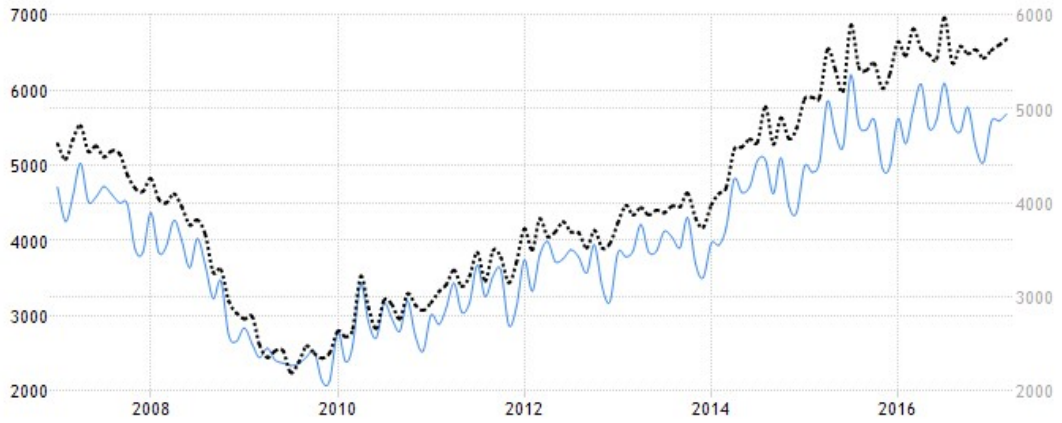
Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/average-weekly-hours

Παρατηρείται ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού την περίοδο 2006-2009 είχε μια αρνητική επίπτωση στις μέσες εβδομαδιαίες ώρες εργασίας, επιβεβαιώνοντας και παλαιότερες σχετικές μελέτες που ανέφεραν ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού συνοδεύεται με μια μείωση ωρών εργασίας, στο πλαίσιο των αρνητικών επιπτώσεων στην απασχόληση. Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 2010-2012 με σταθερό το επίπεδο του κατώτατου μισθού οι εβδομαδιαίες ώρες εργασίας αυξάνονται σημαντικά και φτάνουν τα επίπεδα που βρίσκονταν πριν την αρχική του μείωση. Φαίνεται και εδώ ότι παρόλο που διατηρείται σταθερός ο κατώτατος μισθός, κάποια παράλληλα μέτρα είχαν ευεργετική επίδραση στις εβδομαδιαίες ώρες εργασίας, υπονοώντας, ίσως, ότι ο κατώτατος μισθός από μόνος του δεν έχει απαραίτητα αρνητική επίδραση στο μέγεθος αυτό.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Σχήμα 4.4, Εξέλιξη Προσφερόμενων και Ανοικτών Θέσεων Εργασίας

--------- Νέες Θέσεις Εργασίας ---------- Ανοικτές Θέσεις Εργασίας

Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/job-vacancies

Η άνοδος του κατώτατου μισθού την περίοδο 2006-2009 συνοδεύτηκε και μια πτώση στις νέες και ανοικτές θέσεις εργασίας, επιβεβαιώνοντας και εμπειρικά ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού συσχετίζεται με μια πτώση στις θέσεις εργασίας, στο πλαίσιο των αρνητικών επιπτώσεων στην απασχόληση. Πάντως, μετά το 2010, παρόλη τη σταθερότητα του επίπεδου του κατώτατου μισθού, ο αριθμός των νέων και ανοικτών θέσεων εργασίας αυξάνεται με σημαντικό ρυθμό, υπονοώντας ότι κάποια άλλα μέτρα επέφεραν ευεργετική επίδραση στο μέγεθος αυτό της απασχόλησης.

Από το σχήμα (4.5) φαίνεται ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού την περίοδο 2006-2009 συνοδεύεται με μια πτώση στον απόλυτο αριθμό των απασχολούμενων, τη στιγμή που ο συνολικός πληθυσμός των ΗΠΑ συνέχιζε να αυξάνεται. Συνεπώς, φαίνεται ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού συσχετίστηκε με μια μείωση του αριθμού των απασχολούμενων, ακόμη και παρόλο που ο συνολικός πληθυσμός αύξανε, επιτείνοντας τη μείωση αυτή. Έτσι, προκύπτει ότι και με αυτό το μέγεθος απασχόλησης η επίδραση του κατώτατου μισθού είναι αρνητική. Πάντως, μετά το 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων έχει μια έντονα ανοδική τάση, ακολουθώντας την εξέλιξη του πληθυσμού. Συνεπώς, μετά από το 2010 όπου ο κατώτατος μισθός μένει σταθερός, δεν λειτουργεί ανασχετικά ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων. Έτσι, και από αυτό το διάγραμμα φαίνεται ότι η σταθερότητα του

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

κατώτατου μισθού μάλλον συνοδεύτηκε και από άλλα μέτρα που λειτούργησαν θετικά στην άνοδο του απόλυτου αριθμού των απασχολούμενων.

Σχήμα 4.5, Εξέλιξη Αριθμού Απασχολούμενων (Χιλιάδες) και Πληθυσμού (Εκατομμύρια) στις ΗΠΑ

---------- Πληθυσμός ΗΠΑ ---------- Αριθμός Απασχολούμενων

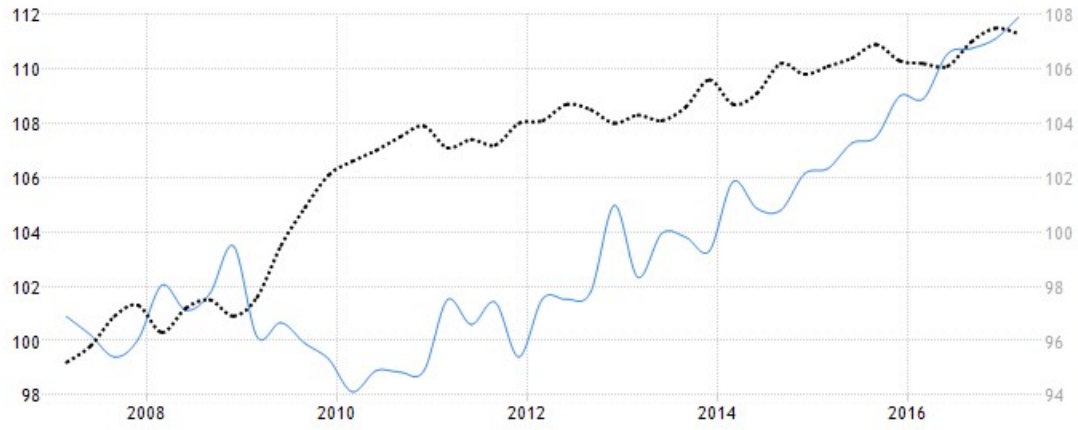

Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/employed-persons

Σχήμα 4.6, Εξέλιξη Εργατικού Κόστους και Παραγωγικότητας

---------- Παραγωγικότητα (μονάδες δείκτη)

---------- Εργατικό Κόστος (μονάδες δείκτη)

Πηγή: http://www.tradingeconomics.com/united-states/labour-costs

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τέλος, το εργατικό κόστος εμφάνισε μια ανοδική τάση, με κάποιες έντονες σχετικά διακυμάνσεις, την περίοδο 2006-2009, όταν υπήρξε και άνοδος του κατώτατου μισθού, ενώ μετέπειτα είχε μια πτώση έως και το 2010 και έπειτα είχε και πάλι μια αυξητική τάση με διακυμάνσεις και πάλι. Αυτό που παρατηρείται, όμως, είναι ότι η παραγωγικότητα κατά την περίοδο 2006-2009 είχε μια σχετική σταθερή πορεία, ενώ έπειτα είχε μια σημαντική ανοδική πορεία. Αυτό που αξίζει να τονιστεί είναι ότι η παραγωγικότητα την περίοδο 2006-2009 βρέθηκε να εξελίσσεται χαμηλότερα από ότι το εργατικό κόστος, ενώ έπειτα, όταν ο κατώτατος μισθός είναι σταθερός, η παραγωγικότητα εξελίσσεται σημαντικά υψηλότερα σε σχέση με το εργατικό κόστος.

Από όλα τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία που αφορούν τον κατώτατο μισθό και την απασχόληση στις ΗΠΑ, φάνηκε ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού δε συνοδεύτηκε με ιδιαίτερα ευεργετικές επιπτώσεις στην απασχόληση, όπως αυτή μετρήθηκε μέσα από διάφορους δείκτες, ενώ η σταθερότητα του κατώτατου μισθού συνοδεύτηκε με αρκετές θετικές εξελίξεις στην απασχόληση, κάτι που υπονοεί ότι η θέσπιση του κατώτατου μισθού στο συγκεκριμένο επίπεδο, συνοδευόμενη, όμως, και με άλλα κατάλληλα μέτρα, καταλήγουν να έχουν ευεργετικές συνέπειες στην απασχόληση.

4.2 Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού στην Απασχόληση

Η έρευνα για την επίδραση της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση για την οικονομία των ΗΠΑ είχε ξεκινήσει από τη δεκαετία του 70. Στο πλαίσιο της εμπειρικής έρευνας που διεξήγαγε ο Mincer (1974) με δεδομένα που αφορούν την αγορά εργασίας στις ΗΠΑ και διαφόρων δημογραφικών ομάδων (βάση φύλου, ηλικίας και φυλής), βρήκε, με ορισμένες μικρές εξαιρέσεις, ότι η επιβολή κατώτατου μισθού είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στην απασχόληση. Μάλιστα, η επίδραση του κατώτατου μισθού βρέθηκε αρνητική στις περισσότερες των περιπτώσεων και πιο έντονα αρνητική σε νεαρές ηλικίες και κυρίως μη λευκών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίδραση του κατώτατου μισθού στην μείωση του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού ως ποσοστό του πληθυσμού ήταν πολύ υψηλότερη από ότι στην μείωση του εργατικού δυναμικού ως ποσοστού του πληθυσμού και αυτό διότι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

παρατηρήθηκαν εκροές του εργατικού δυναμικού όχι μόνο από τον τομέα που καλύπτεται από κατώτατο μισθό στον τομέα που δεν καλύπτεται, αλλά και εκτός αγοράς εργασίας. Οι επιδράσεις βρέθηκαν και πάλι πιο υψηλές για τις ομάδες των μη λευκών εργαζομένων. Θα πρέπει να τονιστεί ότι λαμβάνοντας υπόψη τη μέτρηση της ανεργίας, αντί αυτή της απασχόλησης κατέληξαν και πάλι στα ίδια συμπεράσματα, κάτι που σαφώς τα ενδυναμώνει.

Τα ευρήματα της έρευνας του Mincer (1974), υπονοούν, λοιπόν, ότι η ελαστικότητα ζήτησης εργασίας δεν είναι τόσο χαμηλές ώστε να προκαλούσαν μια άνοδος της ποσότητας του εργατικού δυναμικού και ότι οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι που δεν απασχολούνται στον τομέα που καλύπτεται από κατώτατο μισθό, λαμβάνουν τη διαφορά κατώτατου μισθού με τον μισθό στον τομέα που δεν καλύπτεται ως χειροτέρευση στις προοπτικές των αποδοχών τους.

Οι Card & Krueger (1994, 1995) διερεύνησαν την επίπτωση της αύξησης του κατώτατου μισθού στην περιοχή του Νιού Τζέρσεϋ το 1992. Χρησιμοποίησαν ως ομάδα ελέγχου εργαζόμενους από μια πολιτεία όπου δε μεταβλήθηκε ο κατώτατος μισθός η οποία είναι γειτονική και έχει παρόμοια οικονομική δομή, κάτι που την κάνει κατάλληλη ως ομάδα ελέγχου. Τα εμπειρικά ευρήματα της έρευνας αυτής έδειξαν ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού μπορεί να συνοδεύεται με θετικές επιδράσεις στην απασχόληση, όπως παρατηρήθηκε άλλωστε. Πάντως, για να προκύψει αυτή η θετική επίδραση, θα πρέπει το επίπεδο του κατώτατου μισθού που θα αυξάνεται να βρίσκεται εξ' αρχής σε ένα σχετικά χαμηλό επίπεδο, όπως επισημαίνουν και οι Card & Krueger (1994, 1995).

Θα πρέπει να σημειωθεί, βέβαια, ότι η έρευνα αυτή διεξήχθη στον κλάδο των εστιατορίων ταχείας εστίασης και έτσι υπάρχει ένα ερώτημα στο κατά πόσο τα αποτελέσματα είναι αντιπροσωπευτικά με την έννοια του κατά πόσο μπορούν να γενικευτούν και σε άλλους κλάδους της οικονομίας. Επισημαίνεται, επίσης, ότι η άνοδος της απασχόλησης που συνόδευσε την άνοδο του κατώτατου μισθού θα έπρεπε να οδηγήσει σε άνοδο της παραγωγής και την πτώση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων, κάτι που, όμως, δεν παρατηρήθηκε. Τέλος, επισημαίνεται ότι η ποιότητα των δεδομένων είναι κάπως συζητήσιμη διότι λήφθηκαν μέσα από τηλεφωνικές συνεντεύξεις, κάτι που αυξάνει την πιθανότητα για λανθασμένα και ψευδή στοιχεία από τη μεριά των συμμετεχόντων στην έρευνα.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Οι Acemoglu & Pischke (2001) αναφέρουν τη σχετική θεωρία που υποστηρίζει ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού θα μειώσει τις δαπάνες εκπαίδευσης, με τη λογική ότι ο παραπάνω μισθός που πληρώνεται στους περισσότερο ανειδίκευτους εργαζόμενους θα χρηματοδοτούσε τις σχετικές δαπάνες. Η ίδια θεωρία, βέβαια, αναφέρει ότι σε μη ανταγωνιστικές αγορές εργασίας, οι επιχειρήσεις θα αναγκαζόντουσαν να αυξήσουν τις δαπάνες εκπαίδευσης προκειμένου να αυξήσουν τις δεξιότητες των εργαζομένων που πληρώνονται με τον αυξημένο κατώτατο μισθό ώστε να αυξηθεί, με τη σειρά, και η παραγωγικότητα τους και να συγκλίνει με τις αποδοχές τους. Σε έρευνα που πραγματοποίησαν οι Acemoglu & Pischke (2001) την περίοδο 1987-1992 δεν βρήκαν καμία ένδειξη ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού μειώνει τις δαπάνες εκπαίδευσης, και πολύ μικρή ένδειξη ότι τις αυξάνει.

Στην έρευνα τους οι Neumark et al (2004) στις ΗΠΑ, βρήκαν ότι υπάρχει αρνητική επίπτωση της ανόδου του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και σε επίπεδο φυσικών προσώπων αλλά και εργατοωρών, για τους εργαζόμενους που λάμβαναν αυτό το επίπεδο ή έστω και λίγο πάνω από αυτό. Επιπλέον, ο Zavodny (2000) βρήκε ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού μειώνει την πιθανότητα για ένα εργαζόμενο που μεταβάλλεται ο μισθός του να παραμείνει απασχολούμενος, αλλά για όσους διατηρούν τις θέσεις τους, υπάρχει μια αύξηση στις ώρες απασχόλησης.

Ο Sherk (2007) υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού δεν έχει ευεργετικές συνέπειες στην απασχόληση. Μάλιστα, στην περίπτωση των ΗΠΑ μια άνοδος του κατώτατου μισθού στα 7,25$, επίπεδο που βρίσκεται και σήμερα, προκάλεσε μια πτώση κατά 8% στην απασχόληση των εργαζομένων που επηρεάστηκαν από αυτή την άνοδο. Η λογική είναι ότι οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι γίνονται λιγότερο ελκυστικοί και αυτό έχει μια συνέπεια να μειώνονται οι ευκαιρίες εργασίας για αυτούς είτε με μείωση των θέσεων εργασίας, κάτι που έχει ως συνέπεια την απώλεια εργασίας για όσους εργάζονται ή την δυσκολία εξεύρεσης απασχόλησης και για όσους δεν είχαν, είτε και τη μείωση των ωρών εργασίας που αποτελεί και αυτό μια μείωση απασχόλησης.

Στο πλαίσιο αυτό ο Sherk (2007) αναφέρει ότι διάφορες μελέτες έχουν δείξει ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού κατά 10% επιφέρει μείωση στην απασχόληση κατά 2% για τους εργαζόμενους που επηρεάστηκαν από μια τέτοια άνοδο. Βέβαια οι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

μελέτες αυτές δεν αναφέρουν τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει και σε υψηλότερα αμειβόμενα εργαζόμενους και στην απασχόληση στο σύνολο.

Περισσότερο πρόσφατες εμπειρικές μελέτες έχουν χρησιμοποιήσει δεδομένα που αφορούν και επιχειρήσεις και εργαζόμενους για να διαπιστώσουν την ανοδική κλίση της καμπύλης προσφοράς εργασίας. Υπάρχει ένδειξη για ισχύ της αγοράς και για πιθανές θετικές επιδράσεις της επιβολής κατώτατου μισθού. Πιο συγκεκριμένα, οι Staiger et al (2010) βρήκαν ότι η προσφορά εργασίας σε νοσοκομεία στις ΗΠΑ είναι εντελώς ανελαστική, με μια βραχυχρόνια ελαστικότητα της τάξης μόλις 0,1. Σε μια αντίστοιχη μελέτη ο Falch (2010) βρήκε ελαστικότητες προσφοράς ανάμεσα σε ένα διάστημα της τάξης του 1,0 – 1,9 στην αγορά εργασίας στον εκπαιδευτικό τομέα στη Νορβηγία, ενώ οι Ransom and Sims (2010) βρήκαν μια ελαστικότητα προσφοράς εργασίας στο επίπεδο 3,7 στην αγορά στα δημόσια σχολεία στο Μισούρι στις ΗΠΑ.

Σε άλλη έρευνα στις ΗΠΑ, πάνω στην απασχόληση των νέων, για την περίοδο1977-2007, οι Baskaya & Rubinstein (2011) βρήκαν ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού είχε επιπτώσεις στην άνοδο της ανεργίας, με την έννοια ότι χαθήκαν πολλές θέσεις εργασίας λόγω επιβολής κατώτατου μισθού με συνέπεια πολλοί εργαζόμενοι να αναζητήσουν απασχόληση σε θέσεις με χαμηλότερες αποδοχές ακόμα και στον ανεπίσημο εργασιακό τομέα. Μάλιστα, η ελαστικότητα της απασχόλησης ως προς τον κατώτατο μισθό βρέθηκε πολύ κοντά στην μονάδα, υπονοώντας ακριβώς ελαστική απασχόληση. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι μακροχρόνια δε βρέθηκε να υπάρχει κάποια επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, ενώ βραχυχρόνια βρέθηκε να έχει κάποια αρνητική επίδραση.

Ο Dube (2013) υποστηρίζει ότι η αρνητική σχέση ανάμεσα στον κατώτατο μισθό και στον ρυθμό απασχόλησης δεν είναι αιτιώδης, με την έννοια ότι δεν είναι η άνοδος του κατώτατου μισθού που προκαλεί αυτή κάθε αυτή μείωση του σχετικού ρυθμού, Αντίθετα, η σχέση αυτή είναι μάλλον αποτέλεσμα τυχαίας στατιστικής σχέσης που εκτιμάται λόγω μη άμεσης συγκρισιμότητας των δεδομένων από διάφορες πολιτείες των ΗΠΑ οι οποίες συνθέτουν ένα εθνικό αποτέλεσμα. Μάλιστα, δεν είναι τυχαίο πως σε τομείς που προσλαμβάνουν πολλούς εργαζόμενους με αποδοχές τον κατώτατο μισθό δεν φάνηκε να υπάρχει κάποια σχετική σύνδεση μεταξύ κατώτατου μισθού και ρυθμού απασχόλησης, ενώ παρόμοια αποτελέσματα

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

περί μη σύνδεσης βρέθηκε και σε άλλες κοντινές χώρες που χρησιμοποιήθηκαν ως ομάδες ελέγχου στη σχετική έρευνα.

Σε μια σχετική μελέτη του Κογκρέσου των ΗΠΑ το 2014 (CBO, 2014) σχετικά με την επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και τη φτώχια, στην οικονομία των ΗΠΑ προέκυψαν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Στο πλαίσιο της σχετικής μελέτης, το Κογκρέσο εξέτασε δύο εναλλακτικές εκδοχές ανόδου του επιπέδου του κατώτατου μισθού στις ΗΠΑ (CBO, 2014). Η μία εκδοχή είναι η άνοδος του κατώτατου μισθού στα 10,10$ ανά ώρα, από τα 7,25$ που βρίσκεται το 2014 σε τρία στάδια έως και το 2016, όπου έπειτα θα προσαρμόζεται ετησίως με βάση τον τρέχοντα πληθωρισμό. Η άλλη εκδοχή αφορά την άνοδο του στα 9,00$ σε δύο στάδια από το 2015 έως και το 2016, που, όμως δε θα αφορά και προσαρμογή του στον ετήσιο πληθωρισμό.

Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή τη μελέτη (CBO, 2014), μια άνοδος του κατώτατου μισθού στις ΗΠΑ στα 10,10$ την ώρα εκτιμάται ότι θα προκαλέσει μια πτώση της απασχόλησης κατά 500.000 εργαζόμενους κατά μέσο όρο ή κατά 0,3%. Η πρόβλεψη αυτή κυμαίνεται σε ένα εύρος από ένα επίπεδο μικρής πτώσης στην απασχόληση έως και μια πτώση κατά 1 εκατομμύριο εργαζόμενους. Οι προβλέψεις αυτές στηρίζονται στην εκτίμηση ότι μεγαλύτερος αριθμός χαμηλόμισθων θα χάσει την δουλειά τους, λόγω αύξησης των σχετικών εργατικών δαπανών, σε σχέση με τον αριθμό των πιο υψηλά αμειβόμενων που θα έχουν επιπλέον απασχόληση λόγω της αύξησης στη ζήτηση και την παραγωγή για κάποια προϊόντα και υπηρεσίες.

Τα αντίστοιχα νούμερα για μια άνοδο του κατώτατου μισθού στα 9,00$ ανά ώρα είναι μια πτώση στην απασχόληση κατά 100.000 εργαζόμενους ή κατά λιγότερο από 0,1%, όπου η εκτίμηση αυτή μπορεί να κυμαίνεται σε ένα εύρος από μια μικρή άνοδο στην απασχόληση και να φτάσει σε μια πτώση αυτής κατά 200.000 εργαζόμενους. Τα νούμερα αυτά είναι σαφώς μικρότερα διότι αφορούν και λιγότερους εργαζόμενους σε σχέση με την προηγούμενη περίπτωση, αλλά και λόγω του ότι το εργατικό κόστος δεν προσαρμόζεται στον πληθωρισμό κάνει τους χαμηλόμισθους εργαζόμενους κάπως πιο ελκυστικούς σε σχέση με την πρώτη εκδοχή. Επιπλέον, δε, κάνει τους εργοδότες και λιγότερο πρόθυμους να επενδύσουν σε εξοπλισμό και όχι σε, φτηνότερη σχετικά, εργασία.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Η πτώση της απασχόληση οφείλεται, σύμφωνα με την έρευνα αυτή, σε δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι το αυξημένο εργασιακό κόστος θα περάσει στις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών και θα προκαλέσει μια πτώση στη ζήτηση τους λόγω της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Αυτό θα έχει ως συνέπεια να μειωθεί σε πολλές επιχειρήσεις η παραγωγή και άρα θα μειωθεί, μοιραία, και η απασχόληση, όπου θα πληγούν περισσότερο οι πιο χαμηλόμισθοι, καθώς αυτοί είναι, συνήθως, οι λιγότεροι απαραίτητοι σε μια επιχείρηση και οι πιο πιθανοί να χάσουν την δουλειά τους από μια μείωση θέσεων εργασίας, ή να εργάζονται λιγότερες ώρες.

Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι οι πιο χαμηλόμισθοι εργάτες γίνονται πιο ακριβοί και άρα λιγότερο ελκυστικοί σε σχέση με άλλους εργάτες αλλά και άλλους παραγωγικούς συντελεστές, με συνέπεια να υπάρχει ένα αποτέλεσμα υποκατάστασης όπου οι επιχειρήσεις θα προτιμούν άλλους παραγωγικούς συντελεστές και υψηλότερα αμειβόμενους και πιο παραγωγικούς εργαζόμενους σε σχέση με τους χαμηλόμισθους και τους λιγότερο παραγωγικούς. Έτσι, είναι πιο πιθανό οι εργαζόμενοι που αμείβονται κοντά στον κατώτατο μισθό να χάνουν την εργασία τους ή να δουλεύουν λιγότερες ώρες και πάλι.

Αξίζει να αναφερθεί και η αντίθετη άποψη, που εκφράζεται μέσα από αυτή τη μελέτη η οποία στηρίζεται στο γεγονός ότι πολλές φορές μια επιχείρηση όταν προσλαμβάνει νέους εργάτες, αναγκάζεται να αυξήσει τον μισθό των υπαρχόντων ώστε να τους κρατήσει στην επιχείρηση μιας και θεωρούνται χρήσιμοι λόγων των εμπειριών και δεξιοτήτων που έχουν ήδη αναπτύξει. Έτσι, με την άνοδο του κατώτατου μισθού, μια επιχείρηση αναγκάζεται να αυξήσει το μισθό των υπαρχόντων εργαζομένων άσχετα εάν θα προσλάβει και νέους, κάτι που, σε συνδυασμό με το όποιο κόστος υπάρχει από τη μεριά των εργαζομένων για να αναζητούν απασχόληση, μειώνει το κόστος πρόσληψης επιπλέον εργατών. Όλο αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης από μια άνοδο του κατώτατου μισθού. Εντούτοις, όλη αυτή η θεωρία είναι υπό μεγάλη συζήτηση και δεν έχει αποδειχθεί εντέλει στην πράξη και στην περίπτωση των ΗΠΑ.

Μια άλλη επίδραση της ανόδου του κατώτατου μισθού, σύμφωνα με την σχετική μελέτη (CBO, 2014) είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις αυξάνει και ο μισθός των πιο υψηλά αμειβόμενων εργαζομένων. Αυτό συμβαίνει είτε για να διατηρούνται οι ισορροπίες και η ιεραρχία μέσα σε μια επιχείρηση, είτε ακόμη και γιατί σε πολλές

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

περιπτώσεις οι διάφορες συλλογικές συμβάσεις εργασίες που έχουν υπογραφεί υπό την πίεση των διαφόρων εργατικών συνδικάτων περιλαμβάνουν σύνδεση όλων των μισθών με τον κατώτατο μισθό. Όμως,, αυτή η άνοδος και σε μισθούς λίγο πάνω από τον κατώτατο ενισχύει την επίδραση του αποτελέσματος της υποκατάστασης με συνέπεια να κινδυνεύουν και άλλοι εργαζόμενοι να χάσουν τις δουλειές τους ή να εργάζονται λιγότερες ώρες, επιφέροντας ένα ακόμη αρνητικό αντίκτυπο στην απασχόληση.

Η επίδραση, βέβαια, στην απασχόληση διαφέρει από επιχείρηση σε επιχείρηση. Πιο συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι επιχειρήσεις οι οποίες πωλούν προϊόντα και υπηρεσίες με μεγάλη ελαστικότητα ως προς την τιμή αλλά και αυτές που εύκολα μπορούν να υποκαταστήσουν την εργασία με άλλους παραγωγικούς συντελεστές θα μειώσουν σημαντικά την απασχόληση, ενώ αντίθετα επιχειρήσεις που μπορούν να αυξήσουν την παραγωγικότητα της εργασίας θα έχουν μικρότερες σχετικές επιδράσεις, όπως αναφέρεται στη μελέτη αυτή (CBO, 2014).

Ως προς τη χρονική διάσταση, εκτιμάται ότι σε μακροχρόνιο πλαίσιο όλο και περισσότερες επιχειρήσεις θα τείνουν να υποκαθιστούν τους χαμηλόμισθους και ίσως μη παραγωγικούς εργαζόμενους με υψηλόμισθους και πιο παραγωγικούς αλλά και με άλλο λιγότερο σχετικά ακριβούς παραγωγικούς συντελεστές, υπονοώντας ότι η αρνητική επίδραση στην απασχόληση από μια άνοδο του κατώτατου μισθού θα φανεί καλύτερα σε ένα πιο μακροπρόθεσμο χρονικό πλαίσιο.

Αναφέρεται, επίσης (CBO, 2014), ότι θα μπορούσαν τα επιπλέον εργασιακά κόστη από μια άνοδο του κατώτατου μισθού να εξοικονομηθούν με μειώσεις σε ασφαλιστικές εισφορές και άλλες παροχές πλην μισθού. Εντούτοις εκτός του ότι η νομοθεσία στις ΗΠΑ αφήνει λίγα τέτοια περιθώρια, οι επιπλέον παροχές των χαμηλόμισθων είναι τόσο μικρές που δεν προκαλούν κάποια ικανή εξοικονόμηση. Αυτό εάν συνέβαινε θα έκανε τους εργαζόμενους αυτούς ίσως και πιο ελκυστικούς για πρόσληψη με θετικό αντίκτυπο στην απασχόληση. Εντούτοις, δεν φαίνεται να ισχύει στην πράξη κάτι τέτοιο. Θα μπορούσαν, βέβαια, να μειωθούν τα κόστη εκπαίδευσης αυτών των εργαζομένων, αλλά μια τέτοια επίδραση είναι μάλλον αβέβαια ως προς την αποτελεσματικότητα της.

Μια άποψη υπέρ της ανόδου του κατώτατου μισθού, σύμφωνα με την σχετική μελέτη (CBO, 2014), αναφέρει ότι το επιπλέον εισόδημα που θα βρεθεί στα χέρια των

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

χαμηλόμισθων εργαζομένων μπορεί να εκφραστεί ως αύξηση της ενεργού ζήτησης για διάφορα προϊόντα και υπηρεσίες και να δώσει μια επιπλέον ώθηση στην παραγωγή και, άρα, στην απασχόληση. Εντούτοις, εκτός του ότι αυτή η επίδραση φαίνεται να είναι μάλλον βραχυχρόνια, είναι πιο πιθανό να συμβαίνει σε οικονομίες που είναι πιο αδύναμες και υπάρχουν πολλοί χαμηλόμισθοι και να προξενήσουν μια υψηλή άνοδο στη ζήτηση. Εντούτοις, σε μια οικονομία όπως αυτή την ΗΠΑ δεν αναμένεται να ισχύει αυτό, εκτός από κάποιες ίσως συγκεκριμένες περιοχές όπου η οικονομική δραστηριότητα είναι σημαντικά χαμηλότερα σε σχέση με το εθνικό επίπεδο.

Τέλος, ως προς την απασχόληση των πιο υψηλά αμειβόμενων υπάρχουν δύο αντίθετες επιδράσεις. Η μια αφορά τη μείωση της απασχόλησης και αυτών λόγω της γενικότερης μείωσης της παραγωγής λόγω μειωμένης ζήτησης που φέρει η άνοδος των τιμών. Η άλλη αφορά στην αύξηση της απασχόλησης τους λόγω του αποτελέσματος της υποκατάστασης καθώς είναι πιο ελκυστικοί εργαζόμενοι αν ληφθεί υπόψη η παραγωγικότητα τους. Η έρευνα (CBO, 2014) καταλήγει να αναφέρει ότι συμψηφιστικά θα υπάρχει μια μικρή άνοδος της απασχόλησης των εργαζομένων αυτών.

Ο Gindling (2014) σε σχετική μελέτη του υποστηρίζει ότι σε αναπτυσσόμενες οικονομίες ο επίσημος εργασιακός τομέας, που καλύπτεται από την επιβολή κατώτατου μισθού είναι μάλλον μειοψηφία, σε σχέση με ό,τι συμβαίνει στις ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως στην περίπτωση των ΗΠΑ. Καθώς η στόχευση μιας ανόδου του κατώτατου μισθού αφορά τον επίσημο εργασιακό τομέα, τότε όσο περισσότερο είναι αυτό ενισχυμένος σε μια οικονομία, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η επίπτωση της ανόδου του κατώτατου μισθού στην απασχόληση. Συνεπώς, σύμφωνα με τον Gindling (2014), προκύπτει ένα συμπέρασμα ότι ένα τέτοιο μέτρο θα προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στην απασχόληση για μια οικονομία όπως αυτή των ΗΠΑ.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 5: Επίδραση Επιβολής Κατώτατου Μισθού στη Φτώχια - Η Περίπτωση των ΗΠΑ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται η επίδραση του κατώτατου μισθού στην φτώχια στην περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα του κεφαλαίου αυτού παρουσιάζονται ορισμένα στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην φτώχια και πως αυτή συσχετίζεται με το επίπεδο του κατώτατου μισθού, ενώ στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζονται οι επιδράσεις που είχε η εξέλιξη του κατώτατου μισθού στην φτώχια ειδικά στην οικονομία των ΗΠΑ.

5.1 Ιστορικά Στοιχεία Φτώχιας στις ΗΠΑ

Στο τμήμα αυτό παρουσιάζονται διάφορα στοιχεία που αφορούν την φτώχια στις ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται πως μετράται η φτώχια σε σχέση με τα όρια φτώχιας ανά νοικοκυριό, ενώ κατόπιν παρουσιάζονται στοιχεία ποσοστών φτώχιας ανά διάφορες δημογραφικές ομάδες. Τα στοιχεία αυτά αφορούν δεδομένα του 2016.

Πίνακας 5.1, Όρια Φτώχιας για Επιλεγμένους Τύπους Νοικοκυριών - 2016

Νοικοκυριό με 1 Άτομο	Κάτω των 65 ετών	$ 12.331
	65 ετών και άνω	$ 11.367
Νοικοκυριά με 1 Γονέα	1 παιδί	$ 16.337
	Δύο παιδιά	$ 19.096
Νοικοκυριά με 2 Ενήλικους	Κανένα παιδί	$ 15.871
	1 παιδί	$ 19.078
	2 παιδιά	$ 24.036
	3 παιδιά	$ 28.286

Πηγή: http://www.npc.umich.edu/poverty/ U.S. Bureau of the Census, "Poverty Thresholds for 2015 by Size of Family and Number of Related Children Under 18 years"

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Προφανώς όσο περισσότερα άτομα έχει ένα νοικοκυριό τόσο περισσότερα χρήματα απαιτούνται για τη διαβίωση των μελών του και για αυτό ανεβαίνει και το σχετικό όριο φτώχιας.

Σε ένα τυπικό νοικοκυριό με 4 μέλη (δύο παιδιά και δύο ενήλικές γονείς) το όριο φτώχιας ανέρχεται ετησίως στα 24.000$ περίπου. Αν αναλογιστεί κάποιος ότι ο κατώτατος μισθός βρίσκεται στα 7,25$ την ώρα, τότε σε μια τέτοια οικογένεια εάν εργάζεται μόνο ο ένας γονέας -με 40 ώρες εβδομαδιαίως και 52 εβδομάδες το χρόνο- το εισόδημα του νοικοκυριού φτάνει μόλις στα 15.000$ περίπου, κάτι που αντιστοιχεί στο 62% περίπου το ορίου φτώχιας (http://www.worldhunger.org/hunger-in-america-2016-united-states-hunger-poverty-facts/). Αυτό αποτελεί μια αρχική ένδειξη ότι η επιβολή ενός τέτοιου επιπέδου κατώτατου μισθού δεν καταπολεμά την φτώχια στα τυπικά νοικοκυρά.

Με βάση τα όρια φτώχιας στον πίνακα 5.1, προκύπτει ότι τα νοικοκυριά με ένα άτομο επιβιώνουν πάνω από το όριο φτώχιας, εάν βέβαια το άτομο εργάζεται, έστω με τον κατώτατο μισθό. Τα νοικοκυριά με 2 μέλη (ένα γονέα και ένα παιδί ή με δύο ενήλικες) βρίσκονται οριακά κάτω από το όριο φτώχιας, εάν υπάρχει ένας εργαζόμενος ενήλικας που λαμβάνει έστω τον κατώτατο μισθό, ενώ νοικοκυριά με 3 μέλη βρίσκονται σημαντικά κάτω από τα αντίστοιχα όρια φτώχιας.

Αξίζει να παρατηρήσει κάποιος ότι μόνο εάν εργάζονται και οι δύο ενήλικες και λαμβάνουν έστω τον κατώτατο μισθό τότε το εισόδημα που κερδίζουν αθροιστικά, περίπου στις 30.000$ είναι αρκετό για να τις θέσει εκτός ορίου φτώχιας. Εάν υποτεθεί ότι η μητέρα εργάζεται σε καθεστώς μερικής απασχόλησης, με την έννοια να βρίσκεται πιο πολλές ώρες σπίτι για να φροντίζει νοικοκυριό και παιδιά, τότε το αθροιστικό εισόδημα υπό τον κατώτατο μισθό ανέρχεται στις 22.500$ περίπου, κάτι που σημαίνει ότι νοικοκυριά με 2 παιδιά και άνω βρίσκονται και πάλι να ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας.

Από όλα τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει εύκολα το συμπέρασμα ότι το επίπεδο του κατώτατου μισθού στα 7,25$ την ώρα σε συνδυασμό με τα θεσπισμένα όρια φτώχιας, δεν είναι αρκετό να λύσει το πρόβλημα της φτώχιας στις ΗΠΑ σε πολλά νοικοκυριά.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Πίνακας 5.2, Ποσοστά Φτώχιας ανά Δημογραφικές Ομάδες - 2015

Ηλικία	Κάτω από 18 ετών	19,7%
	18 - 64 ετών	12,4%
	Άνω των 65 ετών	8,8%
Φυλή	Λευκοί	9,1%
	Μαύροι	24,1%
	Ασιάτες	11,4%
	Λατίνοι	21,4%
Οικογενειακή Κατάσταση	Παντρεμένα Ζευγάρια	5,4%
	Ανύπαντρες Μητέρες	28,2%
	Ανύπαντροι Πατέρες	14,9%
Επαγγελματική Κατάσταση	Εργαζόμενοι Πλήρους Απασχόλησης	2,4%
	Εργαζόμενοι Μερικής Απασχόλησης	15,5%
	Άνεργοι	41,8%
Κατάσταση Υγείας	ΑΜΕΑ	28,5%
	Όχι ΑΜΕΑ	11,0%
Περιοχή Διαμονής	Διαμονή σε Μητροπολιτικά Κέντρα	13,0%
	Διαμονή Εκτός Μητροπολιτικών Κέντρων	16,7%
Ιθαγένεια	Γέννηση Εντός ΗΠΑ	13,1%
	Γέννηση Εντός ΗΠΑ (πολίτης των ΗΠΑ)	11,2%
	Γέννηση Εκτός ΗΠΑ (όχι πολίτης των ΗΠΑ)	21,3%
Μορφωτικό Επίπεδο	Χωρίς Απολυτήριο Λυκείου	30,6%
	Απολυτήριο Λυκείου	12,9%
	Σπουδές σε Κολέγιο	9,6%
	Πτυχίο Κολεγίου	4,5%
	Σύνολο	13,5%

Πηγή: http://federalsafetynet.com/us-poverty-statistics.html

Οι τιμές με κόκκινα αποτελούν ποσοστά φτώχιας άνω του εθνικού ποσοστού φτώχιας το οποίο βρίσκεται για το 2015 στο 13,5%. Ουσιαστικά τα ποσοστά ανά δημογραφική ομάδα μπορούν να αναδείξουν και κάποιους προσδιοριστικούς

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

παράγοντες της φτώχιας, με την έννοια ότι καταδεικνύουν ποιες κοινωνικές ομάδες πλήττονται περισσότερο από αυτή.

Ως προς την ηλικία φαίνεται ξεκάθαρα ότι η φτώχια πλήττει περισσότερο τις μικρές ηλικίες, κάτω των 18 ετών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πολλά από τα παιδιά που ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας μεγαλώνουν σε οικογένειες με ένα γονέα, οι οποίες, όπως φαίνεται και παρακάτω πλήττονται και αυτές περισσότερο από την φτώχια. Οι γηραιότεροι είναι λογικό να πλήττονται λιγότερο από την φτώχια διότι συνήθως καλύπτονται από συνταξιοδοτικά και άλλα κοινωνικής φύσης προγράμματα. Τέλος, ο ενεργός εργασιακά πληθυσμός έχει ένα ποσοστό φτώχιας πολύ κοντά στο εθνικό ποσοστό.

Ως προς την φυλή, οι μαύροι και οι Λατίνοι εμφανίζουν πολύ υψηλά ποσοστά φτώχιας σε σύγκριση με τις άλλες φυλές, που φτάνουν πάνω από τα διπλάσια, και ως προς τον εθνικό μέσο όρο. Μάλλον αυτές οι φυλές δυσκολεύονται να μορφωθούν όπως πρέπει να βρουν μια αντίστοιχη απασχόληση η οποία θα τους βοηθήσει να ζουν εκτός ορίων φτώχιας.

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση, οι ανύπαντρες μητέρες είναι αυτές που πλήττονται περισσότερο από την φτώχια, ενώ οι αντίστοιχοι πατέρες έχουν ένα ποσοστό απλώς λίγο πάνω από τον εθνικό μέσο όρο. Προφανώς, οι μητέρες δυσκολεύονται περισσότερο να βρουν μια απασχόληση με ικανές αποδοχές και την ίδια στιγμή να μεγαλώνουν μόνες τους τα παιδιά τους. Το ίδιο πρόβλημα δεν αντιμετωπίζουν οι άντρες ίσως γιατί μπορούν και πιο εύκολα να βρουν απασχόληση αλλά και βοήθεια για το μεγάλωμα των παιδιών τους. Αξίζει να τονιστεί ότι το ποσοστό φτώχιας για οικογένειες με παντρεμένα ζευγάρια είναι κάτω και από το μισό σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

Ως προς την επαγγελματική κατάσταση, δεν είναι τυχαίο ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ανέργων ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας, καθώς δεν λαμβάνουν τα απαραίτητα εισοδήματα. Ένα σημαντικό ποσοστό ακόμα και αυτών που εργάζονται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης, λίγο μεγαλύτερο από τον εθνικό μέσο όρο, ζει κάτω από το όριο της φτώχιας. Τέλος, το ποσοστό όσων ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας όσων εργάζονται υπό πλήρη απασχόληση είναι σημαντικά μικρό.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ως προς την κατάσταση υγείας, από τα άτομα που βρίσκονται στην κατηγορία των ΑΜΕΑ ένα σημαντικό ποσοστό ζει κάτω από τα όρια της φτώχιας, καθώς δεν μπορεί να εργαστεί ή να βρει εργασία με ικανό εισόδημα και δεν λαμβάνει ικανές κοινωνικές εισφορές.

Ως προς την περιοχή διαμονής, αυτοί που ζουν εκτός μητροπολιτικών κέντρων έχουν ένα λίγο μεγαλύτερο ποσοστό φτώχιας, υπονοώντας ότι εκτός από αυτά τα κέντρα οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι ίσως κάπως λιγότερες με συνέπεια να υπάρχει μια μεγαλύτερη πιθανότητα τα νοικοκυριά να μην έχουν ικανά εισοδήματα για να ξεπεράσουν τα όρια φτώχιας.

Ως προς την ιθαγένεια, όσοι είναι πολίτες των ΗΠΑ έχουν ένα ποσοστό φτώχιας λίγο λιγότερο από τον εθνικό μέσο όρο. Αντίθετα, όσοι δεν είναι πολίτες των ΗΠΑ έχουν ένα σημαντικά αυξημένο ποσοστό φτώχιας, υπονοώντας ότι αυτή η κοινωνική ομάδα δυσκολεύεται να βρει απασχόληση με εισόδημα ικανό να φέρει αυτά τα άτομα πάνω από τα σχετικά όρια.

Τέλος, ως προς το μορφωτικό επίπεδο, όσο αυτό αυξάνει τόσο μειώνεται και με μια γεωμετρική πρόοδο το ποσοστό φτώχιας. Μάλιστα, αξίζει να τονιστεί ότι για όσους δεν έχουν τελειώσει καν το λύκειο, το ποσοστό φτώχιας είναι υπερδιπλάσιο σε σχέση με τον εθνικό μέσο και πολλαπλάσιο σε σχέση με τα άλλα επίπεδα μόρφωσης. Αντίστοιχα, όσοι έχουν σπουδές μετά το λύκειο, έχουν ποσοστά φτώχιας σημαντικά χαμηλά σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

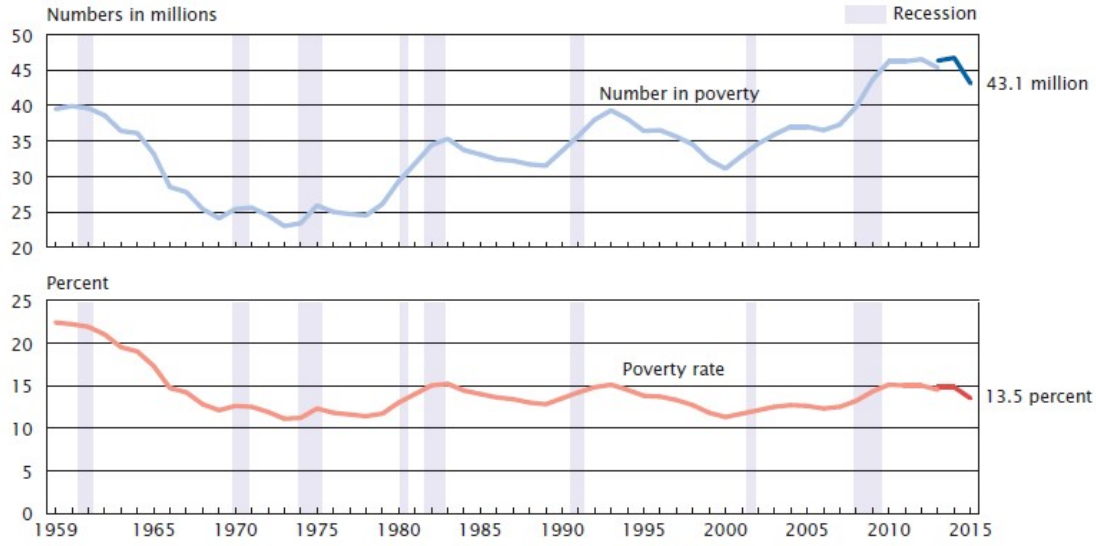
Ο παραπάνω πίνακας δείχνει τελικά ότι η φτώχια πλήττει συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες βάση φυλής, όπως οι μαύροι και οι Λατίνοι, ή βάση οικογενειακής κατάστασης, όπως οι ανύπαντρες μητέρες ή βάση απασχόλησης, όπως οι άνεργοι, ή βάση υγείας όπως τα ΑΜΕΑ. Μεγάλο ρόλο παίζει και η ιθαγένεια, όπου οι μη πολίτες των ΗΠΑ πλήττονται περισσότερο αλλά και η εκπαίδευση, όπου οι λιγότεροι μορφωμένοι είναι αυτοί που πλήττονται.

Προφανώς υπάρχουν και οι σχετικές αλληλεπιδράσεις, με την έννοια ότι άτομα συγκεκριμένων φυλών, γυναίκες που βρίσκονται με παιδιά χωρίς την τυπική έννοια της οικογένειας ή ΑΜΕΑ δυσκολεύονται να βρουν από κάποια ικανή απασχόληση έως και γενικά κάποια απασχόληση. Την ίδια στιγμή τα άτομα αυτά μάλλον δεν

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

έχουν τις σχετικές ευκαιρίες για μια πιο καλή μόρφωση η οποία θα μπορούσε να αυξήσει τις πιθανότητες για μια απασχόληση που θα τους έθετε εκτός ορίων φτώχιας.

Σχήμα 5.1, Εξέλιξη Φτώχιας στις ΗΠΑ

Πηγή: U.S. Census Bureau, Current Population Survey, 1960 to 1916 Annual Social and Economic Supplements

Στο σχήμα 5.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη της φτώχιας σε απόλυτους αριθμούς ατόμων στις ΗΠΑ (σε εκατομμύρια) που ζουν κάτω από τα σχετικά όρια, αλλά και σε ποσοστά φτώχιας για μια μακρά περίοδο από το 1960. Από το 2000 το πλήθος των ατόμων που ζουν υπό καθεστώς φτώχιας αυξάνει σημαντικά έως και το 2010. Βέβαια την ίδια στιγμή αυξάνει και ο πληθυσμός των ΗΠΑ, όπως είχε παρουσιαστεί στο κεφάλαιο 4. Αξίζει να παρατηρηθεί ότι ο σχετικός αριθμός αυξάνει την περίοδο της κρίσης 2008-2009 ενώ και από το 2006 εμφάνιζε σημάδια αύξησης.

Το ποσοστό φτώχιας μετά το 1970 κυμαίνεται σε ένα εύρος από 11% έως 15% και είναι αυξημένο σε περιόδους κρίσης, όπως είναι αναμενόμενο. Από το 2010 φαίνεται να σταθεροποιείται, αφού γνώρισε πριν μια σχετική άνοδο η οποία πραγματοποιήθηκε και κατά την περίοδο της κρίσης του 2008-2009 αλλά και λίγο πιο πριν από το 2006.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Αξίζει να παρατηρηθεί ότι η άνοδος της φτώχιας σε απόλυτους και σχετικούς αριθμούς την περίοδο 2006-2009 συνδέεται όχι μόνο με την εμφάνιση της κρίσης, αλλά και με την εμφάνιση της ανόδου του κατώτατου μισθού, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφάλαιο 4. Ο συσχετισμός αυτός δείχνει μια σαφή θετική επίδραση του κατώτατου μισθού στην φτώχια, κάτι που είναι συμβατό και με τις διάφορες μελέτες και απόψεις, που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 3.

Σχήμα 5.2, Ποσοστά Φτώχιας ανά Πολιτεία των ΗΠΑ - 2014

Πηγή: http://www.povertyusa.org/the-state-of-poverty/poverty-map-state/#

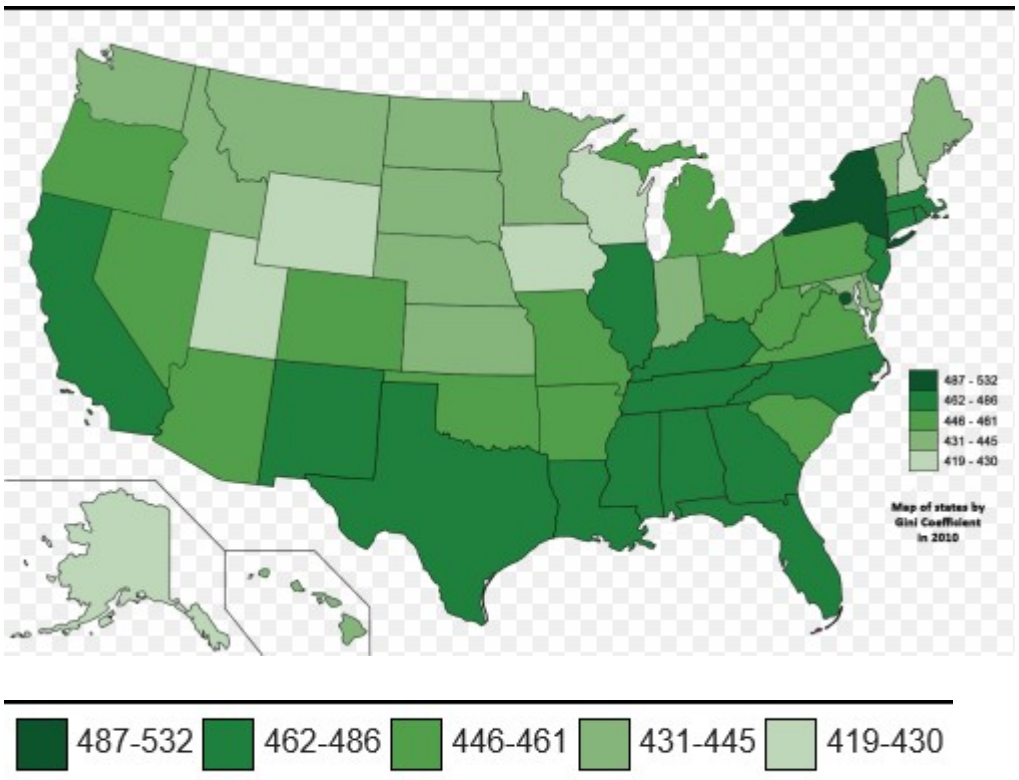
Σε πολύ λίγες πολιτείες τα ποσοστά φτώχιας είναι χαμηλά, κάτω από 11%. Στις περισσότερες πολιτείες τα ποσοστά είναι 11-15%, γύρω δηλαδή από τον εθνικό μέσο όρο. Αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι οι πολιτείες που τα ποσοστά φτώχιας είναι υψηλότερα, άνω του 15% βρίσκονται σχεδόν αποκλειστικά στο νότο, δείχνοντας μια σημαντική διαφορά στο επίπεδο φτώχιας ανάμεσα στις βόρειες και νότιες πολιτείες των ΗΠΑ.

Ένα δημοφιλές μέτρο της φτώχιας, εκτός από το ποσοστό των νοικοκυριών που ζουν κάτω από σχετικά όρια φτώχιας είναι και ο συντελεστής ανισοκατανομής εισοδήματος Gini. Πρόκειται για ένα στατιστικό μέτρο που όσο λαμβάνει τιμή κοντά το μηδέν υπονοεί ισοκατανομή του εισοδήματος ανάμεσα στα νοικοκυριά μια χώρας, ενώ όσο η τιμή του τείνει στη μονάδα (100%) τόσο υπάρχει όλο και πιο έντονη ανισοκατανομή.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ο παραπάνω «χάρτης» δείχνει την ανισοκατανομή του εισοδήματος, όπου ο συντελεστής Gini μετράται με μεγαλύτερη τιμή το 1000. Φαίνεται ξεκάθαρα ότι στις νότιες πολιτείες η ανισοκατανομή του εισοδήματος είναι πιο έντονη σε σχέση με τις βόρειες. Αν αναλογιστεί κάποιος ότι οι νότιες είναι αυτά με τα μεγαλύτερα ποσοστά φτώχιας, τότε δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κάποιος ότι η φτώχια συνδέεται με την πιο έντονη ανισοκατανομή του εισοδήματος.

Σχήμα 5.3, Συντελεστής Ανισότητας Εισοδήματος Gini Ανά Πολιτεία των ΗΠΑ

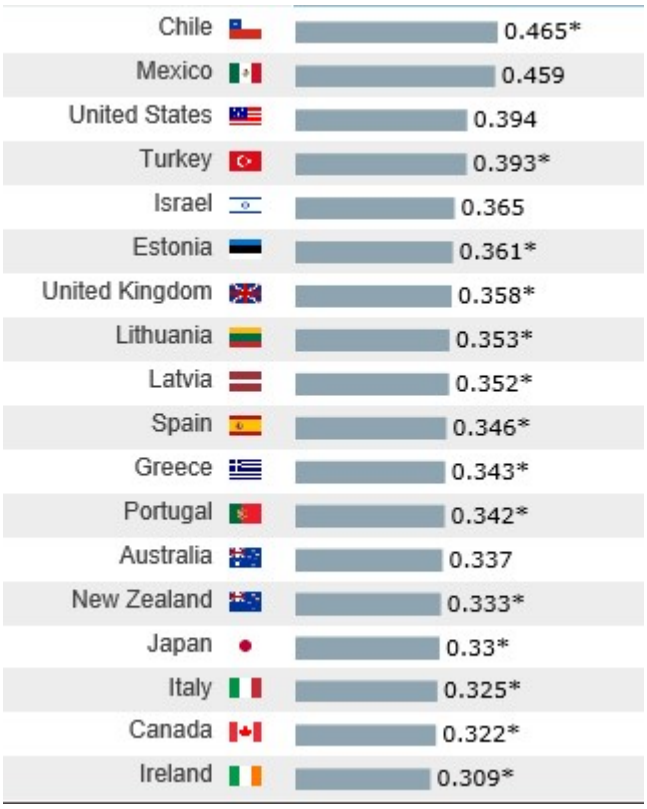

Πηγή: Gini index for US as tabulated in the 2010 American Community Survey

Τα στοιχεία του χάρτη υπονοούν ότι στις ΗΠΑ ο συντελεστής Gini βρίσκεται πάνω από την τιμή 0,40 για το 2010, υπονοώντας ότι το εισόδημα έχει ανισοκατανομή που βρίσκεται στο 40% της τέλειας ανισοκατανομής, κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει μια σημαντική ανισοκατανομή του εισοδήματος στη χώρα.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Σχήμα 5.4, Συντελεστής Ανισότητας Εισοδήματος Gini – 2014

Πηγή: http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm

Τα δεδομένα για το 2014 δείχνουν ότι ο σχετικός συντελεστής στις ΗΠΑ έχει μειωθεί κάτω από το 0,40, δείχνοντας ότι στη χώρα έχει μειωθεί κάπως η ανισοκατανομή του εισοδήματος. Βέβαια, αυτή η μείωση δεν κάνει τις ΗΠΑ να έχουν κάποια χαμηλή ανισοκατανομή εισοδήματος, καθώς βρίσκεται στην τρίτη θέση παγκοσμίως πίσω από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής Χιλής και Μεξικού. Στην πρώτη 20αδα ανισοκατανομής εισοδήματος βρίσκονται και χώρες με προβλήματα, όπως η Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία Ιταλία και Ισπανία, αλλά και χώρες με ισχυρές οικονομίες, όπως η Μεγάλη Βρετανία, Αυστραλία, Ιαπωνία και Καναδάς.

Αν και τα στατιστικά στις ΗΠΑ δείχνουν βελτίωση στους δείκτες της φτώχιας, όπου το ποσοστό και ο συντελεστής Gini γνωρίζουν σχετικές μειώσεις, εντούτοις, διαφαίνεται ότι η ανισοκατανομή του εισοδήματος βρίσκεται ακόμη σε υψηλά επίπεδα, ενώ η φτώχια πλήττει συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

5.2 Επιδράσεις Επιβολής Κατώτατου Μισθού στη Φτώχια

Ο Sherk (2007) κόντρα σε όσους υποστηρίζουν ότι μια άνοδος στον κατώτατο μισθό θα μειώσει τη φτώχια στις ΗΠΑ διαφωνεί και θεωρεί ότι είναι πολύ απλοϊκό να σκέφτεται κάποιος ότι επειδή οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι θα αμείβονται περισσότερο θα μειωθεί η φτώχια. Αν και αναγνωρίζει τις καλές προθέσεις όσων είναι υπέρ μιας ανόδου του κατώτατου μισθού, εντούτοις, πιστεύει ότι δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες ενδείξεις και υποστηρίζει την αντίθετη θέση για τρεις λόγους.

Ο πρώτος λόγος είναι ότι θα επωφεληθούν οι εργαζόμενοι με υψηλότερους μισθούς, καθώς οι θέσεις αλλά και οι ώρες εργασίας για χαμηλούς μισθούς θα μειωθούν. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι λίγοι χαμηλόμισθοι, των οποίων τα εισοδήματα θα αυξηθούν, προέρχονται όντως από φτωχά νοικοκυριά. Ο τρίτος λόγος είναι ότι η πλειοψηφία των φτωχών στις ΗΠΑ δεν εργάζονται καν και έτσι η όποια άνοδος του κατώτατου μισθού δεν τους αγγίζει έτσι και αλλιώς.

Πράγματι, ο Sherk (2007) αναφέρει ότι η πλειοψηφία των εργαζόμενων που αμείβονται στο επίπεδο του κατώτατου μισθού δεν προέρχονται από νοικοκυριά που ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας. Πολλοί, δε, τέτοιοι εργαζόμενοι είναι νεαροί, φοιτητές, που εργάζονται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης για την εμπειρία και το χαρτζιλίκι και ότι οι κεφαλές νοικοκυριών που έχουν ανάγκη τα χρήματα για να φροντίζουν τα μέλη του. Μάλιστα, τα σχετικά στοιχεία δείχνουν ότι το μέσο ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των χαμηλόμισθων ανέρχεται σε πάνω από 50.000$, σχεδόν διπλάσιο από το όριο της φτώχιας, ενώ μόλις το 20% των χαμηλόμισθων ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας.

Επιπλέον, πράγματι η πλειοψηφία των φτωχών στις ΗΠΑ είναι άτομα που δεν έχουν σταθερή απασχόληση ή δεν έχουν καθόλου απασχόληση. Στοιχεία κατά το 2005, όπως αναφέρει ο Sherk (2007), δείχνουν ότι πάνω από το 60% των φτωχών στις ΗΠΑ δεν εργάζονται καν και μόλις το 11% έχουν πλήρη απασχόληση. Έτσι, το πρόβλημα της φτώχιας, σύμφωνα με τον Sherk (2007), δεν είναι οι χαμηλοί μισθοί, αλλά το γεγονός ότι δεν έχουν ικανή απασχόληση να παράγει σχετικά εισοδήματα. Το 50% των φτωχών νοικοκυριών έχει μέλη που εργάζονται λιγότερο και από 20 ώρες εβδομαδιαίως, σύμφωνα με σχετικά στοιχεία. Από όλα αυτά φαίνεται ότι το πρόβλημα της φτώχιας όχι απλά δεν καταπολεμάται με άνοδο του κατώτατου μισθού,

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

αλλά αυτό θα κάνει τους εργοδότες πιο απρόθυμους, ίσως, να ανοίξουν νέες θέσεις εργασίας και να προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης σε όσους την έχουν ανάγκη για να αποκομίσουν αποδοχές ικανές να τους βγάλουν εκτός των ορίων φτώχιας.

Η εμπειρία έρχεται να επιβεβαιώσει τις θέσεις του Sherk (2007). Πράγματι, σε έρευνες των Vedder & Gallaway (2001) και Neumark et al (2004) στις ΗΠΑ έδειξαν ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού έχει πολύ μικρές έως ανύπαρκτες επιδράσεις στην καταπολέμηση της φτώχιας.

Στη μελέτη του Κογκρέσου των ΗΠΑ το 2014 (CBO, 2014) σχετικά με την επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση και τη φτώχια, προέκυψαν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα, ως προς την φτώχια, τα οποία, μάλιστα είναι άκρως αντικρουόμενα μεταξύ τους.

Αναγνωρίζεται ότι για κάποιους χαμηλόμισθους εργαζόμενους το εισόδημα τους θα αυξηθεί με συνέπεια οι αποδοχές πολλών νοικοκυριών να τους επιτρέπουν να ζουν πάνω από τα σχετικά όρια φτώχιας. Από την άλλη μεριά, όμως, μια άλλη επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού είναι η μείωση θέσεων ή ωρών εργασίας, ενώ κάποιες δουλειές που πληρώνονται με τον κατώτατο μισθό είναι δυνατό να σταματήσουν να υπάρχουν κιόλας. Αυτό, προφανώς, σημαίνει ότι κάποιοι άλλοι χαμηλόμισθοι θα οδηγηθούν αντί σε απασχόληση με αυξημένες αποδοχές, είτε να εργάζονται λιγότερες ώρες, είτε ακόμη και στην ανεργία, κάτι που τελικά σημαίνει χαμηλότερο εισόδημα και χειροτέρευση του βιοτικού τους επιπέδου καθώς είτε θα παραμείνουν, είτε θα τεθούν κάτω από τα όρια της φτώχιας.

Είναι προφανές, όμως, ότι η συνολική καθαρή επίδραση μιας ανόδου του κατώτατου μισθού στην φτώχια θα εξαρτηθεί από το μέγεθος των δύο αντικρουόμενων επιδράσεων και ποια από τις δύο θα επικρατήσει τελικά. Στο πλαίσιο αυτό, το Κογκρέσο εξέτασε, όπως έχει αναφερθεί ήδη, δύο εναλλακτικές εκδοχές ανόδου του επιπέδου του κατώτατου μισθού στις ΗΠΑ (CBO, 2014).

Η εκτίμηση της σχετικής μελέτης αναφέρει ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού στα 10,10$ θα έχει μεγαλύτερες επιδράσεις στη φτώχια σε σχέση με την άνοδο στα 9,00$, καθώς θα αφορά περισσότερους εργαζόμενους, με συνέπεια να υπάρχει η άνοδος σε εισοδήματα περισσότερων νοικοκυριών. Σύμφωνα με σχετικές εκτιμήσεις, περίπου 16,5 εκατομμύρια εργαζόμενοι που αμείβονταν με έως 10,10$ ωριαία θα

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

δουν μια άνοδο στα εισοδήματα τους, ενώ και κάποιοι που κέρδιζαν λίγο περισσότερο από το επίπεδο αυτό θα δουν και αυτοί μια άνοδο στα εισοδήματα τους. Επιπλέον, δε, ακόμα και κάποιοι εργαζόμενοι με υψηλότερους μισθούς θα δουν και αυτοί μια άνοδο στα εισοδήματα τους λόγω αυξημένης ζήτησης σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα προκύψει από την άνοδο των εισοδημάτων των χαμηλόμισθων και τη γενικότερη οικονομική δραστηριότητα που θα προκύψει.

Σε όρους χρηματικούς, εκτιμάται ότι περίπου 31 δισεκατομμύρια δολάρια θα είναι η άνοδος στα εισοδήματα των χαμηλόμισθων εργαζομένων που θα επηρεαστούν από την άνοδο του κατώτατου μισθού. Εντούτοις, όπως έχει ήδη επισημανθεί από διάφορες έρευνες και όπως επισημαίνεται και σε αυτή τη μελέτη, αυτά τα επιπλέον εισοδήματα δεν διανέμονται στο σύνολο τους στα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα και με προβλήματα φτώχιας, καθώς πολλοί χαμηλόμισθοι δεν ζουν σε νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα. Πιο συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι μόλις 19% των επιπλέον εισοδημάτων που προκύπτουν από την άνοδο του κατώτατου μισθού θα πάνε στα νοικοκυριά που ζουν κάτω από το όριο φτώχιας, ενώ ένα 29% των εισοδημάτων αυτών θα πάνε στα νοικοκυριά με εισόδημα περισσότερο και από τρεις φορές το σχετικό όριο φτώχιας. Επίσης, τα επιπλέον τα επιπλέον αυτά εισοδήματα θα πληγούν, κατά ένα μέρος τους, από μια άνοδο των πληθωρισμό, την οποία θα προκαλέσει το αυξημένο κόστος εργασίας, αλλά και από το γεγονός ότι κάποιοι εργαζόμενοι θα μείνουν άνεργοι.

Σε όρους φτώχιας, εκτιμάται ότι το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών που ζουν κάτω από το όριο φτώχιας θα αυξηθεί κατά 5 δισεκατομμύρια δολάρια, οδηγώντας εκτός της φτώχιας περίπου 900.000, αντιπροσωπεύοντας ένα 3% του σχετικού πληθυσμού. Αυξήσεις τα εισοδήματα θα προκύψουν και για νοικοκυριά που έχουν από 1 έως και 6 φορές παραπάνω εισόδημα από το σχετικό όριο φτώχιας, ενώ μείωση θα προκύψει στα εισοδήματα των νοικοκυριών με εισόδημα πάνω από 6 φορές το όριο φτώχιας, έχοντας ένα αποτέλεσμα μια μείωση μόλις κατά 0,4%.

Η μελέτη καταλήγει ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού στα 9,00$ θα έχει τα ίδια ποιοτικά αποτελέσματα, δηλαδή άνοδο των εισοδημάτων των χαμηλών και μεσαίων στρωμάτων και πτώση στα υψηλά στρώματα, αλλά με μικρότερο αντίκτυπο, ενώ εκτιμάται ότι θα οδηγήσει εκτός φτώχιας 300.000 ανθρώπους ή το 1% του αντίστοιχου πληθυσμού.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Σε σχετική έρευνα του για την επίδραση του κατώτατου μισθού στην φτώχια στις αναπτυσσόμενες χώρες ο Gindling (2014) βρήκε ότι μια άνοδος του κατώτατου μισθού θα αυξήσει ή θα μειώσει τη φτώχια σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας. Η λογική είναι ότι ο κατώτατος μισθός στοχεύει τον επίσημο εργασιακό τομέα και την εργασία που αμείβεται με μισθό. Εντούτοις, αυτός ο τομέας αποτελεί μάλλον την μειοψηφία για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπου πάνω από τους μισούς εργαζόμενος είναι αυτοαπασχολούμενοι ή άνεργοι. Μάλιστα, η στόχευση αφορά, όπως έχει ήδη επισημανθεί, εργαζόμενους σε νοικοκυριά που δεν ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας. Έτσι, μια άνοδος του κατώτατου μισθού θα καταπολεμήσει τη φτώχια, σύμφωνα με τον Gindling (2014), όχι μόνο σε συνάρτηση με το αν χαθούν λίγες ή πολλές θέσεις εργασίας στον ανεπίσημο εργασιακό τομέα, αλλά και εάν κατά πόσο οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι ζουν σε νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα, εάν θα επηρεαστεί και η ανεπίσημη αγορά εργασίας και εάν υπάρχουν κοινωνικές παροχές ως προστατευτικά δίχτυα ασφαλείας.

Ο Gindling (2014) καταλήγει υποστηρίζοντας ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού στις αναπτυσσόμενες οικονομίες συμβάλει με στη μείωση της φτώχιας, αλλά έχει χαμηλή επίδραση. Ουσιαστικά, προκαλεί μια αναδιανομή εισοδήματος ανάμεσα στα χαμηλά εισοδήματα και δημιουργεί χαμένους και νικητές όπου απλώς οι νικητές είναι λίγο περισσότεροι και για αυτό υπάρχει η χαμηλή θετική επίδραση στην καταπολέμηση της φτώχιας. Για αυτό η άνοδος του κατώτατου μισθού από μόνης της δεν είναι τόσο αποτελεσματική στην αντιμετώπιση της φτώχιας και θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στο πλαίσιο και άλλων σχετικών μέτρων.

Για να είναι αποτελεσματική μια άνοδος του κατώτατου μισθού στην καταπολέμηση της φτώχιας θα πρέπει, σύμφωνα με τον Gindling (2014), να υπάρχει μικρή απώλεια θέσεων εργασίας στον επίσημο εργασιακό τομέα, θα πρέπει οι αποδοχές στον ανεπίσημο τομέα να αυξηθούν επίσης, θα πρέπει τα άτομα που θα κερδίζουν τα αυξημένα εισοδήματα να είναι κατά κύριο λόγο οι κεφαλές του κάθε νοικοκυριού και για όσους χαμηλόμισθους έχασαν την εργασία τους και δυσκολεύονται να βρουν άμεσα άλλη να προστατεύονται από κοινωνικά δίχτυα ασφαλείας.

Από τα συμπεράσματα του Gindling (2014) και από το γεγονός ότι στις ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως είναι αυτή των ΗΠΑ, πολλοί περισσότεροι

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

εργαζόμενοι ανήκουν στο επίσημο εργασιακό τομέα και καλύπτονται από μια άνοδο του κατώτατου μισθού, προκύπτει ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού θα μπορεί να καταπολεμήσει τη φτώχια πιο αποτελεσματικά σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, ενώ παράλληλα θα μπορεί να ισχύουν πιο έντονα και οι προϋποθέσεις αποτελεσματικής επίδρασης στη φτώχια που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο.

Ο Sabia (2014) αναφέρει ότι εκείνη τη χρονιά ο πρόεδρος των ΗΠΑ ανακοίνωσε μια σημαντική αύξηση στον κατώτατο μισθό, σε εθνικό επίπεδο, και οι υποστηρικτές αυτής της απόφασης ισχυρίζονταν ότι αυτή η άνοδος θα εξασφαλίσει σε όσους εργάζονται σκληρά και νόμιμα ότι θα ζουν πάνω από τα όρια της φτώχιας. Εντούτοις, παραβλέπεται ότι αυτό το μέτρο είναι μάλλον ανεπαρκές ως προς αυτό το στόχο και ότι θα πλήξει τους εργαζόμενους με χαμηλές δεξιότητες, όπως έχει αναφερθεί εκτενώς στα προηγούμενα. Στο σημείο αυτό, ο Sabia (2014) υπενθυμίζει τη ρήση ενός νομπελίστα οικονομολόγου του Milton Friedman που ανέφερε ότι τα διάφορα προγράμματα πολιτικής θα πρέπει να κρίνονται όχι από τις προθέσεις τους, αλλά από τα αποτελέσματα που φέρνουν, υπονοώντας, έτσι, ο Sabia (2014) ότι η πολιτική ανόδου του κατώτατου μισθού είναι ένα κατεξοχήν μέτρο που έχει εκ φύσεως αγνές προθέσεις για τόνωση της απασχόλησης και καταπολέμησης της φτώχιας, αλλά τα αποτελέσματα που φέρνει είναι μάλλον αμφισβητήσιμα στην καλύτερη των περιπτώσεων. Ουσιαστικά, ο Sabia (2014) επισημαίνει ότι τελικά οι πολιτικές ανόδου του κατώτατου μισθού καταφέρνουν στις περισσότερες των περιπτώσεων τα αντίθετα αποτελέσματα σε σχέση με τους αρχικούς στόχους, καθώς πλήττουν την απασχόληση στα χαμηλά εισοδήματα και έτσι χειροτερεύουν και τους όρους φτώχιας σε τέτοια νοικοκυριά.

Ο Rodgers (2016) επισημαίνει ότι κατά το 2016 περίπου το 14% των νοικοκυριών στις ΗΠΑ αντιμετωπίζουν πρόβλημα φτώχιας, με την έννοια ότι δεν έχουν εισοδήματα ικανά να θρέψουν και να περιθάλψουν τα μέλη τους. Μάλιστα, το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από ότι ήταν πριν την κρίση, κάτι που σημαίνει ότι η οικονομία των ΗΠΑ δεν έχει ανακάμψει σε τέτοιο βαθμό ώστε να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της φτώχιας. Υπάρχουν αρκετοί υποστηρικτές, σύμφωνα με τον Rodgers (2016), που αναφέρουν ότι εκτός από τα διάφορα κοινωνικά προγράμματα για δωρεάν παροχή διατροφής ή για μειωμένες τιμές σε τρόφιμα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης, ένα ισχυρό μέτρο αντιμετώπισης της φτώχιας και της ανέχειας είναι η

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

άνοδος του κατώτατου μισθού. Μάλιστα σε μεγάλες πολιτείες όπως αυτές της Νέας Υόρκης και το Λος Άντζελες συζητείται νόμος για θέσπιση του κατώτατου ορίου μισθού στα 15$ την ώρα.

Ο Rodgers (2016) μελετάει την επίπτωση στο πρόβλημα της φτώχιας και της ανέχειας που θα έχει η άνοδος του κατώτατου μισθού στα 8,00$ την ώρα το 2016 και μια σταδιακή άνοδος του κατά 1$ κάθε έτος μέχρι να φτάσει στο επίπεδο των 15,00$. Τα αποτελέσματα της μελέτης του έδειξαν ότι μια τέτοια άνοδος θα καταπολεμήσει την φτώχια βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο νοικοκυριών με μέλη μη λευκά, απόφοιτους λυκείου και με ένα μόνο γονέα. Προφανώς, βέβαια, η άνοδος του κατώτατου μισθού θα ωφελήσει νοικοκυριά που έχουν μέλη που εργάζονται, αλλά αμείβονται τόσο χαμηλά που δυσκολεύονται, τώρα, να καλύψουν βασικές διατροφικές ανάγκες. Ένα ακόμα αποτέλεσμα είναι να βελτιωθεί περισσότερο η διατροφή των ενηλίκων, σε σχέση με τα παιδιά, με τη λογική ότι οι ενήλικες ήταν που έκαναν θυσίες προκείμενου να διατρέφονται όσο το δυνατό καλύτερα τα παιδιά τους.

Εκτιμάται, βάση της μελέτης του Rodgers (2016), ότι περίπου 1,2 εκατομμύρια νοικοκυριά θα βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο ως προς τη διατροφή, ανάμεσα τους 500.000 νοικοκυριά μη λευκών και 349.000 νοικοκυριά με ένα γονέα, αλλά και 430.000 νοικοκυριά που βρίσκονται στο νότιο και πιο φτωχό τμήμα των ΗΠΑ. Όμως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ανάμεσα στα νοικοκυριά που θα ωφεληθούν, μόλις το 44% είναι αυτά που ζουν κάτω από το όριο φτώχιας, υπονοώντας τελικά, ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού θα ωφελήσει, κατά πλειοψηφία, νοικοκυριά που δεν αντιμετώπιζαν τέτοιο πρόβλημα.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης του Rodgers (2016) εύκολα προκύπτει το συμπέρασμα ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού μπορεί, μάλλον, να λύσει σε κάποιο βαθμό το πρόβλημα της διατροφής σε αρκετά νοικοκυριά που πλήττονται από αυτό, αλλά δεν λύνει σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα της φτώχιας, καθώς πολλά νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν αυτό το πρόβλημα εκτιμάται ότι θα συνεχίζουν να το αντιμετωπίζουν, καθώς λίγα από αυτά φαίνεται να ωφελούνται από μια άνοδο του κατώτατου μισθού.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφάλαιο 6: Τελικά Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται με την αναφορά των τελικών συμπερασμάτων που προέκυψαν από την θεωρητική και εμπειρική σκοπιά για τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού σε απασχόληση και φτώχια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα παρουσιάζεται μια σύνοψη συμπερασμάτων που προέκυψαν από την απλή μικροοικονομική ανάλυση και τις διάφορες θεωρίες έως και τα αποτελέσματα σχετικών εμπειρικών μελετών και εκτιμήσεων. Στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζεται μια σειρά προτάσεων που αφορούν το θέμα και τι θα έπρεπε να κάνει το κράτος έτσι ώστε η επιβολή του κατώτατου μισθού να εφαρμόζεται πιο αποτελεσματικά, αλλά και ποια θα ήταν μια πιο μακροχρόνια και οριστική λύση στο πρόβλημα της χαμηλής απασχόλησης και της φτώχιας.

6.1 Σύνοψη Συμπερασμάτων

Η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με τις επιπτώσεις της επιβολής κατώτατου μισθού στην απασχόληση και τη φτώχια και γενικότερα, αλλά και ειδικότερα με την περίπτωση της οικονομίας των ΗΠΑ. Η εργασία αυτή εκπονήθηκε σε ένα καθαρά θεωρητικό πλαίσιο όπου παρουσιάστηκαν θεωρίες, σε ένα μικροοικονομικό πλαίσιο, που αφορούν την επιβολή κατώτατου μισθού και την επίδραση του στην απασχόληση και έπειτα παρουσιάστηκαν διάφορες απόψεις συγγραφέων και αποτελέσματα σχετικών εμπειρικών ερευνών πάνω στο θέμα, αλλά και πάνω στο θέμα της επίπτωσης του κατώτατου μισθού σχετικά με την καταπολέμηση της φτώχιας. Μετά την παρουσίασης της σχετικής θεωρίας αλλά και της εμπειρίας πάνω στο θέμα, παρουσιάστηκαν ορισμένα στοιχεία που αφορούν τον κατώτατου μισθό, την απασχόληση και την φτώχια στις ΗΠΑ και ποια είναι η μεταξύ τους σχέση σε αυτήν την ανεπτυγμένη οικονομία τα τελευταία έτη και ειδικότερα μετά την περίοδο της κρίσης.

Από μια αρχική θεωρητική μικροοικονομική ανάλυση φάνηκε ότι η επιβολή του κατώτατου μισθού δε θα είχε μια θετική επίπτωση στην απασχόληση. Το θεωρητικό αυτό συμπέρασμα κατέληξε να είναι και εμπειρικό εύρημα στις

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

περισσότερες από τις σχετικές μελέτες που είχαν διεξαχθεί από τη δεκαετία του 70 έως και μέχρι τις ημέρες μας. Η απλή λογική κάτω από αυτήν την άποψη είναι ότι θέσεις εργασίας που αφορούν τα μισθολογικά κλιμάκια θα χάνονται επειδή οι εργοδότες δε θα έχουν κίνητρο να απασχολούν πολλά άτομα που θα λαμβάνουν έναν μισθό που θα βρίσκεται πάνω από το όριο που να αντιστοιχεί στην παραγωγικότητα αυτών των εργατών και θα προτιμούν να υποκαθιστούν τους εργάτες αυτούς με άλλους παραγωγικούς συντελεστές. Αντίστοιχα, θα υπάρχει και το κίνητρο να μειώνονται και οι ώρες απασχόλησης για αυτές τις θέσεις εργασίας, καθώς και πάλι θα επιθυμούν οι εργοδότες να υποκαθιστούν ώρες εργασίας με άλλους παραγωγικούς συντελεστές. Από εκεί και πέρα διάφορες εμπειρικές μελέτες έδειξαν ότι υπάρχουν και άλλες παράπλευρες επιδράσεις που δεν ευνοούν την τόνωση της απασχόλησης.

Ως προς την καταπολέμηση της φτώχιας, και η θεωρία αλλά, κυρίως, και η εμπειρία έδειξαν επίσης ότι η επιβολή κατώτατου μισθού δεν είναι ένα αποτελεσματικό μέτρο καταπολέμησης της φτώχιας. Ο κύριος λόγος που συμβαίνει αυτό αποδόθηκε στη λάθος στόχευση που έχει εξαρχής αυτό το μέτρο, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των φτωχών νοικοκυριών δεν έχει καν απασχολούμενους και έτσι οι όποιες ωφέλειες από μια άνοδο στον κατώτατο μισθό καρπώνονται από άτομα, κυρίως, που δε ζούνε σε φτωχά νοικοκυριά.

Από εκεί και πέρα επειδή η άνοδος του κατώτατου μισθού συνεπάγεται μείωση θέσεων και ωρών εργασίας είναι δυνατό να συνδυαστεί τελικά με μείωση στο εισόδημα πολλών νοικοκυριών με χαμηλόμισθα μέλη και να καταλήξουν κάποια νοικοκυριά να ζούνε τελικά κάτω από το όριο της φτώχιας. Επιπλέον, δε, η μείωση της απασχόλησης και των ωρών εργασίας είναι πιθανό να κάνει ακόμα πιο δύσκολη την προσπάθεια ατόμων χωρίς απασχόληση να βρουν εργασία και εισόδημα και έτσι να αυξάνει τις πιθανότητες να συνεχίσουν κάποια νοικοκυριά να ζούνε κάτω από το όριο της φτώχιας.

Η θεωρία αλλά και οι σχετικές εμπειρικές μελέτες και οι αντίστοιχες εκτιμήσεις έχουν δείξει ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού επιφέρει ταυτόχρονα άνοδο εισοδήματος για κάποια νοικοκυριά και μείωση για κάποια άλλα. Από εκεί και ύστερα είναι θέμα πόσο μεγάλη θα είναι η άνοδος και η μείωση ώστε να αξιολογηθεί εάν η καθαρή επίδραση θα είναι θετική ή αρνητική. Εντούτοις, τα δεδομένα δείχνουν ότι η όποια θετική επίπτωση είναι μάλλον μικρότερη σε μέγεθος με συνέπεια, τελικά,

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

η καθαρή επίδραση της ανόδου του κατώτατου μισθού να καταλήγει να είναι αρνητική και στον τομέα της καταπολέμησης της φτώχιας.

Στην περίπτωση, πάντως, αναπτυγμένων οικονομιών, όπως αυτών των ΗΠΑ εκτιμάται ότι μια άνοδος στον κατώτατο μισθό θα μπορεί να καταπολεμήσει πιο αποτελεσματικά την φτώχια, με την έννοια ότι αφορά θέσεις εργασίας που αμείβονται με μισθό στο πλαίσιο ενός επίσημου και όχι άτυπου εργασιακού τομέα, όπου ο επίσημος εργασιακός τομέας υπερισχύει σαφώς, σε σύγκριση, για παράδειγμα, με ό,τι συμβαίνει σε λιγότερο αναπτυσσόμενες οικονομίες. Εντούτοις, οι σχετικές εκτιμήσεις δείχνουν ότι μια μεγάλη άνοδος στον κατώτατο μισθό στις ΗΠΑ θα επιφέρει πιο μεγάλες αρνητικές συνέπειες στην απασχόληση, σε σχέση με μια πιο μικρή άνοδο, με αντίστοιχες συνέπειες και στον τομέα της φτώχιας. Μάλιστα, και οι σχετικές εμπειρικές μελέτες στην οικονομία των ΗΠΑ, αλλά και τα σχετικά στοιχεία δείχνουν ότι η άνοδος του κατώτατου μισθού δεν συνδυάζεται με θετικές επιπτώσεις σε απασχόληση και φτώχια.

Είναι φανερό, λοιπόν, από όλα τα παραπάνω ότι η επιβολή κατώτατου μισθού και η αύξηση του δεν συνδυάζεται με θετικά αποτελέσματα στον τομέα της απασχόλησης και στον τομέα της καταπολέμησης της φτώχιας. Έτσι, γεννάται εύλογα το ερώτημα γιατί αυτό το μέτρο συνεχίζει να υφίσταται σε διάφορες αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως αυτή των ΗΠΑ. Η εύκολη και η προφανής απάντηση είναι ότι η επιβολή κατώτατου μισθού είναι ένα μάλλον ισχυρό μέσο κοινωνικής πολιτικής από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, καθώς πιστεύεται ότι αφορά άμεσα ένα σημαντικό μέρος των ψηφοφόρων, αλλά και έμμεσα ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος διότι έτσι θα γίνονται αρεστοί σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Εντούτοις, όπως και άλλα μέτρα κοινωνικής πολιτικής, ενώ έχουν «αγαθές» προθέσεις στήριξης διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων, καταλήγουν να φέρνουν περισσότερα αρνητικά αποτελέσματα με συνέπεια η τελική επίπτωση τους να είναι μάλλον όχι η καλύτερη για το σύνολο της κοινωνίας και της οικονομίας.

6.2 Προτάσεις

Από όλα τα παραπάνω συμπεράσματα, εύκολα μπορεί να προκύψει το συμπέρασμα ότι τελικά η επιβολή ενός επιπέδου κατώτατου μισθού θα πρέπει να

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

καταργηθεί αφού έχει δειχθεί και θεωρητικά αλλά και εμπειρικά ότι δεν φέρνει καθαρές θετικές επιδράσεις και περισσότερο είναι ένα εργαλείο για να γίνεται αρεστή, πρόσκαιρα, μια κυβέρνηση. Εντούτοις, τα πράγματα δεν είναι και τόσο απλά και σε αυτή τη μεριά. Η λογική είναι ότι πολλοί συγγραφείς, όπως έχει αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, έχουν κατά καιρούς υποστηρίξει ότι αυτή κάθε αυτή η επιβολή κατώτατου μισθού είναι από μόνη της μάλλον ένα αδύναμο μέτρο τόνωσης της απασχόλησης και καταπολέμησης της φτώχιας και ότι θα πρέπει να συνδυάζεται και με διάφορα άλλα σχετικά μέτρα που αφορούν τους δύο αυτούς τομείς.

Επίσης, δε, η αδυναμία της επιβολής κατώτατου μισθού να προσφέρει μακροχρόνιες ωφέλειες στην κοινωνία και την οικονομία οφείλεται σε επιμέρους μειονεκτήματα αυτού του μέτρου και όχι στο ότι είναι λάθος δομικά εξαρχής. Με άλλα λόγια εκτιμάται ότι μπορούν να υπάρξουν προτάσεις και λύσεις, έτσι ώστε να είναι σε θέση να ενισχυθούν τα όποια ευεργετικά αποτελέσματα αυτού του μέτρου και να μειωθούν έως και εξαλειφθούν οι αντίστοιχες αρνητικές επιδράσεις.

Μια ιδέα είναι να διερευνηθεί η προοπτική της κρατικής παρέμβασης στην ανάσχεση της μείωσης της απασχόλησης από μια άνοδο στον κατώτατο μισθό. Η λογική είναι ανάλογη και της επιβολής κατώτατης τιμής στην αγορά των αγαθών, πάνω από το επίπεδο ισορροπίας. Από τη βασική μικροοικονομική θεωρία, σε τέτοια περίπτωση επιβολής κατώτατης τιμής είναι γνωστό ότι θα προκύψει πλεόνασμα προσφοράς, καθώς σε μια κατώτατη τιμή πάνω από το σημείο ισορροπίας, η προσφορά θα υπερκεράσει τη ζήτηση. Σε μια τέτοια περίπτωση έρχεται το κράτος να καλύψει με δική του ζήτηση αυτό το πλεόνασμα προσφοράς και έτσι η αγορά των αγαθών να συνεχίσει να λειτουργεί ομαλά. Σε μια αντίστοιχη περίπτωση στην αγορά εργασίας όπου ο κατώτατος μισθός θα ανέλθει σε επίπεδο πάνω από το σημείο ισορροπίας, θα δημιουργηθεί, ως γνωστό, πλεόνασμα προσφοράς εργασίας, δηλαδή πρακτικά θα υπάρχει ένας αριθμός ανέργων που δε θα μπορούν να βρουν απασχόληση με αυτό τον κατώτατο μισθό. Έτσι, όπως στην αγορά των αγαθών, έτσι και στην αγορά εργασίας, θα πρέπει το κράτος να αναλάβει τη μέριμνα αυτών των ανέργων.

Η μέριμνα αυτή θα μπορούσε να ληφθεί είτε με τη μορφή δημιουργίας θέσεων εργασίας στον κρατικό τομέα, ώστε να απορροφούνται οι άνεργοι, ενώ μια άλλη πρόταση θα ήταν να παραμείνει ο μισθός στο σημείο ισορροπίας και να παρέχει το

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

κράτος τη διαφορά έως το επιθυμητό επίπεδο του κατώτατου μισθού υπό μορφή επιδομάτων είτε απευθείας στους εργαζόμενους, είτε μέσω των εργοδοτών. Προφανώς, βέβαια, η ιδέα αυτή, όπως και παρόμοιες ιδέες συνεπάγονται ένα κόστος για το κράτος. Εντούτοις, η μείωση της απασχόλησης και η μη καταπολέμηση της φτώχιας συνεπάγονται και πάλι αντίστοιχα κόστη. Συνεπώς, θα πρέπει να γίνει μια σύγκριση του κόστους και του οφέλους από μια σειρά κρατικών παρεμβάσεων για να αξιολογηθεί ορθολογικά μια τέτοια πρόταση, που στα «χαρτιά» ίσως και να φαίνεται αρκετά ενδιαφέρουσα.

Στο πλαίσιο μιας πιο ορθολογικής στόχευσης της επιβολής κατώτατου μισθού στην καταπολέμηση της φτώχιας, θα μπορούσαν να ληφθούν επίσης μέτρα, ώστε μια άνοδος του κατώτατου μισθού να αφορά κατά κύριο λόγο άτομα που είναι κεφαλές οικογενειών, άτομα που ως μόνοι γονείς μεγαλώνουν παιδιά ή έχουν εξαρτημένα μέλη χωρίς δικό τους εισόδημα και γενικά να αφορούν άτομα που ζούνε κάτω από τα όρια της φτώχιας. Βέβαια, εκτός του ότι είναι εύκολο να βρίσκονται τα λεγόμενα «παραθυράκια» και να ευνοούνται και πάλι άτομα που δεν έχουν τόσο ανάγκη, ακόμα και με μια πιο ορθολογική στόχευση θα υπήρχε μια κάποια βελτίωση, αλλά όχι μια ισχυρή λύση, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των φτωχών νοικοκυριών έχουν μέλη – κεφαλές που δεν εργάζονται καν ή δεν μπορούν ίσως να εργαστούν και έτσι δεν επηρεάζονται καθόλου από μια άνοδο στον κατώτατο μισθό, καθώς αυτή αφορά εργαζόμενους ή έστω εν δυνάμει εργαζόμενους.

Μια οριστική λύση σε ένα πολύ πιο μακροχρόνιο πλαίσιο κρύβεται στην ίδια τη ρίζα του προβλήματος της επιβολής του κατώτατου μισθού. Ας σκεφτεί κάποιος, γιατί υπάρχει σε πάρα πολλές οικονομίες, όπως στην πιο ανεπτυγμένη παγκοσμίως, αυτή των ΗΠΑ, η επιβολή κατώτατου μισθού; Η απάντηση είναι γιατί, προφανώς, στο πλαίσιο μιας ελεύθερης αγοράς εργασίας μπορεί να καταλήξει το επίπεδο του χαμηλού μισθού να είναι τόσο χαμηλό ώστε να μην παρέχει συνθήκες ικανής διαβίωσης στο άτομο που τον λαμβάνει ή να μην παρέχει ένα ικανό πλαίσιο να συντηρήσει οικογένεια και να μεγαλώσει υγιή παιδιά. Έτσι, παρεμβαίνει το κράτος για να θεσπίσει ένα κατώτατο όριο που κρίνει ότι μπορεί να εξασφαλίσει μια όποια διαβίωση. Θα πρέπει, όμως, να αναρωτηθεί και κάποιος γιατί σε μια ελεύθερη αγορά εργασίας να καταλήξει ο χαμηλός μισθός να είναι τόσο χαμηλός.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Η εύκολη απάντηση θα ήταν ότι οι εργοδότες είναι προς συμφέρον τους να προσφέρουν χαμηλούς μισθούς ώστε να μειώνουν τα κόστη τους και να αυξάνουν τα κέρδη τους. Εντούτοις, δε θα πρέπει να λησμονηθεί ότι η διαμόρφωση ενός επιπέδου μισθού σε μια ελεύθερη αγορά εργασίας δε διαμορφώνεται μόνο από τη μεριά των εργοδοτών (ζήτηση εργασίας), αλλά διαμορφώνεται και από τη μεριά των εργατών (προσφορά εργασίας). Συνεπώς, η απάντηση στο ερώτημα γιατί ο μισθός διαμορφώνεται σε κάποιο χαμηλό ή υψηλό επίπεδο έχει να κάνει ξεκάθαρα με την παραγωγικότητα του συντελεστή εργασίας.

Είναι προφανές ότι οι εργοδότες και οι επιχειρηματίες έχουν κίνητρο να χρησιμοποιούν παραγωγικούς συντελεστές με υψηλή παραγωγικότητα και είναι πρόθυμοι να καταβάλουν για υψηλά παραγωγικούς συντελεστές και ένα αντίστοιχο κόστος. Συνεπώς, εάν η εργασία έχει υψηλή παραγωγικότητα, τότε θα υπάρχει και κίνητρο από τη μεριά των εργοδοτών να την αμείβουν υψηλά. Αυτό σημαίνει ότι θα ήταν πολύ πιο αποτελεσματικό εάν λαμβάνονται μέτρα τόνωσης της παραγωγικότητας της εργασίας, έτσι ώστε το σημείο ισορροπίας να βρίσκεται από μόνο του σε ένα υψηλό επίπεδο, παρέχοντας ένα ικανό εισόδημα διαβίωσης και να μη χρειάζονται «τεχνητές» παρεμβάσεις από το κράτος υπό τη μορφή επιβολής κατώτατου μισθού που θα στρεβλώνουν την αγορά και θα δημιουργούν αρνητικές συνέπειες εντέλει σε απασχόληση και φτώχια.

Δεν είναι τυχαίο ότι σε περιοχές με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και υπηρεσιών υγείας παρατηρείται η χαμηλότερη παραγωγικότητα και η υψηλότερη ανεργία, όπως έχουν δείξει διάφορες έρευνες, ενώ δεν είναι επίσης τυχαίο ότι και στις ΗΠΑ οι νότιες πολιτείες χαρακτηρίζονται από περισσότερη ανεργία και φτώχια σε σύγκριση με τις βόρειες που σαφώς πιο ανεπτυγμένες. Συνεπώς, το μυστικό είναι για ένα κράτος να επενδύει σε παιδεία και υγεία, έτσι ώστε να υφίστανται άτομα με όσο το δυνατό καλύτερες σωματικές και πνευματικές ικανότητες για εργασία, αλλά και με τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες αλλά και την σωστή νοοτροπία. Η απλή λογική είναι ότι ένα άτομο υγιές και εκπαιδευμένο θα είναι πιο παραγωγικό και θα είναι πιο ελκυστικός παραγωγικός συντελεστής για έναν εργοδότη και θα είναι πρόθυμος να του πληρώσει τέτοιο μισθό που, μακροχρόνια, να μη χρειάζεται το κράτος να παρέμβει για να διατηρήσει το μισθό σε ένα επίπεδο που κρίνεται για μια ικανή διαβίωση.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Μια μακροχρόνια λύση, λοιπόν, στο πρόβλημα της χαμηλής απασχόλησης και της φτώχιας είναι να γίνει η εργασία παραγωγική και συνάμα ελκυστική ως παραγωγικός συντελεστής. Μόνο έτσι θα αμείβεται ικανοποιητικά και θα δημιουργούνται ικανές θέσεις εργασίας δίνοντας την ευκαιρία σε όλο και περισσότερο κόσμο και να κερδίζει ικανά εισοδήματα και να νιώθει ότι προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο αυξάνοντας το γενικότερο ηθικό σε μια κοινωνία. Έτσι, οι ουσιαστικές επενδύσεις σε παιδεία και υγείας πιστεύεται ότι θα δημιουργήσουν άτομα παραγωγικά που από μόνα τους θα κερδίζουν εκείνες τις αποδοχές χωρίς να χρειάζονται την «ελεημοσύνη» του κράτους. Μια ελκυστική εργασία θα είναι αυτή που θα αυξήσει θέσεις εργασίας αλλά και απασχόληση και θα δώσει μια πραγματική ευκαιρία σε πάρα πολλά άτομα να βγουν από τη φτώχια δημιουργώντας για τον εαυτό τους και για τους άλλους και όχι να περιμένουν απλώς μια βοήθεια από τρίτους.

Από εκεί και πέρα βραχυχρόνιες στρεβλώσεις και ανισορροπίες σε διάφορους κλάδους της οικονομίας σίγουρα θα υπάρξουν κατά καιρούς και μπορεί το μέτρο επιβολής κατώτατου μισθού να χρειαστεί να εφαρμόζεται σε κάποιες περιπτώσεις. Εντούτοις, ακόμη και τότε θα πρέπει να εφαρμόζεται σε συνδυασμό με άλλα μέτρα κοινωνικής πολιτικής, αλλά και με τη σωστή στόχευση, ενώ δε θα πρέπει να λησμονείται ότι θα αποτελεί ένα μέτρο βραχυχρόνιου χαρακτήρα και η λύση θα είναι να γίνεται η εργασία ένας ελκυστικός παραγωγικός συντελεστής.

Καλώς ή κακώς το ελκυστικό στη ζωή πάντα αμείβεται αναλόγως, σε μακροχρόνιο πλαίσιο. Συνεπώς, το κράτος είναι προτιμότερο να δίνει τα εφόδια στα άτομα να γίνονται ελκυστικοί εργαζόμενοι, παρά να νομίζει ότι τους βοηθάει με παροχή επιδομάτων και με επιβολές κατώτατου μισθού.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Βιβλιογραφία

[1] Abowd, J., Kramarz, F., Lemieux, T. and Margolis, D. (1999) Minimum wage and youth employment in France and the United States, In *Youth employment and the labor market*, ed. Blanchflower, D. and Freeman, R. Chicago: University of Chicago Press.

[2] Acemoglu, D. (2001) Good jobs versus bad jobs: Theory and some evidence, *Journal of Labor Economics*, 19: 1–22

[3] Acemoglu, D. and Pischke, J.S. (2001) Minimum Wages and On-the-Job Training, *Institute for the Study of Labor, IZA DP No. 384*

[4] Addison, J., and Blackburn, M. (1999) Minimum wages and poverty, *Industrial and Labor Relations Review*, 52(3): 393–409

[5] Addison, J., McKinley, Blackburn and Cotti, C. (2012) The Effect of Minimum Wages on Labour Market Outcomes: CountyLevel Estimates from the Restaurant-and-Bar Sector, *British Journal of Industrial Relations*, 50(3): 412-35.

[6] Anton, J., and Mu˜noz de Bustillo, R. (2011) The impact of the minimum wage on Spanish youth: Evidence from a natural experiment. *Munich Personal RePEc Archive Paper 33488*

[7] Baskaya, Y.S., Rubinstein, Y. (2011), Using Federal Minimum Wages to Identify the Impact of Minimum Wages on Employment and Earnings Across the U.S. States, *Working Paper*

[8] Boeri, T. And van Ours, J. (2013), *The Economics of Imperfect Labor Markets*, Second Edition, Princeton University Press

[9] Brown, C. (1999) Minimum wages, employment, and the distribution of income, In *Handbook of labor economics*, ed. Ashenfelter, O. and Card, D. Amsterdam: Elsevier.

[10] Brown, C., Gilroy, C., and Kohen, A. (1982) The Effect of the Minimum Wage on Employment and Unemployment: A Survey, *NBER Working Paper No. 846*, Issued in 1982

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

[11] Burkhauser R.V. and Sabia, J.J. (2007) The Effectiveness of Minimum Wage Increases in Reducing Poverty: Past, Present, and Future, *Contemporary Economic Policy*, 25(2): 262–81

[12] Card, D. (1992) The effects of unions on the distribution of wages: Redistribution or relabeling, *NBER Working Paper 4195*, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

[13] Card, D. and Krueger, A.B. (1994) Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania, *American Economic Review*, 84(4): 772–793

[14] Card, D., and Krueger, A. (1995) *Myth and measurement: The new economics of the minimum wage*, Princeton,NJ: Princeton University Press

[15] CBO (2014) The Effects of a Minimum -Wage Increase on Employment and Family Income, CONGRESS OF THE UNITED STATES CONGRESSIONAL BUDGET OFFICE, 2014 February

[16] Dolado, J., Kramarz, F., Machin, S., Manning, A., Margolis, D. and Teulings, C. (1996) The economic impact of minimum wages in Europe, *Economic Policy*, 23: 317–372

[17] Doucouliagos, H. and Stanley, T.D. (2009) Publication Selection Bias in Minimum-Wage Research? A Meta-Regression Analysis, *British Journal of Industrial Relations*, 47(2):406–28

[18] Draca, M., Machin, S. and van Reenen, J. (2011) Minimum wages and firm profitability, *American Economic Journal: Applied Economics*, 3: 129–51.

[19] Dube, A. (2013) Minimum Wages and Aggregate Job Growth: Causal Effect or Statistical Artifact? *Working Paper, IZA DP No. 7674*

[20] Falch, T. (2010) The elasticity of labor supply at the establishment level, *Journal of Labor Economics,* 28: 237–66.

[21] Fang, T. and Lin, C. (2013), Minimum Wages and Employment in China, *Working Paper, IZA DP No. 7813*

[22] Flinn, C. (2007) Minimum wage effects on labor market outcomes under search, matching and endogenous contact rates, *Econometrica*, 74: 1013–1062

[23] Ginding T.H. (2014) Does increasing the minimum wage reduce poverty in developing countries? *IZA World of Labor*, 1-10

[24] Hyslop, D. and Stillman, S. (2007) Youth minimum wage reform and the labour market in New Zealand, *Labour Economics*, 14: 201–230

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

[25] Lester, R. (1947) Marginalism, minimum wages, and labor markets, *American Economic Review*, 37:135–148

[26] Mincer, J. (1974), Unemployment Effects of Minimum Wages, *NBER Working Paper No. 39*, Issued in May 1974

[27] Neumark D. and Wascher, W. (2002) Do Minimum Wages Fight Poverty? *Economic Inquiry*, 40(3): 315–33

[28] Neumark, D. (2015) Reducing Poverty via Minimum Wages, Alternatives, *FRBSF Economic Letter No 38*

[29] Neumark, D. and Wascher, W. (1997) Do Minimum Wages Fight Poverty? *NBER Working Paper No. 6127*, Issued in August 1997

[30] Neumark, D. and Wascher, W. (2000) Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania: Comment, *American Economic Review*, 90(5): 1362–1396

[31] Neumark, D. and Wascher, W.L. (2008) *Minimum Wages*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press. ISBN 978-0-262-14102-4

[32] Neumark, D., Schweitzer, M. and Wascher, W. (2004) Minimum wage effects throughout the wage distribution, *Journal of Human Resources*, 39:425–50

[33] Neumark, D., Schweitzer, M.and Wascher, W. (2005) The Effects of Minimum Wages on the Distribution of Family Incomes: A Non-parametric Analysis, *Journal of Human Resources*, 40(4): 867– 917

[34] Ni, J., Wang, G. and Yao. X. (2011) Impact of Minimum Wages on Employment: Evidence from China, *The Chinese Economy*, 44 (1):18-38

[35] OECD (2006) Boosting jobs and incomes: Policy lessons from reassessing the OECD jobs strategy. Paris: OECD.

[36] Pacheco, G. (2011) Estimating employment impacts with binding minimum wage constraints. *Economic Record*, 87: 587–602

[37] Pereira, S.C. (2003) The impact of minimum wages on youth employment in Portugal, *European Economic Review*, 47: 229–244.

[38] Portugal, P., and Cardoso, A.R. (2001) Disentangling the minimum wage puzzle: An analysis of job accession and separation from a longitudinal matched employer-employee data set, *CEPR Discussion Paper 2844*, London: Centre for Economic Policy Research.

[39] Reich, M. and West. R. (2015) The Effects of Minimum Wages on Food Stamp Enrollment and Expenditures, *Industrial Relations*, 54(4): 668–694

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

[40] Rodgers, W. (2016) The Impact of a $15 Minimum Wage on Hunger in America, Economy and Jobs, [online] https://tcf.org/content/report/the-impact-of-a-15-minimum-wage-on-hunger-in-america/, προσπελάστηκε Μάιος 2017

[41] Sabia, J.J. (2008) Minimum Wages and the Economic Well-Being of Single Mothers, *Journal of Policy Analysis and Management*, 27(4): 848–66.

[42] Sabia, J.J. (2014) Minimum Wages: A Poor Way to Reduce Poverty, *CATO Institute*, *Tax and Budget Bulletin*, No 70

[43] Sabia, J.J. and Burkhauser, R.V. (2010) Minimum Wages and Poverty: Will a $9.50 Federal Minimum Wage Really Help the Working Poor? *Southern Economic Journal*, 76(3): 592–623

[44] Sabia, J.J. and Nielsen, R.B. (2013) Minimum Wages, Poverty, and Material Hardship: New Evidence from the SIPP, *Review of Economics of the Household*, January 2013.

[45] Sabia, J.J., Burkhauser, R.V. and Nguyen. T.T. (2015) Minimum Wages, Poverty, and Government Assistance, Unpublished paper, San Diego State University

[46] Sabia, J.J., V. Burkhauser, R. and Hansen, B. (2012) Are the Effects of Minimum Wage Increases Always Small? New Evidence from a Case Study of New York State, *Industrial & Labor Relations Review*, 65(2): 350-376

[47] Saget, C. (2001) Poverty reduction and decent work in developing countries: Do minimum wages help? *International Labour Review,* 140(3): 237-269

[48] Saget, C. (2002) Minimum wage – does it cut poverty? *Conditions of Work and Employment Programme* (TRAVAIL) ILO: 111-115

[49] Shannon, M. (2011) The employment effect of lower minimum wage rates for young workers: Canadian evidence, *Industrial Relations*, 50: 629–635.

[50] Sherk, J. (2007) Raising the Minimum Wage Will Not Reduce Poverty, *Backgrounder*, No. 1994 January 8, 2007

[51] Staiger, D.O., Spetz, J. and Phibbs, C.S. (2010). Is there monopsony in the labor market? Evidence from a natural experiment, *Journal of Labor Economics*, 28:211–36

[52] Stewart, M. (2004) The employment effects of the national minimum wage. *Economic Journal*, 114:110–116

[53] Stigler, G. (1946) The economics of minimum wage legislation, *American Economic Review*, 36: 535–543

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

[54] Thompson, J.P. (2009) Using Local Labor Market Data to Re-Examine the Employment Effects of the Minimum Wage, *Industrial and Labor Relations Review*, 62(3): 343–66.

[55] Vedder R.K. and Gallaway, L.E. (2001) Does the Minimum Wage Reduce Poverty? *Employment Policies Institute*, June 2001

[56] Wang, J., and Gunderson. M. (2011) Minimum Wage Impacts in China: Estimates from a Prespecified Research Design, 2000-2007, *Contemporary Economic Policy*, 29(3):392-406

[57] Zavodny, M. (2000) The effect of the minimum wage on employment and hours, *Labour Economics*, 7:729–50

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ